

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**IZZIVI RAČUNOVODSTVA POŠTENIH VREDNOSTI NA
PRIMERU FINANČNIH SREDSTEV**

Ljubljana, september 2010

TADEJA ŠTEHARNIK

IZJAVA

Študentka Tadeja Šteharnik izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala v soglasju s svetovalcem dr. Slavko Kavčič, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 1. september 2010

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 TEMELJI RAČUNOVODSKEGA POROČANJA.....	5
1.1 Namen računovodskega poročanja	6
1.2 Značilnosti kakovostnega računovodskega poročanja.....	7
1.3 Doktrine računovodskih šol.....	8
2 RAČUNOVODSTVO FINANČNIH SREDSTEV.....	10
2.1 Opredelitev finančnih sredstev.....	10
2.2 Razvoj računovodstva finančnih sredstev	12
2.3 Računovodenje finančnih sredstev	14
2.3.1 Opredelitev osnov merjenja finančnih sredstev	15
2.3.2 Določanje poštene vrednosti.....	17
2.3.3 Razvrščanje in merjenje finančnih sredstev	18
3 IZZIVI IN TEŽAVE RAČUNOVODENJA FINANČNIH SREDSTEV	
DANES.....	20
3.1 Uporaba mešanega modela merjenja	22
3.2 Nedorečenost in zahtevnost merjenja po pošteni vrednosti.....	23
3.3 Izzivi nedorečenih in pomanjkljivih določil	27
4 RAČUNOVODSTVO POŠTENIH VREDNOSTI FINANČNIH SREDSTEV ...	30
4.1 Opredelitev pojmov	30
4.2 Upravičenost računovodstva poštenih vrednosti	33
4.2.1 Ustreznost poštene vrednosti	33
4.2.2 Zanesljivost.....	34
4.2.3 Primerljivost, pravočasnost in razumljivost	35
4.3 Najpogostejši pomisleki koncepta poštene vrednosti	36
4.3.1 Nestanovitnost (volatilitnost) poslovnega izida.....	36
4.3.2 Pripoznavanje nerealiziranih dobičkov	38
4.3.3 Procikličnost v obdobju finančne krize	39
4.4 Izvedljivost računovodstva poštenih vrednosti finančnih sredstev.....	41
5 PREGLED NOVOSTI V RAČUNOVODSTVU FINANČNIH SREDSTEV	42
5.1 Kratek pregled predloga standarda o pošteni vrednosti	43
5.1.1 Glavne značilnosti predloga standarda	44
5.1.2 Splošni zaključki pregleda.....	46
5.2 Kratek pregled MSRP 9 Finančni instrumenti.....	47
5.2.1 Glavne značilnosti standarda MSRP 9	48
5.2.2 Več ali manj poštene vrednosti?	52
5.2.3 Zaključki pregleda MSRP 9	53
5.2.4 Pogled naprej	58

SKLEP	58
LITERATURA IN VIRI	62
PRILOGE	

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prikaz izračuna odplačne vrednosti	16
Tabela 2: Prikaz možnosti preračunavanja sredstev po začetnem pripoznanju	20
Tabela 3: Prikaz zmanjšanja zahtevnosti določil z uvedbo polnega modela poštene vrednosti	22
Tabela 4: Prikaz modelov računovodstva poštenih vrednosti	32

UVOD

Globalno gospodarsko okolje, v katerem živimo, se hitro razvija. Podjetja poslovno sodelujejo skoraj brez prostorskih in časovnih omejitev. Novi načini poslovanja in globalizacija trgov jim dajejo izjemne možnosti razvoja. Vse to ima tudi svojo ceno. Poslovanje je postalo prepredeno in nepregledno. Oceniti dejansko stanje podjetja, s katerim želimo poslovati oz. v katerega želimo vložiti prosta sredstva, je vedno težje. Še posebej, ker prav zapletenost transakcij in novi načini poslovanja omogočajo zameglitev morebitnih težav, s katerimi se podjetje dejansko sooča. Posledica opisanega je višja nesomernost (asimetrija) informacij, ki jo Turk (2007, str. 346) opredeljuje kot stanje neenake razpoložljivosti informacij o finančnem stanju in prihodnjih možnostih podjetja med notranjimi in zunanji uporabniki. Zaradi nesomernosti informacij se stopnjuje neučinkovitost trgov v razporejanju prostih sredstev.

Zunanje računovodsko poročanje se je razvilo, in se še zmeraj razvija, prav iz želje po znižanju nesomernosti informacij (Rashad, 2008, str. 13). Z obveznimi računovodskimi poročili morajo notranji uporabniki (vodstvo) informacije deliti z zunanji uporabniki (lastniki, posojilodajalci, poslovni partnerji). Računovodsko poročanje mora zato objektivno zajeti vso kompleksnost poslovanja podjetja in sočasno preprečiti morebitne poizkuse vpliva vodstva na prikaz le-tega (Odar, 2003, str. 25). Računovodska poročila podjetij naj bi zagotavljala koristne informacije o stanju in prihodnjih možnostih podjetja za vse uporabnike ter tako olajšala odločitve zunanji uporabnikom. Koletnik in Koželj (2005, str. 53) poudarjata, da morajo biti računovodski podatki **zanesljivi, razumljivi, ustrezni in primerljivi**, da bi kakovostno izpolnjevali svojo nalogo obveščanja.

Pravila računovodskega poročanja se morajo nenehno razvijati in dopolnjevati s ciljem prehiteti (ali vsaj dohiteti) vse novosti v poslovanju podjetij ter tako ustrezati prej opredeljenim značilnostim kakovostnega poročanja. Ena najbolj zapletenih in nestanovitnih sestavin bilance stanja podjetij so nedvomno **finančna sredstva**. Ker po vsebini finančna sredstva zajemajo raznovrstna pogodbeno razmerja s specifičnimi, po željah pogodbenih strank krojenimi določili, si lahko le bežno predstavljamo število raznovrstnih finančnih sredstev. Vsak od teh instrumentov je svojevrsten z vidika prevzetih tveganj in posledično zahteva individualen pristop k oceni vrednosti. Če k temu prištejemo še hiter razvoj finančnih trgov v zadnjih nekaj desetletjih in globalno prepredenost trgovanja s finančnimi sredstvi, hitro zaključimo, da je pravilna računovodska obravnava finančnih instrumentov ključnega pomena za zdrav razvoj finančnih trgov v prihodnosti. Kako prikazati zanesljive, razumljive, ustrezne in primerljive podatke o finančnih sredstvih, ostaja eden izmed najtrših orehov za računovodsko stroko.

Prav razvoj finančnih trgov in posledično iskanje primerne rešitve za pravilno računovodsko merjenje novih finančnih sredstev sta v preteklosti privedla do koncepta poštene vrednosti (Jurjevič, 2008, str. 1). Ker se lahko vrednost finančnih sredstev zaradi tržnih vplivov bistveno razlikuje od njihove nabavne oz. **izvirne vrednosti**, je stroka iskala

primernejšo osnovo za merjenje. **Poštena vrednost** kot podlaga merjenja naj bi omogočala prikaz omenjenih tržnih vplivov. Opredeljena je kot cena, ki bi bila dosežena s prodajo sredstva ali plačana za prenos obveznosti v normalni transakciji med tržnimi udeleženci na dan merjenja (IASB, 2009c, str. 7). Poštena vrednost finančnega sredstva naj bi bila najboljši približek njegove ekonomske oz. tržne stvarnosti na dan poročanja in naj bi posledično predstavljala koristnejše informacije za uporabnika.

Razvoj računovodstva finančnih sredstev pa ni bil zgolj enosmerna pot od merjenja po izvorni vrednosti k merjenju po pošteni vrednosti. Pogled v zgodovino odkriva ciklični razvoj, ki je, v odvisnosti od gospodarskih razmer, izmenično dajal prednost obema podlagama merjenja. Ob tem je pomembno poudariti, da je, ne glede na usmerjenost bodisi k pošteni bodisi k izvorni vrednosti, v vseh obdobjih obstajal mešani model računovodstva finančnih instrumentov. Govorimo torej le o razmerju med eno in drugo podlago merjenja. V 20. letih prejšnjega stoletja je bila uporaba tržnih vrednosti za sredstva izjemno razširjena. Po borznem zlomu sta se okrepila načelo previdnosti in merjenje sredstev po izvorni vrednosti. Konservativnost je prevladovala vse do bančnega zloma v 80. letih prejšnjega stoletja. Takratne raziskave so pokazale, da so banke imele možnost skrivati izgube zaradi merjenja finančnih instrumentov po izvorni vrednosti (US SEC, 2008, str. 34). Mnoge banke so bile dejansko plačilno nesposobne, česar pa iz računovodskih poročilih ni bilo možno zaznati. Ponovno se je tehnica nagnila v smer upoštevanja poštenih vrednosti. Danes smo priča svetovni recesiji kot posledici finančnega zloma. Tokrat je prav računovodstvo finančnih instrumentov hitreje nakazalo težave finančnega sektorja. Po mnenju mnogih je prav to tudi poglobilo finančno krizo.

Našteta zgodovinska nihanja uporabe podlag merjenja finančnih sredstev nam dajo slutiti, da tako poštena kot izvirna vrednost ne predstavljata idealne rešitve. Obe podlagi imata svoje prednosti in slabosti ter tudi različno informacijsko vrednost za končne uporabnike (Curk, 2010, str. 1). Obe podlagi imata tudi svoje zagovornike, katerih razprave vznemirjajo strokovno javnost. Razprave pa niso omejene zgolj na merjenje finančnih instrumentov. Uporaba poštene vrednosti se je v zadnjem desetletju razširila tudi na druge računovodske kategorije, kot so: osnovna sredstva, neopredmetena dolgoročna sredstva, naložbene nepremičnine, poslovne združitve ... Danes je vrednotenje po pošteni vrednosti tako močno zasidrano v računovodskih izkazih, da literatura že piše o možnem začetku **računovodstva poštenih vrednosti** (Hanselman, 2010).

Računovodstvo poštenih vrednosti v svoji skrajni obliki predvideva merjenje vseh sredstev in obveznosti podjetja po pošteni vrednosti. Donker (2005) opozori, da se v tem primeru vrednost kapitala podjetja, ugotovljena kot razlika med poštenimi vrednostmi sredstev in dolžniškimi obveznostmi, približa tržni vrednosti kapitala. Podatek o tržni vrednosti podjetja je ena najkoristnejših informacij za večino uporabnikov računovodskih informacij podjetja. Glede na revolucionarnost opisane ideje je pojav kritikov koncepta poštene vrednosti neizogiben.

Pošteni vrednosti kot podlagi merjenja se očitata predvsem neustreznost in nezanesljivost. Neustreznost računovodstva poštenih vrednosti se skriva v osnovni ideji, da se sredstva ovrednotijo po hipotetični prodajni ceni na dan poročanja, ne glede na dejanski namen uporabe sredstva (US SEC, 2008, str. 148). Kasneje realizirani tokovi lahko tako bistveno odstopajo od denarnih tokov, zajetih v poštenu vrednosti sredstva na dan poročanja. Nezanesljivost pa je posledica načina določanja poštene vrednosti sredstva, ki ob nedelujočih trgih vključuje uporabo modelov vrednotenja. Ocenjene vrednosti so v tem primeru dojemljive za načrtno prilagajanje (Slapničar, 2007) in ne odsevajo poštene vrednosti sredstev, temveč od pripravljavcev računovodskih poročil želene vrednosti. Poleg tega kritiki menijo, da poštena vrednost povzroča čezmerno nestanovitnost računovodskih izkazov in napačno razdelitev dobičkov.

Izzivi računovodstva finančnih sredstev pa niso zgolj posledica uporabe poštene vrednosti kot podlage merjenja. Realnost računovodstva finančnih sredstev danes je **mešani model računovodenja**, ki vključuje različne podlage merjenja. Izbira podlage in način pripoznave učinkov merjenja sta v veliki meri odvisna od namena uporabe in značilnosti finančnih sredstev. Neposredna posledica različnih podlag merjenja je neprimerljivost računovodskih podatkov o finančnih sredstvih tako znotraj podjetja kot med podjetji. Predvsem pa so zaradi različnih podlag merjenja pravila računovodskega poročanja o finančnih sredstvih izjemno zapletena, zahtevna in v mnogih primerih nerazumljiva tako pripravljavcem kot tudi uporabnikom računovodskih izkazov (IASB, 2008, str. 10).

Med globalno finančno krizo so nasprotniki koncepta poštene vrednosti številnejši. Mnogi prav merjenje finančnih sredstev po poštenu vrednosti krivijo za nastanek finančne krize ali pa vsaj za spodbujanje procikličnosti med finančno krizo. Ne glede na glasne zahteve po njeni opustitvi, je večina stroke še zmeraj prepričana o smiselnosti in celo nujnosti njene uporabe. Menijo, da poštena vrednost zgolj nakaže težave, ki obstajajo v realnem sektorju. Zahtevati ukinitvev računovodstva poštenih vrednosti pa primerjajo z zahtevo po obglavitvi glasnika slabih novic (ICAEW, 2009, str. 1). Barth (2006, str. 2) poudarja, da ni vprašanje, ali vključiti pošteno vrednost v sodobno računovodenje, temveč samo, kako jo vključiti. Ne glede na pomanjkljivost poštene vrednosti, računovodska stroka namreč še ni našla boljše rešitve. Izvirna vrednost kot edina znana alternativa ima vrsto pomanjkljivosti, ki presegajo pomanjkljivosti poštene vrednosti.

Odbor za mednarodne računovodske standarde (*International Accounting Standards Board*, v nadaljevanju IASB) priznava, da je finančna kriza izpostavila določene luknje v računovodstvu poštenih vrednosti finančnih sredstev. Kljub opisanemu je IASB prepričan, da je treba koncept računovodstva poštenih vrednosti dodelati in ne opustiti. Pod pritiskom voditeljev G20 in mednarodne finančne skupnosti je IASB konec leta 2008 sprejel načrt ukrepov kot odgovor na finančno krizo. Načrt vključuje izboljšave na treh ključnih področjih: pri vodenju zunajbilančnih postavk, finančnih instrumentih in merjenju po poštenu vrednosti.

V sklopu načrta ukrepov IASB sta za računovodstvo finančnih sredstev izjemnega pomena predvsem zamenjava Mednarodnega računovodskega standarda 39 Finančni instrumenti: klasifikacija in merjenje (v nadaljevanju MRS 39) ter opredelitev poštene vrednosti v novem splošnem standardu o merjenju po pošteni vrednosti. Kot rezultat načrta zamenjave MRS 39 je IASB konec leta 2009 izdal nov standard: Mednarodni standard računovodskega poročanja 9 Finančni instrumenti: klasifikacija in merjenje (v nadaljevanju MSRP 9), ki za sedaj pokriva le razvrstitev in merjenje finančnih sredstev. Maja 2009 je IASB izdal predlog novega standarda, ki obravnava merjenje po pošteni vrednosti. Dokončni standard naj bi bil sprejet v prvem četrtletju leta 2011, veljal pa bi za vsa sredstva in obveznosti, merjena po pošteni vrednosti. Delo IASB še zdaleč ni končano. Odbor se v času pisanja tega dela ukvarja s preostalimi področji računovodstva finančnih instrumentov, kot so merjenje in klasifikacija finančnih obveznosti, slabitev finančnih sredstev, obračunavanje varovanja pred tveganjem ...

Zaradi odziva IASB na finančno krizo ter zaradi pritiskov mednarodne finančne in politične javnosti smo trenutno priča pogostim spremembam in predlogom izboljšav računovodskih standardov. Te spremembe posegajo globoko v koncept računovodske obravnave finančnih sredstev. Kakšne bodo posledice tako naglo sprejetih sprememb, je za zdaj nemogoče predvideti. Dejanski učinki bodo vidni šele po prvi uporabi standardov v praksi. Stroka pa ima že sedaj deljeno mnenje o učinkovitosti predlaganih sprememb. Ti pomisleki segajo tako daleč, da je EU preložila sprejetje MSRP 9¹. Odločitev EU ne preseneča, saj je pod vprašajem veliko več kot zgolj teoretična dilema o računovodskih podlagah merjenja. Novi standardi lahko spremenijo sliko o finančnem položaju finančnih institucij v EU in posledično vplivajo na njihovo konkurenčnost.

Namen magistrskega dela je ugotoviti vpliv nedavno sprejetih sprememb računovodskih standardov na kakovost podatkov o finančnih sredstvih. Vprašanje lahko zastavim tudi drugače: Ali bodo računovodski podatki o finančnih sredstvih v prihodnosti bolj zanesljivi, ustrezni, razumljivi in primerljivi?

Glede na **cilje** lahko magistrsko delo razdelim na tri vsebinske sklope. **Prvi sklop** zajema analizo trenutnega stanja rešitev računovodstva finančnih sredstev s ciljem izpostaviti ključne pomanjkljivosti oz. izzive pri merjenju le-teh. Zaradi obsežnosti tematike je predmet proučevanja magistrskega dela omejen na neizpeljana finančna sredstva in mednarodne standarde računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP). Zahtevnost računovodenja finančnih sredstev bi se z uporabo enotne podlage merjenja za vsa finančna sredstva občutno zmanjšala. Ker je poštena vrednost edina znana podlaga merjenja, ki bi jo lahko uporabili za merjenje vseh finančnih sredstev, je **drugi sklop** posvečen analizi koncepta poštene vrednosti oz. računovodstva poštenih vrednosti. Ugotoviti želim upravičenost in izvedljivost uvedbe računovodstva poštenih vrednosti finančnih sredstev.

¹ Vsak nov standard oz. spremembo obstoječega standarda mora pred uporabo v državah članicah EU predhodno proučiti Svetovalna skupina Evropske komisije in odobriti tako Odbor Evropskega parlamenta za regulativni postopek kot tudi Svet EU.

Tretji sklop magistrskega dela vključuje pregled sprememb standardov s ciljem ugotoviti, ali so predhodno izpostavljene pomanjkljivosti odpravljene, in predstaviti morebitne nove izzive računovodenja finančnih sredstev v prihodnje. Pod drobnogled vzamem predlagani mešani model računovodstva finančnih sredstev v MSRP 9 in rešitve merjenja po pošteni vrednosti, predlagane v osnutku novega standarda, ki obravnava merjenje po pošteni vrednosti.

Pri izdelavi magistrskega dela se opiram na teoretična in praktična spoznanja s področja računovodenja finančnih sredstev in poštene vrednosti. Teoretična spoznanja temeljijo predvsem na kritičnem pregledu domače in tuje strokovne literature. Pri izbiri literature se osredotočam na računovodske standarde (predvsem na MSRP in splošno sprejete računovodske standarde ZDA (*US General Accepted Accounting Principles*, v nadaljevanju US GAAP), publikacije ameriškega Odbora za računovodske standarde (*Financial Accounting Standard Board*, v nadaljevanju FASB) in IASB ter strokovne publikacije o izbrani temi. Dobro osnovo predstavljajo tudi javno dostopne empirične raziskave, ki so bile opravljene nedavno, z namenom raziskati vpliv računovodstva poštenih vrednosti na finančno krizo. V določeni meri je magistrsko delo sestavljeno na podlagi praktičnih izkušenj, in sicer tako, da predstavlja osrednje izzive, s katerimi se pripravljavci računovodskih informacij srečujemo pri vrednotenju sredstev po pošteni vrednosti.

Magistrsko delo zajema pet vsebinsko zaokroženih poglavij. Začnem z opisom namena računovodskega poročanja in iz tega izvedem značilnosti kakovostnih računovodskih podatkov. V drugem poglavju predstavim računovodstvo finančnih sredstev. Na kratko opredelim finančna sredstva in nadaljujem s pregledom obstoječih rešitev v merjenju le-teh. V tretjem poglavju opozorim na težave in izzive trenutne ureditve računovodstva finančnih sredstev. Četrto poglavje je namenjeno obravnavi koncepta poštene vrednosti finančnih sredstev ter analizi upravičenosti in izvedljivosti vpeljave računovodstva poštenih vrednosti finančnih sredstev. V petem poglavju se posvetim nedavnim spremembam MSRP. Podrobneje predstavim predlog standarda o merjenju po pošteni vrednosti in MSRP 9 ter analiziram njihove učinke na kakovost računovodskih podatkov o finančnih sredstvih. V sklepu povzemam najpomembnejše ugotovitve, do katerih me je privedlo pisanje magistrskega dela.

1 TEMELJI RAČUNOVODSKEGA POROČANJA

Če želim ugotoviti značilnosti kakovostnih računovodskih podatkov o finančnih sredstvih, moram raziskavo začeti z analizo namena priprave in objave tovrstnih podatkov. Povedano drugače, določiti moram uporabnike računovodskih podatkov ter raziskati, zakaj potrebujejo in uporabljajo računovodske podatke. Le tako lahko zaključim, kakšne informacije bodo za njih imele največjo informacijsko vrednost.

1.1 Namen računovodskega poročanja

Računovodsko poročanje je predstavitev izsledkov zbiranja, urejanja in obdelovanja v merski enoti izraženih podatkov, ki se nanašajo na preteklo ali prihodnje poslovanje (Turk, 2007, str. 611). Računovodska poročila so prilagojena vrstam uporabnikov in vrstam negotovosti. V tem pogledu ločimo računovodsko poročanje za notranje (poslovodstvo) in zunanje uporabnike (lastniki, posojilodajalci, poslovni partnerji, potencialni vlagatelji, kupci). Zgodovinsko gledano, se je računovodstvo razvilo zaradi notranjih potreb poslovodij, ki so želeli spremljati uspešnost poslovanja. Podatki, ki so bili najprej usmerjeni v zajetje preteklosti in razlago sedanjosti, so se skozi leta preoblikovali v informacije, usmerjene k olajšanju odločitev pri vodenju različnih vidikov poslovanja, ki vključujejo tudi podatke o pričakovani prihodnosti.

Magistrsko delo proučuje računovodsko poročanje, ki je usmerjeno k informiranju zunanjih uporabnikov. Med zunanje uporabnike računovodskih podatkov o določenem podjetju uvrščamo širši krog deležnikov, ki imajo v podjetju različne interese. Interesi so povezani bodisi z nadzorom nad že vloženimi sredstvi v podjetju bodisi z odločitvijo o vlaganju prostih sredstev v prihodnosti. Pri sprejemanju teh odločitev se deležniki srečujejo z negotovostjo. V veliki meri je negotovost povezana z dejstvom, da poslovanje podjetja lahko razberejo predvsem iz podatkov, ki jih pripravlja podjetje samo. V tem primeru imajo notranji uporabniki (poslovodstvo) informacijsko prednost pred zunanjimi. Opisani pojav stroka imenuje nesomernost (asimetrija) informacij. V praksi sta poznani dve pojavnici posledice nesomernosti informacij (Scott, 2003, str. 7):

- **Škodljiva izbira** (angl. *adverse selection*) nastane kot neposredna posledica neenakomerne porazdelitve informacij, saj tržni udeleženec sprejme zase škodljivo odločitev, ker ne razpolaga z vsemi odločujočimi informacijami. (Npr. vlagatelj investira v na videz dobro poslujoče podjetje, ki je v realnosti zašlo v resne finančne težave.)
- **Moralni hazard** (angl. *moral hazard*) zajema namerno izkoriščanje informacijske prednosti in je posledica različnih interesov tržnih udeležencev. (Npr. poslovodstvo se zaveda omejenosti informacij, ki jih lahko pridobijo lastniki, zaradi česar se zmanjša pritisk na uspešno opravljanje poslovodske funkcije.)

Tako pri škodljivi izbiri kakor tudi moralnem hazardu bi z razkrivanjem ustreznih informacij preprečili ali vsaj omilili neenakomerno obveščenost deležnikov in tako preprečili neustrezno razdelitev presežnih sredstev. Naj podkrepim trditev na prej uporabljenih primerih:

- Vlagatelj v prvem primeru bi z ustreznimi poročili o poslovanju pravilno ocenil dejansko finančno stanje podjetja.

- Računovodska poročila odsevajo dosežke in uspešnost posloводства. Z redno in zahtevano objavo ustreznih poročil bi bilo delo posloводства pod drobnogledom vse zainteresirane javnosti. Posledično bi se pritisk na kakovost dela posloводства povečal.

Iz navedenega lahko zaključim, da zunanje računovodsko poročanje znižuje negotovost, ki izhaja iz nesomernosti informacij. Zaradi obveznih računovodskih poročil morajo notranji uporabniki informacije deliti z zunanjimi. Podatke bodo tržni udeleženci uporabili bodisi za poslovne odločitve (s čimer se omili učinek škodljive izbire) bodisi za nadzor nad poslovodstvom (s čimer se omili moralni hazard). Da bi računovodsko poročanje to omogočalo, mora objektivno zajeti vso kompleksnost poslovanja podjetja in sočasno preprečiti morebitne poskuse vpliva vodstva na prikaz le-tega. Namen računovodskih poročil je zagotoviti informacije o finančnem stanju podjetja, ki so koristne za velik krog uporabnikov in tako olajšajo njihove poslovne odločitve (Odar, 2003, str. 23).

1.2 Značilnosti kakovostnega računovodskega poročanja

Kakšne informacije si zaslužijo opis »koristno pri odločanju«? Vprašanje je relativno tako z vidika **uporabnikov** oz. vrste njihovih odločitev kot tudi z vidika **narave** informacij samih.

Vrsta razkritih podatkov mora biti prilagojena raznovrstnim **uporabnikom** računovodskih poročil. Ti uporabljajo poročila, da bi zadovoljili svoje potrebe po informacijah. Njihovi interesi so različni, včasih si celo nasprotujejo (Odar, 2003, str. 25). Možne vlagatelje zanimajo predvsem možnosti za razvoj in notranja vrednost podjetja, sedanje vlagatelje zanimata predvsem uspešnost poslovanja in uspešnost dela posloводства, posojilodajalci morajo na podlagi pridobljenih podatkov oceniti kreditno tveganje, država na podlagi izkazanih podatkov obračuna davke ...

Računovodska poročila morajo upoštevati različne potrebe zunanjih uporabnikov in se jim prilagajati, pri čemer se interesi določenih uporabnikov ne smejo postaviti nad interese drugih. Razkrite informacije sicer ne morejo zadovoljiti potreb vseh naštetih uporabnikov, vsekakor pa obstajajo informacije, ki so koristne vsem. FASB (2008, str. 3) predvideva, da računovodsko poročilo, ki zadovolji informacijske potrebe vlagateljev, običajno zadovolji potrebe širšega kroga uporabnikov. Iz tega sledi, da mora računovodsko poročanje zagotoviti podatke, na podlagi katerih lahko uporabniki ocenijo **sposobnost podjetja ustvarjati denarne tokove**, njihovo **časovno dinamiko** in **stopnjo tveganja**, ki je povezana z uresničitvijo denarnih tokov (IASB, 2006, str. 12). Ti podatki so ključni pri oceni donosnosti vlaganja in posledično izpolnjujejo informacijsko potrebo vlagateljev.

Drugi vidik kakovosti je **narava** informacij samih. V stroki prevladujeta dve temeljni značilnosti kakovostnih informacij, in sicer ustreznost (angl. *relevance*) in zanesljivost (angl. *reliability*) (PWC, 2001, str. 21). Med lastnosti, ki dodatno zvišujejo kakovost računovodskih informacij, FASB (2008, str. 19–21) uvršča primerljivost (angl. *comparability*), pravočasnost (angl. *timeliness*) in razumljivost (angl. *understandability*).

Ob tem se je treba zavedati, da informacije, ki vsebujejo vse dodatne kakovostne značilnosti, niso uporabne, če niso ustrezne in zanesljive.

Ustrezna informacija je tista, ki bo pomagala uporabnikom sprejeti ali potrjevati poslovne odločitve. Ustreznost je močno povezana s problematiko širokega kroga uporabnikov, saj morajo informacije sovpadati z informacijskimi potrebami uporabnikov. **Zanesljivost** bi lahko opisali kot zvesto predstavitev dejanskega stanja (Turk, Kavčič, Kokotec - Novak, Koželj, Melavc & Odar, 2001, str. 29). Zanesljive informacije morajo biti popolne, nevtralne in preverljive ter ne smejo vsebovati pomembnih napak (Johnson, 2005, str. 1). Da bi bile informacije uporabne, morajo vsebovati obe značilnosti. Zanesljiva predstavitev nepomembnega oz. neustreznega dejstva ne bo olajšala odločitve nič bolj kot nezanesljiva ocena ustreznega dejstva. Neodgovorjeno vprašanje, ki že desetletja vznemirja strokovno javnost, se glasi: V kakšnem razmerju naj bi bili značilnosti prisotni? Vprašanje posega globoko v koncept računovodskih standardov, saj usmeritev vpliva na izbiro podlage merjenja in celo pripoznavanja računovodskih kategorij. O tem več v poglavju 1.3 Doktrine računovodskih šol.

Uporabniki računovodskih poročil morajo imeti možnost primerjati različne podatke. Časovna primerjava jim omogoča zaznavo trendov. Primerjava podatkov med različnimi podjetji jim omogoča ugotovitev razlik oz. morebitnih prednosti in pomanjkljivosti (Turk, 2001, str. 713). **Primerljivost** je torej pomembna kakovostna značilnost računovodskih informacij. Primerljivost računovodskih poročil med podjetji uresničujejo enotni računovodski standardi. Zagotovo je prav težnja po večjem poenotenju pravil pripomogla k pospešeni uveljavitvi MSRP v zadnjih letih. Ob upoštevanju pravila dosledne stanovitnosti (angl. *consistency*) izbranih načel in smernic skozi obračunska obdobja je zagotovljena tudi primerljivost skozi čas.

Dodatna bistvena lastnost, ki jo morajo imeti računovodske informacije, je njihova **razumljivost**. Ob tem je pomembno poudariti, da se predpostavlja določena raven znanja in sposobnosti uporabnika. Zahteva po razumljivosti ne pomeni, da se lahko izognemo poročanju o zapleteni poslovni stvarnosti z izgovorom nerazumljivosti le-te (Turk, 2001, str. 713). Podatki se morajo predstaviti na čim bolj konsistenten in jasen način.

»Dvakrat da, kdor hitro da« najbolje pojasnjuje pomembnost **pravočasnosti** kot kakovostne značilnosti računovodskih podatkov. Samo pravočasno dostavljene informacije lahko vplivajo na odločitve uporabnikov.

1.3 Doktrine računovodskih šol

Pogled v zgodovino razvoja računovodskega poročanja predstavlja dobro izhodišče za razumevanje razdvojenosti stroke glede računovodstva poštenih vrednosti. Poslovna etika in zakonodaja okolja, v katerem se je računovodstvo razvijalo, sta v veliki meri sooblikovali hierarhijo vrednot računovodskega poročanja ter povzročili razvoj

nasprotujočih si doktrin računovodskih šol. Prav zaradi slednjega želim nekaj besed posvetiti tudi temu vidiku.

V Evropi se je računovodstvo razvijalo v okviru dveh računovodskih šol: **angleške** (ki je v osnovnem konceptu podobna ameriški) in **srednjeevropske** (Odar, 2003, str. 16). Temeljne razlike med njima izhajajo iz načina poslovnega razmišljanja, poslovne etike in v veliki meri različnega razumevanja poslovnih vrednot. Značilnost srednjeevropske računovodske šole je spoštovanje **načela previdnosti**. Angloameriška računovodska šola se je usmerila v prikazovanje ekonomske stvarnosti poslovanja podjetja in posledično v **merjenje po poštenih vrednostih** (Koletnik & Koželj, 2005, str. 43–46).

Težnja angloameriške šole po prikazovanju poštene vrednosti sovпада z razvojem finančnih trgov in željo tržnih udeležencev, da se predstavi realna sedanja slika vrednosti podjetja, zasnovana na pričakovanju prihodnjih koristi. Ker se ekonomska stvarnost, grajena na pričakovanjih, spreminja, so posledično računovodski izkazi nestanovitni. Vsaka sprememba v pričakovanih donosih sredstev bo spremenila njihovo vrednost. Bilanca stanja je primarni računovodski izkaz, saj sredstva zrcalijo ekonomsko stvarnost. Poslovni izid kot rezultat sprememb v bilanci stanja vsebuje tudi nerealizirane dobičke. Prav to pa je v čistem nasprotju z načelom previdnosti, okoli katerega so se zgradila pravila srednjeevropske šole. Načelo previdnosti dovoljuje zgolj prikaz realiziranih dobičkov. Srednjeevropska šola zagovarja načelo imparitete, po katerem se sredstva izkazujejo po najnižji vrednosti, dolgovi pa po najvišji. Primarni računovodski izkaz je v tem primeru izkaz poslovnega izida.

Iz opisanega zaključim, da se lahko slika o poslovanju podjetja bistveno razlikuje glede na upoštevanje osnovnih načel ene ali druge računovodske šole. Preveliko poudarjanje načela previdnosti ustvarja skrite rezerve, zaradi česar računovodske informacije izgubijo svojo nevtralnost. Zaradi negotovosti, ki jih prinaša poslovno okolje, se ustvarjajo umetni blažilci morebitnih negativnih učinkov v prihodnosti. Načelo previdnosti nas v svoji skrajnosti pripelje do načela plačane realizacije (Odar, 2003, str. 17). Današnji dobički podjetij bodo manjši, prav tako na njih temelječe dividende. Računovodstvo je usmerjeno k zaščiti upnikov. V nasprotju s tem angloameriška šola bodoče, še nerealizirane presežke vrednosti izkazuje danes, ne glede na negotovo prihodnost. Posledično so lahko dobički previsoki, prav tako na njihovi podlagi izplačane dividende. Računovodstvo je usmerjeno k lastnikom.

V zadnjem desetletju smo priča širjenju načel angloameriške računovodske šole z MSRP. Hitremu širjenju pravil ne more slediti sprememba miselnosti, ki je globoko zasidrana tako v uporabnikih računovodskih poročil kot tudi v pripravljavcih in pregledovalcih le-teh. Ob tem velja poudariti, da je načelo previdnosti prisotno tudi v angloameriški računovodski šoli. Vendar le v tej meri, da se morajo ocene, ki so povezane z negotovostjo, ugotavljati z določeno stopnjo previdnosti z namenom, da sredstva in prihodki niso precenjeni oz. obveznosti in odhodki podcenjeni (FASB, 2008, str. 28).

2 RAČUNOVODSTVO FINANČNIH SREDSTEV

Vsaka analiza učinkov sprememb se začne s kritičnim pregledom stanja pred spremembami. Osnovni cilj tega prvega koraka je ugotoviti izzive, dileme in pomanjkljivosti obstoječih rešitev računovodenja finančnih sredstev. Dobro poznavanje obstoječih rešitev je nujno, če želim ugotoviti, ali so predlagane spremembe boljše. Drugo poglavje magistrskega dela zato začnem z opredelitvijo finančnih sredstev, ki so predmet mojega proučevanja, in pregledom trenutnih računovodskih rešitev.

2.1 Opredelitev finančnih sredstev

Finančna sredstva skupaj s finančnimi obveznostmi sestavljajo skupino finančnih instrumentov. Finančno sredstvo nekega podjetja je hkrati finančna obveznost ali kapitalski instrument drugega podjetja. Za računovodske potrebe so finančni instrumenti opisani zelo obširno, kot vsaka pogodba, na podlagi katere nastane finančno sredstvo enega podjetja in hkrati finančna obveznost ali kapitalski instrument drugega podjetja (Deloitte, 2005, str. 14).

Izhajajoč iz ohlapne definicije in razvitosti finančnih trgov, je izbor različnih vrst finančnih instrumentov izjemno širok. Terjatve in obveznosti, bančna posojila, izdane in kupljene obveznice, delnice in rokovne pogodbe so le nekateri primeri finančnih instrumentov (Deloitte, 2005, str. 1). Vsem sta skupni vsaj dve značilnosti. V ozadju vsakega finančnega instrumenta mora vedno obstajati pogodbeno razmerje. Če tega ni, potem ne moremo govoriti o finančnih instrumentih (PWC, 2008, str. 6003). Termin pogodbeno razmerje zajema različne vrste pisnih ali ustnih dogovorov z ekonomskimi posledicami, ki se jim pogodbenika ne moreta izogniti. Druga značilnost izhaja iz osnovne definicije, da mora pogodbeno razmerje določiti pravico ali zavezo do nakupa, prodaje ali zamenjave finančnega sredstva, pri čemer neizogibno nastane tudi finančna obveznost druge stranke. Pogodba o nakupu ali prodaji nefinančnega sredstva (npr. rokovna pogodba ali opcija za srebro) kljub finančnemu prizvoku imena instrumenta ne sodi med finančne instrumente (PWC, 2008, str. 6037).

Če pogledamo konkretnije, je finančno sredstvo vsako sredstvo, ki je (PWC, 2008, str. 6003):

- denar;
- pogodbeno pravico prejeti denar ali drugo finančno sredstvo (npr. terjatve, posojila);
- pogodbeno pravico zamenjati finančne instrumente z drugimi pod pogoji, ki utegnejo biti ugodni (npr. opcija za nakup delnice podjetja po vnaprej določeni ceni na določen dan);

- kapitalski instrument² drugega podjetja (npr. delnica);
- pogodba, ki se lahko poravna ali se bo lahko poravnala z lastnimi kapitalskimi instrumenti podjetja.

Finančna sredstva se nadalje delijo na izpeljana in neizpeljana. Neizpeljana ali primarna finančna sredstva zajemajo denar, terjatve, posojila, navadne obveznice, delnice, deleže in podobno. Vrednost neizpeljanega finančnega sredstva je določena z vrednostjo vsebovanega finančnega sredstva. V nasprotju z neizpeljanimi finančnimi sredstvi se vrednost izpeljanih spreminja glede na podlago, določeno v pogodbi (najpogosteje drugo finančno sredstvo), ki vsebinsko ni osnova pogodbe, npr. glede na določene obrestne mere, tečajnice, tečaj vrednostnice, cene blaga ... (Turk, 2007, str. 169). Dodatna značilnost izpeljanih finančnih sredstev je, da ne zahtevajo začetne finančne naložbe. Najpogostejši primeri izpeljanih finančnih sredstev so rokovne pogodbe, pogodbe o zamenjavah in opcije. O zahtevnosti in obsegu finančnih sredstev pričajo tudi nič manj obsežni in zahtevni računovodski standardi, ki poskušajo vsebinsko zajeti finančna sredstva in opredeliti njihovo računovodsko obravnavo. Znotraj MSRP so finančna sredstva zajeta v naslednjih standardih:

- MRS 27 Skupinski in ločeni računovodski izkazi,
- MRS 28 Finančne naložbe v pridružena podjetja,
- MRS 31 Deleži v skupnih vlaganjih,
- MRS 39 Finančni instrumenti: pripoznavanje in merjenje,
- MRS 32 Finančni instrumenti: predstavitev,
- MSRP 7 Finančni instrumenti: razkritja.

Prvi trije navedeni standardi se ukvarjajo s finančnimi sredstvi, ki po svoji naravi presegajo namen naložb v deleže in delnice podjetij kot finančnih investicij. Naložbe v odvisna, skupaj obvladovana in pridružena podjetja ne predstavljajo zgolj naložb, katerih donosi bodo povečevali finančne prihodke, temveč se velikokrat uporabljajo tudi za poslovne namene širitve osrednje dejavnosti obvladujočega podjetja. Vpliv obvladujočega podjetja na poslovanje podjetij, v katerih ima naložbe, bo določal računovodsko obravnavo le-teh v skupinskih računovodskih izkazih. V ločenih računovodskih izkazih bodo naložbe najpogosteje merjene po nabavni vrednosti, zmanjšani za morebitne izgube zaradi oslabitev³.

Za finančna sredstva, ki jih obravnavam v magistrskem delu, so pomembni predvsem MRS 39 kot primarni standard, ki določa merjenje finančnih sredstev; MRS 32, ki definira finančne instrumente, in MSRP 7, ki določa zahtevana razkritja o finančnih instrumentih. Zaradi obsežnosti obravnavane tematike so predmet proučevanja tega magistrskega dela

² Kapitalski instrument je vsaka pogodba, ki dokazuje preostali delež v sredstvih podjetja po odštetju vseh njegovih dolgov (MRS 32, člen 11).

³ Po MRS 27 Skupinski in ločeni računovodski izkazi lahko podjetje za merjenje naložb v odvisna, skupaj obvladovana in pridružena podjetja izbere pošteno vrednost ter naložbo meri po MRS 39 (MRS 27, člen 37).

zgolj neizpeljana finančna sredstva. Magistrsko delo se osredotoča na MSRP, izmed katerih je za izbrana finančna sredstva pomemben MRS 39 (oz. predlog novega standarda MSRP 9).

2.2 Razvoj računovodstva finančnih sredstev

Razvoj računovodstva finančnih sredstev je nemogoče ločiti od razvoja finančnih trgov in računovodstva poštenih vrednosti. Prav želja po čim pravilnejši predstavitvi tako nestanovitnih sredstev, kot so finančna, je povzročila uveljavitev poštene vrednosti kot osnove merjenja in tako povzročila rojstvo računovodstva poštenih vrednosti (Jurjevič, 2008, str. 2). Koncept poštene vrednosti v smislu trenutnih tržnih vrednosti sredstev pa se v računovodski literaturi omenja že bistveno prej. Tako npr. francoski zakon o trgovanju, izdan leta 1807, zahteva pripravo seznama sredstev in obveznosti, v katerem so le-ta merjena po trenutnih dnevni cenah (Walton, 2007, str. 5).

V računovodstvu je bila uporaba poštene vrednosti za merjenje tako finančnih kot nefinančnih sredstev do 30. let prejšnjega stoletja zelo razširjena praksa podjetij v ZDA. Ker v tistem obdobju še niso obstajala zavezujoča računovodska pravila, so imela podjetja proste roke pri izbiri osnov merjenja. Poštena vrednost se je torej razvila kot posledica računovodske prakse in ne kot teoretični konstrukt računovodske stroke. Po veliki depresiji se je računovodstvo usmerilo k izvornim vrednostim kot osnovam merjenja za vsa dolgoročna sredstva. Spremembo miselnosti lahko pripišemo predvsem konservativnosti novoustanovljene Ameriške komisije za trg vrednostnih papirjev (*United States Security and Exchange Commission*, v nadaljevanju SEC) in razvoju zavezujočih pravil računovodenja (US SEC, 2008, str. 34). Takratni pisci računovodskih pravil so bili mnenja, da so ocenjene poštene vrednosti dopuščale preveč možnosti načrtnemu zavajanju delničarjev, in posledično izpostavili izvorno vrednost kot edino nepristransko oceno vrednosti sredstev (Choy, 2006, str. 7).

Računovodenje finančnih sredstev, predvsem takih, s katerimi se trguje na organiziranih trgih, je ostalo nerešeno vse do izdaje prvih zavezujočih pravil na temo računovodstva finančnih sredstev v poznih 70. letih prejšnjega stoletja. Edina finančna sredstva, ki so bila v tistem obdobju vrednotena po tržnih cenah, so bile vrednostnice, s katerimi se je trgovalo na organiziranem trgu. Vendar so tudi na tem področju nasprotujoče si razlage v strokovni literaturi in pomanjkanje enotnih pravil igre povzročili nekonsistentnost, zaradi katere so se vrednostnice vrednotile po izvorni vrednosti, pošteni vrednosti ali kombinaciji obeh (US SEC, 2008, str. 35). Občuten upad borznih vrednosti mnogim delnicam v sredini 70. let, ki zaradi uporabe izvornih vrednosti v računovodskih izkazih podjetij ni bil viden, je zdramil računovodsko stroko. FASB je leta 1975 izdal prvi standard o računovodenju vrednostnic, ki kotirajo na borzi (FAS 12 *Accounting for Certain Marketable Securities*). Standard je nalagal merjenje tovrstnih vrednostnic po nižji od nabavne ali poštene vrednosti.

Šele bančna kriza v 80. letih v ZDA je dokončno izpostavila težave vrednotenja finančnih sredstev po nabavni vrednosti. Uporaba izvirnih vrednosti med krizo je skrila težave bank in dovolila, da so se te pokazale šele postopoma ob realiziranih denarnih tokovih. Banke so v tistem obdobju dolgoročno dana posojila financirale s kratkoročno prejetimi depoziti. Zaradi inflacije so banke z obrestmi na sredstva služile manj, kot so morale plačevati obresti na obveznosti. Posledica je bila plačilna nesposobnost mnogih bank, kar pa se iz računovodskih poročil ni dalo razbrati.

Kot odgovor na bančno krizo in ugotovljene pomanjkljivosti računovodenja je FASB v letu 1986 začel projekt finančnih instrumentov (Jurjevič, 2008, str. 2). Projekt predstavlja prelomnico razvoja sodobnega računovodstva finančnih sredstev in svojevrsten premik k razkrivanju poštene vrednosti. FASB je s sistematično ureditvijo računovodstva finančnih sredstev želel odgovoriti na naslednja odprta vprašanja (IASB, 2008, str. 8):

- kako naj se finančni instrumenti merijo in kako naj se prikazujejo učinki merjenja;
- kdaj in kako naj bi se pripoznala odprava finančnega instrumenta;
- kako obravnavati finančne instrumente, ki vključujejo prenos tveganja (izpeljani finančni instrumenti);
- kako razlikovati med finančno obveznostjo in kapitalskimi instrumenti.

Od začetka projekta leta 1986 do zdaj je FASB izdal vrsto standardov in napotkov, ki rešujejo našeta vprašanja računovodenja finančnih instrumentov. Med vidnejša določila uvrščamo:

- posojilodajalčevo obravnavo izgub posojil (FAS 114 – *Accounting by Creditors for Impairment of a Loan*),
- razkrivanje poštene vrednosti finančnih instrumentov (FAS 107 – *Disclosures about Fair Value of Financial Instruments*),
- računovodenje določenih naložb v dolžniške in kapitalne vrednostnice (FAS 115 – *Accounting for Certain Investments in Debt and Equity Securities*),
- računovodenje izpeljanih finančnih instrumentov in aktivnosti za varovanje pred tveganji (FAS 133 – *Accounting for Derivative Instruments and Hedging Activities*),
- računovodenje določenih hibridnih finančnih instrumentov (FAS 155 – *Accounting for Certain Hybrid Financial Instruments*),
- opcijo uporabe poštene vrednosti za finančna sredstva in finančne obveznosti (FAS 159 – *The Fair Value Option for Financial Assets and Financial Liabilities*).

Sočasno z razvojem računovodstva finančnih sredstev pri FASB se je problematika izkazovanja finančnih sredstev reševala tudi v MSRP. V obdobju od 1988 do 1994 je Svet za mednarodne računovodske standarde (*International Accounting Standards Committee*, v nadaljevanju IASC⁴) izdal dva osnutka za razpravo o finančnih instrumentih, v katerih se je

⁴ IASC je predhodnik IASB. Deloval je od 1973 do 2000, ko je bil ustanovljen IASB.

močno nagibal k merjenju vseh finančnih sredstev po pošteni vrednosti. Zaradi burnih odzivov in splošnega nasprotovanja predlogom je IASC projekt računovodenja finančnih sredstev razdelil v dve fazi. Prva »lažja« naj bi zajemala predstavitev in razkrivanje finančnih instrumentov, druga pa njihovo priznavanje in merjenje (PWC, 2008, str. 6016).

Prva faza se je končala leta 1995 z izdajo MRS 32 Finančni instrumenti: razkrivanje in predstavljanje (IAS 32 – *Financial Instruments: Disclosure and Presentation*). Standard je z zahtevo po razkrivanju poštene vrednosti vseh finančnih instrumentov najavljal razširitev uporabe poštene vrednosti kot podlage merjenja. Tudi takrat odziv širše javnosti ni bil naklonjen uveljavitvi poštene vrednosti kot edine podlage merjenja. Zgolj kot kompromisno rešitev je IASC leta 1999 predstavil MRS 39 Finančni instrumenti: priznavanje in merjenje (IAS 39 – *Financial Instruments: Recognition and Measurement*). Standard se zgleduje po rešitvah v US GAAP ter uvaja mešani model računovodstva finančnih instrumentov. IASC ga je predvidel zgolj kot začasno rešitev pri prehodu na popoln model poštene vrednosti, v katerem bi bila vsa finančna sredstva merjena po pošteni vrednosti (Kropp, 2005, str. 30).

MRS 39 je bil od sprejetja deležen mnogih sprememb, med katerimi lahko večje pripišemo predvsem težnji IASB, da ga prilagodi poslovanju bank v EU. Leta 2003 je Evropska komisija sprejela MSRP kot veljavne standarde za poročanje o uskupinjenih izkazov javnih podjetij po 1. 1. 2005, z izjemo MRS 39. Razlog za tako odločitev je bilo ostro nasprotovanje bančnega sektorja v EU, ki je trdil, da bo MRS 39 posegal ne samo v računovodski prikaz bank, temveč bo vplival na njihovo politiko poslovanja (PWC, 2008, str. 6016). Šele po ustreznih posodobitvah je Evropska komisija leta 2005 potrdila MRS 39, z izjemo dveh točk: podjetjem ni bila dovoljena uporaba opcije merjenja po pošteni vrednosti za finančne obveznosti in dovoljeno je varovanje pred obrestnim tveganjem na ravni portfelja finančnih instrumentov (Grant, 2005). S posodobitvijo določil opcije merjenja po pošteni vrednosti v MRS 39 je bila prva točka izvzema odpravljena.

Leta 2005 je IASB izdal MSRP 7 Finančni instrumenti: razkrivanje (IFRS 7 – *Financial Instruments: Disclosures*, v nadaljevanju MSRP 7), ki je vsebinsko nasledil MRS 32 na področju razkrivanja. Določila predstavljanja ostajajo veljavna v MRS 32 Finančni instrumenti: predstavljanje (IAS 32 – *Financial Instruments: Presentation*, v nadaljevanju MRS 32). Kot ugotovljeno v predhodnem poglavju, MRS 39, MRS 32 in MSRP 39 vsebinsko zaokrožujejo trenutno veljavno ureditev računovodenja finančnih sredstev v MSRP.

2.3 Računovodenje finančnih sredstev

Ko govorimo o računovodski obravnavi finančnih sredstev v MRS 39, govorimo o mešanem modelu računovodenja. Pridevnik mešan se nanaša na merjenje sredstev, saj standard dopušča najmanj dve podlagi merjenja: pošteno in odplačno vrednost. Ker različni

podlagi merjenja, po mnenju mnogih, povzročata nerazumljivost, neprimerljivost in neustreznost podatkov o finančnih sredstvih, lahko zaključim, da je merjenje tisti vidik računovodske obravnave, ki povzroča večje težave znotraj računovodstva finančnih sredstev. Posledično v magistrskem delu proučujem merjenje finančnih sredstev. V nadaljevanju zato povzemam glavne značilnosti merjenja finančnih sredstev v skladu z MRS 39 (IASB, 2009c, str. 1983–2299).

Treba pa se je zavedati, da zahtevnost računovodstva finančnih sredstev ne izhaja samo iz merjenja finančnih sredstev. Med večje težave IASB (2008, str. 11) vključuje tudi pomanjkljivo opredelitev finančnih sredstev, pomanjkljivo opredelitev področja standardov finančnih sredstev in težavo odprave finančnih instrumentov. Naštete težave presegajo okvir tega magistrskega dela.

2.3.1 Opredelitev osnov merjenja finančnih sredstev

Finančna sredstva se merijo bodisi po pošteni bodisi po odplačni vrednosti. Samo v izjemnih primerih MRS 39 dovoljuje merjenje finančnih sredstev, podrobneje naložb v kapitalne instrumente, za katere ne obstaja delujoči trg in katerih vrednost se ne more zanesljivo oceniti, po nabavni vrednosti (MRS 39, člen 46).

Po MRS 39 je **poštena vrednost** finančnega sredstva opredeljena kot znesek, za katerega je mogoče zamenjati sredstvo ali s katerim je mogoče poravnati obveznost med dobro obveščenima in voljnima strankama v poslu, v katerem sta stranki medsebojno neodvisni in enakopravni. Poštena vrednost finančnega sredstva je torej ocena hipotetične prodajne cene, ki bi jo določil tržni udeleženec, ki je popolnoma neodvisen, ima zadostno znanje o predmetu prodaje ter je sposoben in pripravljen izvesti transakcijo tako s finančnega kot pravnega vidika (PWC, 2008, str. 6306). V koncept poštene vrednosti je vgrajena predpostavka o neomejenem delovanju podjetja, ki ne predvideva namena ali potrebe podjetja prisiljeno prodajati sredstev (KPMG, 2009a, str. 462).

Odplačna vrednost finančnega sredstva je znesek, s katerim se finančno sredstvo izmeri ob začetnem pripoznanju, zmanjšan za odplačilo glavnice, povečan oziroma zmanjšan po metodi veljavnih obresti za nabrano odplačilo razlike med začetnim in v plačilo zapadlim zneskom ter zmanjšan zaradi oslABLjenosti ali neudenarljivosti (MRS 39, člen 9). Metoda veljavnih obrestnih mer razporedi finančne prihodke in finančne odhodke skozi življenjsko dobo finančnega sredstva z uporabo veljavne obrestne mere.

Veljavna obrestna mera je opredeljena kot obrestna mera, ki natančno razobrestuje ocenjene denarne tokove v pričakovani življenjski dobi trajanja finančnega sredstva na čisto knjigovodsko vrednost finančnega sredstva (Deloitte, 2005, str. 136). Pri izračunavanju veljavne obrestne mere mora podjetje oceniti denarne tokove ob upoštevanju vseh pogodbenih določb finančnega instrumenta (npr. predplačila, nakupne in podobne opcije), vendar ne sme upoštevati prihodnjih kreditnih izgub. Izračun vključuje vsa nadomestila in

zneske, plačane ali prejete med pogodbenima strankama, ki so sestavni del veljavne obrestne mere, ter stroške posla in vse druge premije ali popuste. Pošteno in odplačno vrednost ponazarjam na naslednjem enostavnem primeru.

Podjetje A 31. 12. 2010 kupi navadno petletno obveznico z nominalno vrednostjo 1.000 evrov in nominalno stalno obrestno mero 5 %. Izplačila obresti so enkrat letno, prvo izplačilo je predvideno 31. 12. 2011. Glavnica zapade 31. 12. 2015. Ob nakupu podjetje utrpí 100 evrov stalnih stroškov nakupa. 30. 6. 2010 se obveznice uvrstijo na organiziran trg. Tržna vrednost delnice 31. 12. 2011 znaša 1.050 evrov. Poštena vrednost obveznice 1. 1. 2011 znaša 1.050 evrov, saj je cena, določena na trgu, najboljši približek poštene vrednosti (MRS 39, člen AG 71). Odplačna vrednost 31. 12. 2011 znaša 1.081 evrov, kot je razvidno iz izračuna, prikazanega v Tabeli 1. Veljavna obrestna mera, ki je osnova za izračun finančnih prihodkov, v tem primeru znaša 2,8 %. Poštena vrednost, ki je nižja od odplačne, lahko nakazuje dvig tržnih obrestnih mer ali poslabšanje kreditne sposobnosti izdajatelja obveznice.

Tabela 1: Prikaz izračuna odplačne vrednosti

	a	b = a * 2,8 %	c	d = a + b - c
Leto	Odplačna vrednost na začetku obdobja (v EUR)	Finančni prihodki (v EUR)	Denarni tok (v EUR)	Odplačna vrednost na koncu obdobja (v EUR)
2011	1.100,00	31,10	50,00	1.081,10
2012	1.081,10	30,57	50,00	1.061,66
2013	1.061,66	30,02	50,00	1.041,68
2014	1.041,68	29,45	50,00	1.021,13
2015	1.021,13	28,87	1.050,00	0,00

Katera podlaga merjenja se uporabi za posamezno finančno sredstvo, je odvisno od razvrstitve finančnega sredstva ob začetnem pripoznanju. Razvrstitev pa je odvisna od narave finančnega sredstva in namena oz. zmožnosti uporabe finančnega sredstva (PWC, 2008, str. 6275). V osnovi MRS 39 zahteva merjenje po pošteni vrednosti, razen v določenih primerih, ki opravičujejo uporabo odplačne vrednosti. Npr.: če je namen podjetja finančno sredstvo zadržati do zapadlosti (kar že samo po sebi narekuje, da mora imeti finančno sredstvo zapadlost), je merjenje po odplačni vrednosti dopustno. Tak primer so dana posojila, katerih namen je ustvarjati prihodke od obresti in ne prodaje.

Ne glede na navedeno, lahko podjetje izkoristi opcijo merjenja po pošteni vrednosti za skoraj vsa finančna sredstva ob izpolnjevanju pogojev, ki so podrobneje predstavljeni v podpoglavju 2.3.3 Razvrščanje in merjenje finančnih sredstev. Če pa je namen podjetja prihodke od finančnih sredstev ustvarjati predvsem s prodajo, je uporaba poštene vrednosti zahtevana. Prav tako finančnih sredstev brez definirane zapadlosti ali brez ustreznih določljivih denarnih tokov ne moremo meriti po odplačni vrednosti (npr. naložbe v deleže

podjetij). Za izpeljana finančna sredstva je uporaba poštene vrednosti obvezna, saj je njihova nabavna vrednost po navadi zanemarljiva.

Logika v ozadju mešanega modela merjenja finančnih sredstev je v tem, da je najustreznejša podlaga merjenja tista, ki se najbolj približa kasneje ustvarjenim denarnim tokovom finančnega sredstva (Deloitte, 2005, str. 123). Ker so realizirani denarni tokovi odvisni od uporabe sredstva v prihodnosti, naj bi se osnova merjenja prilagajala namenu uporabe finančnega sredstva.

2.3.2 Določanje poštene vrednosti

Cilj določanja poštene vrednosti je doseči najboljši približek cene, po kateri bi potekala transakcija med dobro poučenima in voljnima strankama v neprisiljeni transakciji (KPMG, 2009a, str. 461). Na tem mestu preletim napotke za določanje poštene vrednosti, kot jih določa MRS 39 v členih AG69–AG82. Standard loči načine določanja poštene vrednosti glede na obstoj oz. neobstoj delujočega trga za finančno sredstvo.

Najboljša ocena poštene vrednosti za finančna sredstva, ki kotirajo na delujočem trgu, je njihova tržna vrednost. Standard ponuja dokaj ohlapno definicijo delujočega trga kot trga, kjer so cene takoj in redno na borzi, pri trgovcu, pri borznem posredniku ali pri drugih organizacijah ter so te cene posledice dejanskih in rednih transakcij, ki se pojavljajo na trgu med nepovezanimi osebami (MRS 39, člen AG71). MRS 39 naprej določa, da se:

- za finančna sredstva uporablja ponudbena nakupna cena;
- ob obstoju več trgov upošteva finančno najbolj ugoden trg;
- zmeraj upošteva cena na podlagi vrednosti ene delnice (tržna vrednost večjega portfelja se ne sme zmanjšati ali povišati zaradi možnega vpliva na ceno, ki bi ga imela prodaja celotnega portfelja).

Če trg za sredstvo ne obstaja oz. je nedelujoč, se za oceno poštene vrednosti uporabijo ustrezni modeli vrednotenja. MRS 39 usmerja k uporabi uveljavljenih modelov vrednotenja, ki jih pogosto uporabljajo tržni udeleženci. Kot možne modele vrednotenja navaja: prilagoditev cen nedavnih transakcij s finančnim sredstvom med nepovezanimi osebami, primerjava z vrednostjo primerljivega finančnega sredstva, metode razobrestenih (diskontiranih) denarnih tokov in opsijske modele vrednotenja. Ne glede na uporabljeni model vrednotenja, morajo biti v največji meri uporabljeni tržni podatki in ne podatki, specifični za določenega tržnega udeleženca. Vhodni podatki morajo biti na voljo širšemu krogu tržnih udeležencev in morajo predstavljati informacije, ki bi jih tržni udeleženci uporabili v svojem modelu vrednotenja. Ne glede na aktivnost trga, se tržne cene ne smejo zanemariti, pa čeprav bi jih bilo treba bistveno prilagoditi.

2.3.3 Razvrščanje in merjenje finančnih sredstev

Ob začetnem pripoznavanju se vsako finančno sredstvo pripozna po pošteni vrednosti. Poštena vrednost je po navadi tudi nakupna vrednost finančnega sredstva. Če ni tako, se poštena vrednost določi naknadno, razlika v vrednosti pa se, razlika v vrednosti pripozna v izkazu poslovnega izida⁵. Če sredstvo ni razvrščeno v skupino finančnih sredstev po pošteni vrednosti skozi poslovni izid, se neposredno pripisljivi stroški vključijo v nabavno vrednost. Kasnejše merjenje sredstva je odvisno od razvrstitve (klasifikacije) sredstva ob začetnem pripoznanju. MRS 39 (člen 45) pozna štiri vrste finančnih sredstev:

- finančna sredstva po pošteni vrednosti skozi poslovni izid,
- finančna sredstva v posesti do zapadlosti,
- posojila in terjatve,
- finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo.

Finančna sredstva po pošteni vrednosti skozi poslovni izid vključujejo (KPMG, 2009a, str. 432):

- finančna sredstva, namenjena trgovanju;
- finančna sredstva, za katera se izkoristi možnost merjenja po pošteni vrednosti;
- izpeljane finančne instrumente, ki so neuspešni pri varovanju pred tveganjem.

Finančna sredstva so namenjena trgovanju, kadar so kupljena z izključnim namenom ustvarjanja dobičkov iz trgovanja v bližnji prihodnosti. Trgovanje pomeni aktivno in pogosto kupovanje ter prodajo finančnih sredstev. Opcija merjenja po pošteni vrednosti v MRS 39 dopušča, da se vsako finančno sredstvo ob pripoznanju razvrsti v obravnavano skupino ob izpolnjevanju naslednjih pogojev (PWC, 2008, str. 6108):

- odpravi se ali občutno zniža računovodsko neskladje (angl. *accounting mismatch*⁶);
- skupina finančnih sredstev se ocenjuje na podlagi poštene vrednosti, kar je razvidno iz dokumentirane politike gospodarjenja s temi sredstvi;
- postavka je finančno sredstvo, ki vsebuje vgrajeni finančni instrument, ki ga je treba ločiti od osnovne pogodbe.

Kakor zelo nazorno nakazuje že samo ime skupine, se učinki merjenja finančnih sredstev pripoznajo neposredno v izkazu poslovnega izida. Posledično to pomeni, da sredstev ni treba preizkusiti za morebitno slabitev.

⁵ Pripoznanje razlike do poštene vrednosti v izkazu poslovnega izida ob začetnem pripoznanju finančnega sredstva je dovoljeno zgolj, kadar je poštena vrednost določena na podlagi tržnih cen (MRS 39, člen AG76).

⁶ Mešani model merjenja finančnih sredstev lahko povzroči, da se finančne obveznosti in finančna sredstva, ki so ekonomsko povezana in delijo tveganja, merijo drugače. Posledica tega je neusklajeno pripoznavanje učinkov finančnih sredstev in obveznosti v izkazu poslovnega izida. Z namenom odpravi pomanjkljivosti mešanega modela računovodenja standard dopušča možnost, da se tako finančno sredstvo kot finančna obveznost merita po pošteni vrednosti skozi poslovni izid.

Finančna sredstva v posesti do zapadlosti so neizpeljana finančna sredstva s stalnimi ali določljivimi denarnimi tokovi, ki jih ima podjetje namen in zmožnost zadržati do zapadlosti. Razvrstitev finančnega sredstva v to skupino pomeni, da se je podjetje odpovedalo morebitnim možnostim ustvarjanja dobička zaradi spremembe v pošteni vrednosti finančnega sredstva (PWC, 2008, str. 6117). Finančna sredstva, razvrščena v to skupino, se merijo po odplačni vrednosti. Dobički in izgube se pripoznavajo v izkazu poslovnega izida ob odtujitvi, slabitvi in po metodi veljavnih obrestnih mer. Obravnavana sredstva se lahko slabijo posamezno ali skupinsko. Sredstva se slabijo na sedanjo vrednost pričakovanih denarnih tokov, razobresteno po veljavni obrestni meri, določeni ob pripoznanju. Če je merjenje po pošteni vrednosti splošno pravilo v MRS 39, je obravnavana skupina zgolj izjema. Prav zaradi tega obstajajo kazni ob prodaji ali prerazvrstitvi več kot nepomembnega deleža finančnih sredstev pred njihovim dospetjem. Posledica je prepoved razvrščanja v obravnavano skupino v naslednjih dveh letih in takojšnja prerazvrstitev vseh finančnih sredstev iz obravnavane skupine v skupino finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo.

Posojila in terjatve so neizpeljana finančna sredstva s stalnimi ali določljivimi denarnimi tokovi, za katere ne obstaja delujoč trg. Merijo se enako kot finančna sredstva v posesti do zapadlosti. Glavna razlika v primerjavi s prej obravnavano skupino (in posledično razlog obstoja te skupine) je, da ni omejitve glede namena in zmožnosti zadržati finančno sredstvo do zapadlosti.

Finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo, zajemajo neizpeljana finančna sredstva, ki ne ustrezajo določilom predhodno obravnavanih skupin, ter posojila in terjatve, ki jih podjetje razvrsti v to skupino ob začetnem pripoznanju. Večinoma so v tej skupini zajeti dolžniški instrumenti, ki kotirajo na organiziranem trgu, in naložbe v kapitalske instrumente, ki niso namenjene aktivnemu trgovanju.

Finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo, se merijo po pošteni vrednosti. Učinki spremembe poštene vrednosti so prikazani v drugem vseobsegajočem donosu, razen obrestnih prihodkov za dolžniške instrumente, ki se izračunajo po metodi veljavnih obrestnih mer, tečajnih razlik in morebitnih slabitev (Deloitte, 2005, str. 129).

Kljub temu da se sredstva merijo po pošteni vrednosti, je treba oceniti, ali obstajajo za sredstvo znaki slabitve. Razlog za to je pripoznavanje nihanj v pošteni vrednosti v drugem vseobsegajočem dobičku in ne v izkazu poslovnega izida. Ob ugotovitvi oslabiljenosti finančnega sredstva je treba izkazati odhodke zaradi slabitve in posledično zmanjšati rezerve poštene vrednosti v kapitalu. Vsa znižanja vrednosti po slabitvi predstavljajo nadaljnjo slabitev. Kasnejše povečanje poštene vrednosti se ne sme prikazati v izkazu poslovnega izida do končne odtujitve finančnega sredstva. Izjemo predstavljajo le dolžniški instrumenti, razvrščeni v skupino finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo, katerih povečanje vrednosti po njihovi slabitvi je možno pripisati dogodku po datumu slabitve, vendar samo do vrednosti finančnega sredstva pred slabitvijo (MRS 39, člen 70).

Slabitev finančnih sredstev pride v poštev pri vseh skupinah finančnih sredstev, razen pri finančnih sredstvih po pošteni vrednosti skozi poslovni izid. Izgube zaradi slabitve nastanejo, če obstajajo objektivni dokazi o oslabitvi zaradi dogodka po začetnem pripoznanju finančne naložbe, ki vpliva na ocenjene prihodnje denarne tokove finančne naložbe, ali skupin finančnih naložb, ki jih je možno zanesljivo oceniti. Objektivne dokaze o oslabitvi po MRS 39 zajemajo: finančne težave izdajatelja finančnega sredstva; kršitev pogodbenih določil; znaki morebitnega stečaja oz. reorganizacije podjetja; izginotje delujočega trga za finančno sredstvo zaradi finančnih težav; vidni dokazi, ki nakazujejo zmanjšanje pričakovanih denarnih tokov skupine finančnih sredstev, kot so npr. izkoriščanje limitov večjega števila strank in poslabšane splošne gospodarske razmere, ki povečujejo možnost zmanjšanja denarnih tokov (MRS 39, člen 59).

Prerazvrstitve med posameznimi skupinami po začetnem pripoznanju so dovoljene le pod strogo določenimi pogoji. Namen omejitev je preprečiti možnosti prilagajanja rezultatov z menjavo kategorij finančnih sredstev. Pregled trenutno veljavnih možnosti, zahtev in prepovedi prerazvrščanja je podan v Tabeli 2 v nadaljevanju.

Tabela 2: Prikaz možnosti prerazvrstitve sredstev po začetnem pripoznanju

Razvrstitev v				
	Finančna sredstva PVSPI	Finančna sredstva RZP	Finančna sredstva VPDZ	Posojila in terjatve
Razvrstitev iz	Finančna sredstva PVSPI (neizpeljana finančna, sredstva za trgovanje)	/	M	M
	Finančna sredstva PVSPI (izpeljana finančna sredstva in izbrana finančna sredstva)	/	P	P
	Finančna sredstva RZP	P	/	M
	Finančna sredstva v VPDZ	P	Z	/
	Posojila in terjatve	P	M	P

Legenda:

P – prepovedano **Finančna sredstva PVSPI** – Finančna sredstva po pošteni vrednosti skozi poslovni izid

M – možno **Finančna sredstva RZP** – Finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo

Z – zahtevano **Finančna sredstva VPDZ** – Finančna sredstva v posesti do zapadlosti

Vir: PWC, Global guide to International Financial Reporting Standards, 2009, str. 455.

3 IZZIVI IN TEŽAVE RAČUNOVODENJA FINANČNIH SREDSTEV DANES

V predhodnem poglavju sem na kratko predstavila ogrodje računovodenja finančnih sredstev v MSRP danes. Kljub temu da sem zanemarila kompleksnejša področja, kot so izpeljana finančna sredstva, varovanje pred tveganjem in vgrajeni izpeljani finančni instrumenti, že sama obravnava vsebinsko lažje razumljivih finančnih sredstev nakazuje na izjemno zapletenost trenutne ureditve merjenja le-teh. Kot ugotavlja IASB (2008, str. 4), je

zahtevnost standardov v določeni meri povzročena z zahtevnostjo vsebine, ki jo obravnavajo. Povedano drugače, zapletenost finančnih sredstev samih povzroča zapletenost računovodskih standardov, ki jih želijo zajeti. Določen (po mnenju mnogih kar pretežni) del zapletenosti pa lahko pripišemo zahtevnosti in nedorečenosti določil standardov, ki obravnavajo finančne instrumente.

IASB (2008b, str. 22) v svoji študiji o zmanjšanju kompleksnosti poročanja o finančnih sredstvih ugotavlja, da zapletenost trenutne ureditve računovodstva finančnih sredstev otežuje:

- uporabnikom razumeti ekonomsko vsebino finančnih instrumentov in njihov vpliv na finančni položaj podjetij;
- pripravljavcem pravilno uporabiti predpisana pravila ter posledično pravilno predstaviti ekonomsko vsebino finančnih instrumentov in njihov vpliv na finančni položaj podjetij;
- revidiranje, analiziranje in reguliranje finančnega položaja.

Ne glede na namen računovodskega poročanja, da verodostojno predstavi ekonomsko stvarnost finančnih sredstev, morajo biti koristi poročanja v sorazmerju s stroški, ki jih povzroča priprava podatkov. Zaradi težavnosti priprave podatkov o finančnih sredstvih so mnogi kritiki trenutne ureditve prepričani, da stroški priprave računovodskih podatkov o finančnih sredstvih presegajo koristi uporabnikov podatkov⁷. Zaradi nerazumevanja podatkov o finančnih sredstvih je namreč njihova informacijska vrednost za uporabnike omejena.

Raziskava PWC (2010, str. 6–9), v katero je bilo vključenih 62 vlagateljev in analitikov iz različnih regij sveta in različnih gospodarskih panog, je razkrila, da so uporabniki zadržani do podatkov o finančnih sredstvih. Ker se zavedajo, da ima poslovodstvo možnost zavestno prilagajati podatke o finančnih sredstvih, več kot dve tretjini vprašanih uporabnikov vedno oz. pogosto prilagaja računovodske podatke o finančnih instrumentih za namen lastnih analiz. Nezaupanja ne odpravijo obsežna zahtevana razkritja o finančnih sredstvih, ki velikokrat povzročajo zgolj informacijsko preobremenjenost (Brunnermeier & Oehmke, 2009, str. 11). Poleg tega uporabniki podatke o finančnih sredstvih le težko primerjajo, in sicer tako znotraj podjetja kot med podjetji. Razlog je predvsem merjenje finančnih sredstev, ki je odvisno od namena uporabe oz. uporabe. Nezanemarljiv vzrok neprimerljivosti je tudi različna obravnava finančnih sredstev v MSRP in US GAAP. Zaradi globalne povezanosti finančnega trga je to nedopustno.

Iz navedenega sledi, da trenutna ureditev poročanja o finančnih sredstvih ne izpolnjuje zahtev kakovostnega zunanjega računovodskega poročanja. Razloge za to stanje analiziram v nadaljevanju.

⁷ Med glasnejšimi kritiki je zagotovo bančni sektor v vlogi pripravljavca, ki je zaradi vpeljave zmogljivih informacijskih sistemov, ki podpirajo zahteve MRS 39, utrpel nezanemarljive stroške (Bahgat, 2002, str. 8).

3.1 Uporaba mešanega modela merjenja

Če zanemarim zapletenost finančnih sredstev samih kot enega od verjetnih vzrokov zahtevnosti njihovega računovodenja, ugotovim, da je pomemben vzrok predvsem **uporaba mešanega modela računovodenja**. Prav mešanemu modelu merjenja finančnih instrumentov lahko pripišemo večino potrebnih, vendar zahtevnih dodatnih pravil, ki povzročajo čezmerno zapletenost računovodenja finančnih sredstev na eni strani in omogočajo namerno prilagajanje rezultatov na drugi strani. Postavlja se torej vprašanje smiselnosti uporabe mešanega modela merjenja.

IASB je že večkrat poskušal uveljaviti pošteno vrednost kot edino podlago merjenja vseh finančnih sredstev. Kot opisano v poglavju 2.2 Razvoj računovodstva finančnih sredstev, je IASB MRS 39 sprejel zgolj kot kompromisno in začasno rešitev na poti k merjenju vseh finančnih sredstev po pošteni vrednosti. IASB ugotavlja, da bi bili z merjenjem vseh finančnih sredstev po enotni osnovi merjenja računovodski podatki o finančnih sredstvih bolj razumljivi in bi bila primerjava med posameznimi podjetji olajšana. Poleg tega bi bilo veliko kompleksnih pravil, ki sedaj povzročajo težave (kot npr. določila glede razvrščanja sredstev), nepotrebnih (IASB, 2008, str. 18). Kot edino znano osnovo merjenja, s katero bi bilo najbolj smiselno meriti vsa finančna sredstva, IASB določa pošteno vrednost. V tem primeru bi govorili o računovodstvu poštenih vrednosti finančnih sredstev oz. o modelu poštene vrednosti. V Tabeli 3 je viden pričakovan učinek zmanjšanja določil zaradi merjenja vseh finančnih sredstev po pošteni vrednosti.

Tabela 3: Prikaz zmanjšanja zahtevnosti določil z uvedbo modela poštene vrednosti

Trenutna določila za računovodenje finančnih sredstev	Vpliv uvedbe modela poštenih vrednosti
Določila za razvrstitev finančnih sredstev v različne skupine ob pripoznanju	Določila bi bila nepotrebna
Določila povezana s slabitvijo finančnih sredstev	Določila bi bila nepotrebna
Določila za omejevanje prerazvrščanj med posameznimi skupinami	Določila bi bila nepotrebna
Določila za varovanje pred tveganjem	Določila bi bila bistveno poenostavljena, saj bi vrednotenje po pošteni vrednosti zmanjšalo potrebo po varovanju pred tveganjem
Določila, povezana s pripoznavo in merjenjem vgrajenih finančnih instrumentov	Določila bi bila za finančne instrumente nepotrebna

Vir: IASB, Reducing Complexity in Reporting Financial Instruments, 2008, str. 18.

Kaj torej govori proti merjenju vseh finančnih sredstev po pošteni vrednosti? Poleg operativnih težav z določanjem poštene vrednosti, ki jih obravnavam v nadaljevanju, prinaša že sam koncept poštene vrednosti kar nekaj težav. Najpogostejšo kritiko doživljajo nezanesljivost metod določanja poštene vrednosti, čezmerna nestanovitnost izkazov, učinek napačne razdelitve dobičkov in povzročanje procikličnosti v času finančnih kriz.

Ne glede na navedeno, predstavlja verjetno največjo težavo poštene vrednosti vprašanje ustreznosti uporabe hipotetične prodajne cene za vsa finančna sredstva, ne glede na njihovo dejansko uporabo. Vprašanje se torej glasi: Ali sme/mora/lahko uporaba oz. namen uporabe sredstva določati njegovo podlago merjenja? Prav zaradi tega vprašanja smo danes priča mešanemu modelu računovodenja finančnih sredstev. Medtem ko se uporaba poštene vrednosti za sredstva, ki so namenjena prodaji v kratkem roku, zdi sprejemljiva, se uporaba le-te pri sredstvih, ki jih ima podjetje namen obdržati dolgoročneje in z uporabo katerih želi ustvarjati prihodke, intuitivno ne zdi smotrna (PWC, 2010, str. 3). K temu prispeva tudi dejstvo, da se lahko realizirani denarni tokovi, doseženi z uporabo sredstva v podjetju, bistveno razlikujejo od predvidenih denarnih tokov, zajetih v poštenu vrednosti.

Tem pomislekom sledi tudi obstoječi mešani model računovodenja, katerega ekonomska logika v grobem je pojasnjena v nadaljevanju (Jurjevič, 2008, str. 6 in 7).

- Finančna sredstva, katerih namen je ustvarjanje kratkoročnih dobičkov zaradi sprememb tržnih cen, se merijo po poštenu vrednosti, s spremembami, izraženimi v izkazu poslovnega izida. Ocenjena poštena vrednost odraža ekonomsko logiko finančnih sredstev (namen trgovanja), pričakovani denarni tokovi bodo najverjetneje tudi realizirani denarni tokovi.
- Posojila in terjatve ter finančna sredstva v posesti do zapadlosti se ne merijo po poštenu vrednosti, saj niso namenjeni prodaji, temveč uresničenju denarnih tokov iz pogodbeno določenih pravic. Poštena vrednost v tem primeru ne bi odražala ekonomske stvarnosti in bi povzročala čezmerno nestanovitnost poslovnega izida.
- Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva se sicer vrednotijo po poštenu vrednosti, vendar so učinki vrednotenja do realizacije (odprave ali slabitve) prikazani v drugem vseobsegajočem donosu. Razlog za to je negotovost dejanske realizacije dobičkov in izgub, ki izvirajo iz merjenja po poštenu vrednosti, saj so le-ti odmaknjeni v negotovo prihodnost.

Kljub temu da današnji model v osnovi dovolj dobro odraža ekonomsko logiko gospodarjenja s finančnimi sredstvi, je njegova operativna izvedba izjemno težavna in stroškovno neučinkovita. Ker bi uvedba enotne osnove merjenja v obliki poštene vrednosti bistveno zmanjšala zapletenost pravil računovodenja, je poglavje 4 Računovodstvo poštenih vrednosti finančnih sredstev posvečeno analizi tega vidika računovodenja finančnih sredstev. V poglavju podrobneje obravnavam koncept poštene vrednosti finančnih sredstev in osvetlim že omenjene teoretične težave poštene vrednosti.

3.2 Nedorečenost in zahtevnost merjenja po poštenu vrednosti

Ne glede na to, ali je izbran poln ali mešan model merjenja finančnih sredstev, prispevajo k zapletenosti računovodenja finančnih sredstev določene **operativne pomanjkljivosti oz. nedorečenosti** merjenja po poštenu vrednosti, ki jih navajam v nadaljevanju. Te

pomanjkljivosti je treba dodatno oceniti tudi v luči smiselnosti uvedbe polnega modela poštene vrednosti za finančna sredstva.

Pomanjkljiva opredelitev poštene vrednosti

Definicija poštene vrednosti v MSRP je ohlapna in dopušča možnost različnih razlag. Predvsem manjka jasna opredelitev, ali govorimo o nakupni ali prodajni ceni, kar dopušča različno razlaganje in posledično različno določanje poštene vrednosti.

Uporaba tržnih cen ob delujočem trgu kot najboljšega dokaza poštene vrednosti

MRS 39 določa, da je ob delujočem trgu tržna cena najboljši približek poštene vrednosti. Domneva temelji na hipotezi učinkovitega trga kapitala, kjer vladata popolna konkurenca in informacijska učinkovitost, trg je brez trenj, udeleženci se obnašajo popolnoma racionalno (Shleifer, 2000, str. 5). V takih razmerah bodo tržne cene odsevale pošteno vrednost, kot jo definira MRS 39. Realnost je, da se tudi na tako globokih trgih, kot so borzni v ZDA, pojavljajo anomalije, ki se ne morejo pojasniti s hipotezo učinkovitega trga kapitala. Čezmerna nestanovitnost (cene se ne spreminjajo samo ob pojavu novih informacij), učinek velikosti podjetja (zahtevana povprečna donosnost manjših podjetij je višja), sezonska nihanja (učinek zaključka leta, učinek praznikov ...) in učinek panike so le nekatere pojavne oblike odstopanj, ki povzročajo cene, ki v svoji osnovi ne ustrezajo načelu poštene vrednosti.

Težava postane toliko bolj očitna, ko se z globokih in relativno učinkovitih trgov preusmerimo na relativno plitke trge, kot je npr. Ljubljanska borza. Cene na plitkem trgu so dozvetnejše za možne tržne manipulacije oz. je tržne manipulacije možno izvesti z minimalnim vložkom. Kazalnik likvidnosti CGT (celotna globina trga), s katerim Ljubljanska borza meri, za koliko bi se spremenila cena delnice, če bi vlagatelj vanjo vložil 7.500 evrov, kaže, da bi se vrednost večine delnic, za katere se je indeks lahko izračunal, v letu 2009 na Ljubljanski borzi spremenila za več kot 2 % (izjema so le delnice Petrola (1,51 %), Krke (0,37 %) in Telekom (1,63 %) (Ljubljanska borza, 2010). Za primerjavo: večina delnic na nemški borzi se ob vložku 25.000 evrov ne bi spremenila niti za 0,06 % (Mastnak, 2009). Mogoče na plitkost trga še bolj opozarja dejstvo, da je bilo možno CGT izračunati zgolj za 3 od 16 delnic v standardni kotaciji. To pomeni, da na borzi ni bilo niti toliko ponudbe, da bi vlagatelji lahko kupili delnice v vrednosti 7.500 evrov.

Glede na navedeno, je pravilnost določila, da je tržna cena na trgu vedno najboljši približek poštene cene finančnega sredstva, vprašljiva. Sporno je tudi splošno razširjeno razumevanje, da je vsak organiziran trg opredeljen in razumljen kot delujoč.

Pomanjkljiva definicija nedelujočega trga in prisiljene transakcije

Kot predhodno opisano, se poštene cene, če je trg nedelujoč oz. so posledica prisiljenih transakcij, določajo po modelih vrednotenja. Definicija, kdaj je trg delujoč, je zelo ohlapna in v osnovi predvideva le pogoj, da so cene na voljo ter da so določene na podlagi dejanskih in rednih transakcij med nepovezanimi osebami.

Ohlapnost definicije postane toliko bolj problematična v času finančnih kriz, ko se aktivnost na finančnih trgih občutno zmanjša in je trgovanje z določenimi finančnimi sredstvi praktično ustavljeno. Tako se je npr. promet z vrednostnimi papirji na Ljubljanski borzi v letu 2008 glede na leto 2007 zmanjšal za 42 %, v letu 2009 glede na leto 2008 pa še za 30 %. Če izključimo cenovni vidik in analiziramo zgolj količino vrednostnih papirjev, s katerimi se je trgovalo, ugotovimo 35-odstotno zmanjšanje trgovanja v letu 2009 glede na leto 2008 (izračunano na podlagi letnih statističnih poročil Ljubljanske borze za leta 2009, 2008 in 2007).

Transakcije v času finančne krize kažejo znake prisiljenih dejanj (angl. *forced transactions*), saj morajo podjetja zaradi težav z denarnim tokom sredstva prodati predčasno. V večini primerov tržne cene v času finančne krize ne kažejo pričakovanih denarnih tokov finančnih sredstev, saj so pričakovanja tržnih udeležencev usmerjena preveč kratkoročno in obremenjena z neracionalnim videnjem trga, kar se odraža v nelikvidnosti le-tega (Allen & Carletti, 2007, str. 2). V takih razmerah tržne cene, dosežene na organiziranih trgih, ne odsevajo vedno poštenih vrednosti.

Težava v ozadju opisanega je predvsem pomanjkanje natančnejših napotkov glede okoliščin, v katerih delujoči trg postane nedelujoč oz. kdaj so tržne cene prisiljene. Oz. če zastavim drugače: Kdaj se lahko uporabi model vrednotenja za določanje pošteno vrednosti kljub obstoju tržnih cen? To je v zadnjih dveh letih, predvsem zaradi znižanja borznih cen mnogim vrednostnim papirjem, povzročilo burne razprave med revizorji in pripravljavci računovodskih izkazov. Slovenija v tem ni bila izjema. Interes mnogih pripravljavcev je bil določiti pošteno vrednost v razmerah finančne krize na podlagi modelov vrednotenja. Mnenje Slovenskega inštituta za revizijo v tistem obdobju je bilo, da izjemne razmere, ki so se pojavile, in bistveno znižanje prometa na trgu niso zadostni razlog za opredelitev trga kot nedelujočega (Svenšek, 2009). Ne glede na navedeno, je treba tudi na delujočem trgu transakcije preveriti v smislu njihove ustreznosti definiciji neprisiljenih transakcij med nepovezanimi strankami. Standard tudi na tem področju ne ponuja usmeritev.

Težave in izzivi uporabe modelov vrednotenja, če trg ne obstaja oz. ni delujoč

Če za finančna sredstva ne obstaja trg, se poštena vrednost oceni z uporabo modelov vrednotenja. MRS 39 dopušča modele vrednotenja, ki bi jih uporabljali tržni udeleženci, in napeljuje na uporabo podatkov, ki so dosegljivi tržnim udeležencem. Zahteva je namenjena predvsem znižanju možnosti vpliva podatkov, ki bi bili specifični za podjetje in ne bi odražali splošnega videnja tržnih udeležencev. Napotki MRS 39 so omejene narave ter ne usmerjajo k uporabi določenih modelov in predpostavk, zanašajo pa se predvsem na profesionalno presojo pripravljavcev računovodskih podatkov. To je sicer razumljivo, saj standardi ne morejo zajeti specifik, ki jih prinaša vrednotenje posameznih finančnih sredstev. Vendar ima lahko dopuščanje profesionalnih oz. subjektivnih presoj negativne posledice. Tako je poštena vrednost enakega finančnega sredstva pri različnih uporabnikih različna.

Teoretično pomeni različna poštena vrednost napako v modelu vsaj enega pripravljavca in posledično nezanesljivost podatkov. Če analiziram naprej, je tovrstna napaka lahko nenačrtna ali načrtna. Nenačrtna napaka je posledica omejene zanesljivosti modelov vrednotenja nasploh. Mramor, Joksimovič in McGoun (2003, str. 31) v raziskavi o zanesljivosti vrednotenja podjetij ugotavljajo, da so lahko poštene vrednosti, ocenjene po metodi diskontiranih denarnih tokov, tudi 25–30 % nad ali pod ocenjeno tržno vrednostjo, pri čemer je edina razlika med posameznimi izračuni zgolj normalen razpon vhodnih spremenljivk, ki predstavljajo običajno različna, vendar upravičena pričakovanja cenilcev.

Načrtna napaka pa je posledica manipulacij pripravljavcev računovodskih izkazov z namenom vplivati na poslovni izid podjetja. Načrtna manipulacije niso novost pri pripravi računovodskih podatkov in revizija kot stroka se je razvila prav z namenom onemogočiti tovrstne posege posloводства. Ker pa ne obstaja referenčna poštena vrednost, bo tudi revizorjev pregled temeljil na presoji. Posledica so podatki podjetij, ki med sabo niso primerljivi.

Prepoved likvidnostnih premij in diskontov

MRS 39 določa, da je cilj merjenja določiti pošteno vrednost za posamezen finančni instrument. Enota merjenja je torej posamezen finančni instrument. Pri portfelju finančnih sredstev je vrednost portfelja opredeljena kot zmnožek števila finančnih sredstev in cene posameznega finančnega sredstva (MRS 39, člen AG 72). Določilo pomeni, da se pri vrednotenju poštene vrednosti ne sme upoštevati premija ali diskont, ustvarjen s prodajo večjega portfelja finančnih sredstev (angl. *blockage factor*). Podjetje ima lahko v lasti večji portfelj istih finančnih sredstev (npr. velik odstotek delnic nekega podjetja), ki ga obravnava kot celoto. Če bi celoten portfelj sočasno prodalo na trgu, bi zaradi pomembnosti deleža doseglo večjo ceno na delnico kot ob prodaji posamezne delnice. Lahko bi bilo tudi obratno, saj bi podjetje lahko doseglo nižjo ceno predvsem zaradi nelikvidnosti trga. V obeh primerih bi realizirani denarni tokovi odstopali od pričakovanih denarnih tokov, vključenih v pošteni vrednosti.

V prid tovrstnemu določilu govori trditev, da je način prodaje odločitev posameznega podjetja ter posledično premija in diskont ne ustrezata vidiku povprečnega tržnega udeleženca. Glede na to, da standard pri klasifikaciji finančnih sredstev upošteva namen uporabe oz. uporabo le-teh, je ignoriranje gospodarjenja s sredstvi na ravni portfelja pri določanju poštene vrednosti nelogično. Večja odstopanja v vrednosti se pokažejo predvsem v naložbah v odvisna, skupaj obvladovana in pridružena podjetja, ki se v posameznih računovodskih izkazih vrednotijo po pošteni vrednosti. Težava obravnavanega določila je tudi zavajajoča narava teksta, ki vrednost portfelja definira kot zmnožek količine in tržne cene posameznega instrumenta. Zaradi uporabe besede **tržne** cene so mnogi pripravljavci menili, da pravilo velja zgolj pri določanju poštene vrednosti na delujočem trgu. Pri modelih vrednotenja se določilo pogosto zanemari (PWC, 2009, str. 2).

V poglavju 5.1 Kratek pregled predloga standarda o pošteni vrednosti skušam ugotoviti, ali so našete operativne pomanjkljivosti poštene vrednosti odpravljene v predlogu novega standarda IASB, ki je v celoti posvečen merjenju po pošteni vrednosti.

3.3 Izzivi nedorečenih in pomanjkljivih določil

Kadarkoli določen model ponuja več možnih alternativ, mora nujno obstajati sistem pravil, ki bo razumljivo in natančno določal pravila njihove izbire. Računovodenje finančnih sredstev, ki ponuja več možnih modelov merjenja sredstev, v tem ne sme biti izjema. Če k temu dodamo še mnoge možnosti pri merjenju in navodila, ki napeljujejo k uporabi profesionalne presoje, dobimo pestro mešanico današnjega računovodstva finančnih sredstev.

V nadaljevanju predstavljam zgolj nekatere izzive računovodenja finančnih sredstev, ki so posledica mešanega modela računovodenja in ki bi jih odpravili z uporabo enotne podlage merjenja.

Možnost prilagajanja rezultatov

Različni modeli merjenja finančnih sredstev in posledično različno prikazovanje učinkov merjenja dopuščajo, da se s prerazporeditvijo iz ene v drugo skupino načrtno vpliva na poslovni rezultat. MRS 39 vsebuje dve varovali, ki naj bi preprečili zavestno prilagajanje poslovnega izida:

- Če se odtuji več kot nepomemben delež finančnih sredstev, razvrščenih v skupino finančnih sredstev v posesti do zapadlosti, je treba vsa sredstva v skupini ovrednotiti na pošteno vrednost in prestaviti v skupino finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo. V naslednjih dveh letih ni dovoljena razvrstitev finančnih sredstev v skupino finančnih sredstev v posesti do zapadlosti.
- Omejeno prerazporejanje finančnih sredstev med posameznimi skupinami po začetnem pripoznanju.

Prva varovalka je določena kot kazen ob spremembi namena uporabe finančnega sredstva iz pasivnega (prihodki zgolj od pogodbenih denarnih tokov) v aktivno finančno sredstvo (doseganje rezultata s prodajo). Operativna pomanjkljivost vsebinsko logične zahteve je, da besedna zveza »več kot nepomembno« ni določena ter je podvržena subjektivni presoji pripravljavcev in revizorjev.

Druga varovalka je preventivne narave in s prepovedjo prerazporeditve po začetnem pripoznanju preprečuje prilagajanje rezultatov s prerazporeditvijo sredstev. IASB je v oktobru 2008 sprostil omejitve prerazvrstitve neizpeljanih finančnih sredstev pod določenimi pogoji iz skupine finančnih sredstev, namenjenih trgovanju, in finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo, kar je bilo predhodno strogo prepovedano. Dopolnitve standarda dopuščajo štiri nove prerazporeditve. Sredstva se iz skupine finančnih sredstev,

namenjenih trgovanju, lahko prestavijo v skupine finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo, terjatev in posojil ter finančnih sredstev v posesti do zapadlosti. Poleg tega se lahko finančna sredstva, namenjena prodaji, prerazvrstijo v skupino terjatev in posojil. Pogoji prerazvrstitve so naslednji: podjetje s finančnimi sredstvi nima več namena trgovati (velja za finančna sredstva, namenjena trgovanju); ima namen in možnost držati sredstvo daljši čas ali do zapadlosti; finančno sredstvo ustreza pogojem za razvrstitev v skupino terjatev in posojil (MRS 39, členi 50B-50F).

Sprostitev varovalke v času finančne krize je bila posledica izjemnega političnega pritiska na IASB pod pretvezo primerljivosti MSRP z US GAAP, v katerih je v omejenih možnostih opcija prerazporeditve obstajala. Sprostitev varovalke je seveda pomenila možnost zlorabe, kar so določene banke tudi izkoriščale. V raziskavi o vplivu sprostitve na bančni sektor so Bischof, Brueggemann in Daske (2010, str. 58) ugotovili, da je opcijo prerazporeditve uporabilo kar 124 od 302 bank, zajetih v vzorcu. Banke so jo uporabile za zakrivanje potrebnih slabitev finančnih sredstev, z namenom prikazati boljši rezultat in olajšati breme zahtev kapitalske ustreznosti. Samo nemška banka Deutsche Bank je z uporabo opcije izboljšala dobiček za kar 3,2 mrd. evrov s prerazporeditvijo finančnih sredstev v vrednosti 23,6 mrd. evrov (Bischof, Brueggemann & Daske, 2010, str. 1). V času finančne krize so se torej z uporabo računovodskih standardov zameglile slabe finančne naložbe bank in tako kratkoročno omilile posledice finančne krize. Vprašanje pa je, ali so računovodski standardi pravo orodje za omilitev posledic finančne krize in kakšni bodo učinki te poteze na dolgi rok.

Nedorečenost določil za slabitev finančnih sredstev

Zahteve, povezane s slabitvijo finančnih sredstev, so že dolgo tarča kritik pripravljavcev računovodskih izkazov. Predvsem nejasna določila, povezana s časom pripoznave slabitev in merjenjem le-teh, otežujejo pripravo računovodskih podatkov. Zaradi obstoja različnih skupin finančnih sredstev obstajajo različna določila za slabitev. Tudi zaradi tega se ustvarjajo razlike med finančnimi sredstvi, ki so enake narave, vendar jih ima podjetje namen uporabljati drugače. Vsebinsko lahko ločimo določila za slabitev sredstev, merjenih po odplačni vrednosti, in finančnih sredstev, merjenih po pošteni vrednosti, ki so razvrščena v skupino finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo. Pri slednjih standard loči določila za slabitev dolžniških od določil za kapitalske instrumente. Podrobnejša obravnava slabitev finančnih sredstev presega obseg tega poglavja, v nadaljevanju zato povzemam le glavne pomisleke.

Glavna dilema pri slabitvah finančnih sredstev po odplačni vrednosti je upoštevanje načela nastalih škod (angl. *incurred loss model*) v nasprotju z načelom pričakovanih škod (angl. *expected loss model*). Pričakovane škode, pa še tako verjetne, se pri oceni oslabiljenega zneska ne smejo upoštevati. Načelo nastalih škod je vsekakor vsebinsko skladno s konceptom izvirnih vrednosti, vendar ne ustreza ekonomski realnosti mnogih situacij. Posledica določila je možna precenjenost finančnih sredstev (npr. danih posojil), za katera se pričakuje neudenarljivost, vendar se razlog za pripoznanje še ni zgodil. Razlog za

pripoznanje je pojav objektivnih dokazov o oslabitvi sredstva zaradi dogodka po začetnem pripoznanju, ki vplivajo na ocenjene prihodnje denarne tokove. Izbor tovrstnih dogodkov je v grobem opisan v poglavju 2.3.3 Razvrščanje in merjenje finančnih sredstev. Kdaj je čas nastanka objektivnih razlogov nastal, je velikokrat prepuščeno strokovni (subjektivni) presoji.

Prav načelo nastalih škod je eno glavnih področij, ki zahteva prilagajanje računovodskih podatkov za izračun kapitalne ustreznosti bank, saj določila BASEL II⁸ zahtevajo uporabo načela pričakovanih škod (PWC, 2004, str. 7). Prilagajanje podatkov zahteva implementacijo ustreznega in fleksibilnega informacijskega sistema ter posledično bankam povzroča nemalo stroškov.

Glavna težava pri **slabitvah naložb v kapitalne instrumente**, razvrščene v skupino finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo, je opredelitev časa nastanka slabitve. Finančna sredstva v tej skupini se merijo po pošteni vrednosti, učinki pa se pripoznavajo v vseobsegajočem donosu podjetja. Če se pojavijo znaki oslabiljenosti sredstva, je treba negativne učinke prenesti v izkaz poslovnega izida. Kdaj nastane trenutek, ko mora podjetje učinke pripoznati v izkazu poslovnega izida, je prepuščeno subjektivni presoji pripravljavcev in njihovih revizorjev. Standard navaja, da so znaki slabitve objektivni, ko je poštena vrednost finančnega sredstva bistveno pod nabavno vrednost in to znižanje traja dlje časa (MRS 39, člen 36.61). Standard ne določa natančneje, kaj pomenita »bistveno« in »dlje časa«.

Kvantitativna opredelitev določila je bila v času finančne krize izjemnega pomena, predvsem zaradi zagotovitve enakih pravil iger in posledično primerljivosti izkazov. Slovenski inštitut za revizijo je kot pomoč pri presoji izdal pojasnilo, v katerem je opredelil pojem »bistveno znižanje vrednosti« kot padec vrednosti naložbe od dneva nakupa do dneva bilance, ki je večji od padca SBI 20 (Pojasnilo 1 k SRS 3, 2008). Samo v letu 2008 je SBI 20 padel za 66 %. Banka Slovenije je za bančni sektor izdala napotek, v katerem kot bistveno in dlje časa trajajoče znižanje opredeli vsako znižanje za več kot 40 % od nabavne vrednosti v obdobju 9 mesecev (Weiss & Sovdat, 2009). Navodila so bila namenjena bančnemu sektorju, za katerega naj bi veljala enaka določila MSRP kot za nebančni sektor.

Pravila, ki zahtevajo prikaz slabitev v izkazu poslovnega izida, so pomembna predvsem zaradi obsedenosti poslovnega sveta z izkazom poslovnega izida kot primarnim izkazom, na podlagi katerega se ocenjujeta uspešnost poslovanja podjetja in ne nazadnje uspešnost poslovodij. Z uveljavitvijo drugega vseobsegajočega donosa kot dopolnila izkazu poslovnega izida, v katerem so vidni tudi negativni učinki v kapitalu, se bosta možnost in želja po zakrivanju izgub bistveno zmanjšali. Vseobsegajoči donos jasno prikaže dejanski donos podjetja in vire, iz katerih je bil ustvarjen (Odar, 2009, str. 13).

⁸ BASEL II je uveljavljeno ime za kapitalne standarde, ki jih je v letu 2004 sprejel Baselski odbor za nadzor bank. Standardi določajo zahtevano kapitalno ustreznost bank, torej ustrezno višino kapitala glede na sprejeta tveganja v poslovanju.

V poglavju 5.2 Kratek pregled MSRP 9 predstavljam predlagane spremembe računovodenja finančnih sredstev, ki jih ponuja nov standard. Namen pregleda je ugotoviti, ali bodo pomanjkljivosti MRS 39 odpravljene, in osvetliti nove izzive, ki jih bodo prinesle novosti računovodenja finančnih sredstev.

4 RAČUNOVODSTVO POŠTENIH VREDNOSTI FINANČNIH SREDSTEV

V tretjem poglavju sem zaključila, da je model mešanega računovodstva eden izmed poglavitnih krivcev zahtevnosti in posledično nerazumljivosti trenutnega sistema računovodenja finančnih sredstev. Z uvedbo merjenja vseh finančnih sredstev po pošteni vrednosti (računovodstva poštenih vrednosti) bi se sicer izognili ugotovljenim pomanjkljivostim kompleksnega sistema določil, vendar bi v ospredje postavili in povečali ugotovljene pomanjkljivosti določanja poštene vrednosti. Odprto pa je vprašanje, ali ne bi morda poln model poštene vrednosti v operativnem smislu celo povečal zahtevnost računovodstva finančnih sredstev. Ne glede na navedeno, je bistvenega pomena, da se pred analizo **izvedljivosti** uvedbe polnega modela poštene vrednosti v operativnem smislu prepričam o **teoretični upravičenosti** uporabe poštene vrednosti kot osnove merjenja finančnih sredstev. S tem namenom v nadaljevanju na kratko predstavljam koncept poštene vrednosti in preletim glavne pomisleke njegove uporabe.

4.1 Opredelitev pojmov

Doslej sem o pošteni vrednosti pisala predvsem z operativnega vidika, saj sem predstavila pravila **določanja** poštene vrednosti. Pred poglobljeno teoretično razpravo je treba podrobneje vsebinsko opredeliti termine. V svoji osnovi je poštena vrednost računovodska podlaga merjenja sredstev in obveznosti. SRS (2006, Uvod) merjenje opredeljuje kot ugotavljanje denarno izraženih velikosti, v katerih se pripoznavajo gospodarske kategorije v računovodskih razvidih. Poleg poštene vrednosti obstajajo številne podlage merjenja. Med najpogostejše sodijo izvorna vrednost, nadomestitvena vrednost, nadomestljiva vrednost, vrednost pri uporabi ...

Podlage merjenja se po navadi razvrščajo glede na časovni vidik in vidik transakcije. Tako je npr. izvorna vrednost **pretekla vstopna cena** za neko sredstvo, saj predstavlja nabavno ceno kupljenega sredstva v danem trenutku v preteklosti. Poštena vrednost je predvsem **sedanja izstopna cena**⁹ za neko sredstvo, saj v svoji osnovi predstavlja hipotetično vrednost, ki bi bila dosežena s prodajo sredstva na določen dan med dobro obveščanima, enakopravnima strankama. Zanimivo je, da je izvorna vrednost v času transakcije udejanjena sedanja vrednost in takrat v večini primerov odseva pošteno vrednost.

⁹ Kot razloženo v poglavju 3.2 Nedorečenost in zahtevnost merjenja po pošteni vrednosti, je definicija poštene vrednosti v MRS 39 pomanjkljiva in dopušča možnost tolmačenja poštene vrednosti kot vstopne ali izstopne cene. V tem poglavju uporabljam teoretični koncept poštene vrednosti, kot opredeljen v strokovni literaturi in v novem predlogu standarda o pošteni vrednosti v sklopu MSRP.

Glavne značilnosti, ki opredeljujejo pošteno vrednost, lahko strnem, kot sledi v nadaljevanju (Bromwich, 2007, str. 53; IASB, 2009b, str. 8).

- Poštena vrednost je **hipotetična** in ne realizirana vrednost. Torej predstavlja svojevrstno možnost, ki pa je ni treba izkoristiti. Kakor se možnosti skozi čas spreminjajo, se z njimi spreminja tudi poštena vrednost.
- Poštena vrednost je opredeljena kot **izstopna cena**. Pri sredstvih je to prodajna cena, ki zajema predpostavko **najboljše uporabe sredstva**. To je pomembno, saj bo samo ob predpostavki najboljše uporabe izstopna vrednost pomenila tudi pošteno vrednost, ne glede na to, ali je sredstvo namenjeno uporabi ali prodaji. Izstopna cena namreč vsebuje pričakovanja o prihodnjih denarnih tokovih, ki izhajajo iz sredstva. Ob optimalni uporabi sredstva se bodo pričakovanja tržnih udeležencev o denarnih tokovih ujemala s pričakovanji podjetja, ki bo sredstvo uporabljalo. Hipotetično gledano, bi podjetje imelo enake denarne tokove z uporabo ali prodajo sredstva. Najboljša uporaba sredstva je fizično možna, pravno dovoljena in finančno znosna. Pri finančnih sredstvih je pogoj najboljše možne uporabe izpolnjen, saj imajo finančna sredstva samo en možen način uporabe.
- Hipotetična transakcija predvideva prodajo sredstva na **finančno najbolj ugodnem trgu**.
- Hipotetična transakcija je običajna transakcija, ki predvideva potrebno časovno izpostavljenost trgu in **ni posledica prisilnih dejanj**.
- Poštena vrednost odseva **vidik tržnega udeleženca**, zaradi česar specifike podjetja ne smejo igrati vloge pri modelih vrednotenja. Tržni udeleženec je kupec ali prodajalec, ki je neodvisen, voljan izpeljati transakcijo (v transakcijo ni prisiljen), ima zadostno znanje oceniti učinke transakcije in je transakcijo tudi zmožen izvesti.
- Poštena vrednost pomeni **trenutno (sedanjo) ceno** na dan merjenja, ki vključuje **pričakovanja o bodočih denarnih tokovih**.

Kot že pojasnjeno v predhodnih poglavjih, se predpostavlja, da je tržna vrednost na delujočem trgu v večini primerov najboljši približek poštene vrednosti. Ob tem je treba poudariti, da se poštena vrednost ne sme enačiti s tržno vrednostjo. **Tržna vrednost** je le način določanja poštene vrednosti. Poštena vrednost se pomotoma enači tudi z **vrednostjo pri uporabi**. Čeprav tudi vrednost pri uporabi vključuje predpostavke o prihodnjih denarnih tokovih, so le-ti izračunani na podlagi specifičnih pričakovanj podjetja. Vrednost pri uporabi torej odseva vrednost za podjetje in ne vrednosti za tržnega udeleženca (Aleksander, 2007, str. 79).

Pogosto se kot sopomenka poštene vrednosti uporablja termin notranja vrednost. **Notranja vrednost** je prava vrednost sredstva, izračunana na podlagi vseh njegovih značilnosti, ki ne vključuje tržnih pričakovanj in nepravilnosti. Notranja vrednost lahko postane tržna vrednost, če več tržnih udeležencev pravilno sklepa o notranji vrednosti (Turk, 2007, str. 359). Poštena vrednost temelji na hipotetični prodaji in bi predstavljala notranjo ceno, samo če bi se predpostavljalo popolno znanje tržnih udeležencev o značilnostih sredstva. Velja

opomniti, da bi bila poštena vrednost ob obstoju pogojev, kot jih definira hipoteza učinkovitega trga, enaka vrednosti pri uporabi in notranji vrednosti sredstva.

Razprave o pošteni vrednosti večinoma uporabljajo izvirno vrednost kot primerjalno osnovo, s katero se poskušajo izpostaviti prednosti in pomanjkljivosti poštene vrednosti. Razprava v nadaljevanju ne bo izjema. Pri tem bi želela opozoriti, da termin izvirna vrednost, kot uporabljen v nadaljevanju, zajema širok izbor izpeljank merjenja po izvirni vrednosti, ki izvirno vrednost skozi čas spreminjajo glede na določena pravila. Odplačna vrednost, neodpisana vrednost in nabavna vrednost, zmanjšana za učinek slabitev, so samo primeri osnov, zajetih v tem razširjenem konceptu izvirne vrednosti. Vsem je skupno, da temeljijo na pretekli vhodni ceni.

V delu večkrat omenjam **računovodstvo poštenih vrednosti**, s čimer je zajet model računovodenja, po katerem so vsa sredstva merjena po pošteni vrednosti. Donker (2005) omenja štiri modele računovodstva poštenih vrednosti, ki se razlikujejo glede na način pripoznavanja dobičkov in izgub, nastalih zaradi vrednotenja poštene vrednosti. Modele predstavljam v Tabeli 4 v nadaljevanju.

Tabela 4: Prikaz modelov računovodstva poštenih vrednosti

Model	Pripoznavanje dobičkov in izgub, nastalih zaradi merjenja po pošteni vrednosti
Model kapitala	- v kapitalu
Mešani model	- v kapitalu ali v izkazu poslovnega izida
Model izkaza poslovnega izida	- v izkazu poslovnega izida
Polni model poštene vrednosti	- v izkazu poslovnega izida (pripoznavanje notranje ustvarjenega dobrega imena)

Vir: H. Donker, Fair Value Accounting, 2005.

Trenutno veljavni model računovodenja finančnih sredstev ne predstavlja računovodstva poštenih vrednosti, saj se vsa sredstva ne merijo po pošteni vrednosti. Učinki vrednotenja tistih sredstev, ki se merijo po pošteni vrednosti, pa se izkazujejo bodisi v kapitalu bodisi v izkazu poslovnega izida, kar je podobno mešanemu modelu računovodstva poštenih vrednosti. Ko pišem o računovodstvu poštenih vrednosti v nadaljevanju, pišem o **modelu izkaza poslovnega izida**, po katerem so dobički in izgube pripoznani neposredno v izkazu poslovnega izida. Le-tako se izognemo potrebnim slabitvam in nedorečenosti pravil slabitev sredstev. Naslednja stopnja, tako imenovani polni model računovodstva poštenih vrednosti, poleg vrednotenja vseh postavk po pošteni vrednosti predvideva tudi pripoznavanje postavk, ki v klasičnem računovodstvu nimajo osnove pripoznanja (sposobnosti zaposlenih, notranje ustvarjena neopredmetena sredstva ...). Zaradi nezanesljivosti merjenja tovrstnih postavk je to le težko izvedljivo. Na tem mestu je pomembno izpostaviti, da tudi polni model poštene vrednosti ne bi izenačil računovodske vrednosti kapitala podjetja z njegovo tržno ali notranjo vrednostjo, saj model zanemarja sinergijske učinke skupne uporabe sredstev v poslovanju podjetja.

4.2 Upravičenost računovodstva poštenih vrednosti

Če želim upravičiti pošteno vrednost kot osnovo merjenja, moram analizo začeti z vprašanjem, ali podatki o pošteni vrednosti izpolnjujejo osnovni namen računovodskega poročanja oz. ali namen izpolnjujejo boljše kot druge podlage merjenja. Kot ugotovljeno v prvem poglavju, je namen računovodskega poročanja zagotoviti podatke, potrebne za ekonomske odločitve deležnikov, s katerimi se prerazporejajo presežna sredstva. Da bi bila razporeditev presežnih sredstev optimalna, morajo podatki razkrivati sposobnost podjetja ustvarjati denarne tokove, njihovo časovno dinamiko in stopnjo tveganja, povezano z uresničitvijo denarnih tokov (IASB, 2006, str. 12). Kot pomoč pri presoji koristnosti informacij sem opredelila naslednje značilnosti kakovostnih podatkov: ustreznost, zanesljivost, primerljivost, razumljivost in pravočasnost. V njihovi luči v nadaljevanju preverjam upravičenost poštene vrednosti kot podlage merjenja.

4.2.1 Ustreznost poštene vrednosti

Podatki o pošteni vrednosti sredstev so **ustrezni**, saj odražajo trenutno ekonomsko stvarnost sredstva (Barth, 2006, str. 4). Že definicija poštene vrednosti kot sedanje cene, ki vključuje pričakovanja o bodočih denarnih tokovih (pričakovanja seveda vključujejo tako vrednost denarnih tokov kot njihovo časovno komponento in oceno tveganj, vse z vidika tržnega udeleženca), sovpada z osnovnim namenom računovodskega poročanja, kot opredeljenim v prejšnjem odstavku. Težko bi našli podlago merjenja, ki bi boljše ustrezala cilju poročanja. Sicer tudi izvirna vrednost izraža pričakovanja o denarnih tokovih, vendar so to pričakovanja v času realizirane transakcije. Ker se pričakovanja spreminjajo, podatki o preteklih pričakovanjih ne morejo biti ustrezni. Preverimo trditev na enostavnem primeru.

Podjetje A danes kupi delnice po ceni 300 evrov/delnico. Enakovredne delnice istega izdajatelja je podjetje A že kupilo pred tremi leti po 250 evrov/delnico. Katera vrednost je danes ustreznejša? Odgovor v navedenem primeru je enostaven. Z vidika sedanjih pričakovanj o bodočih denarnih tokovih je 300 evrov/delnico ustreznejša informacija, saj so v njej zajeta vsa nova dejstva, povezana s pričakovanimi denarnimi tokovi. V treh letih se lahko poslovanje nekega podjetja bistveno spremeni, poštena vrednost to spremembo upošteva.

Ne glede na navedeno, se pošteni vrednosti očita neustreznost, ker ne upošteva **namena uporabe sredstva**. Če podjetje A namreč ne namerava prodati delnice, potem je trenutna tržna cena nepomembna in ne bi smela vplivati na računovodske izkaze. Prav zaradi slednje kritike smo priča mešanemu modelu merjenja finančnih sredstev. Vendar je predlog, da bi bilo računovodsko poročanje odvisno od namena poslovanja, le težko braniti. Če bi se poslovanje podjetja A iz prejšnjega primera vseeno odločilo prodati delnico za 250 evrov namesto za 300 evrov, kolikor je dejansko vredna, se mora to odraziti v poslovnem izidu kot izguba. In obratno, če poslovanje meni, da bo lahko delnico prodalo za 400 evrov, se

lahko le-to pripozna ob realizaciji, saj ne ustreza pričakovanju trga in je posledično manj verjetno.

Dilema je izrazitejša pri finančnih sredstvih, ki nosijo pogodbene denarne tokove, vendar za njih obstaja delujoč trg, kot npr. pri naložbah v obveznice, ki kotirajo na borzi. Kritiki so prepričani, da tržna nihanja cene ne bi smela vplivati na knjigovodsko vrednost obveznice v primeru, da ima podjetje namen obdržati obveznico do zapadlosti zaradi uveljavljanja pogodbenih denarnih tokov. Opisana logika ima vsaj tri pomisleke. Za poenostavitev prikaza domnevajmo, da je sprememba cen obveznic na trgu posledica obrestnega in kreditnega tveganja.

- Če bo tržna obrestna mera nad nominalno obrestno mero, se bo cena obveznic znižala, in obratno. Prikaz poštene vrednosti bo v tem primeru pokazal učinkovito ali neučinkovito rabo sredstva podjetja. Pri znižanju cene, torej ob povečanju tržnih obrestnih mer, bi izguba kot posledica vrednotenja po pošteni vrednosti pomenila oportunitetne stroške neoptimalne naložbe. Poštena vrednost je tudi v tem primeru relevantna, saj omogoča nadzor (ne)uspešnega delovanja posloводства.
- Če se bo povečalo kreditno tveganje, bo cena obveznice padla. Poštena vrednost v tem primeru odraža pričakovano zmanjšanje denarnih tokov kot posledico neudenarljivosti. V tem primeru upravičenosti znižanja vrednosti naložbe ni treba dodatno utemeljevati. Ker predpostavljamo, da je trg učinkovit, je tržna ocena kreditnega tveganja zanesljiva ocena dejanskega stanja. Ocene posameznih podjetij/bank od nje ne bi smele bistveno odstopati.
- So dogodki in okoliščine poslovanja, ki so izven nadzora posloводства. Tudi če posloводство ne namerava prodati sredstva, se to lahko hitro spremeni. Zato je toliko bolj pomembno poznati potencialni učinek prodaje, pa naj bo verjetnost le-te še tako majhna.

Namen uporabe oz. uporaba sredstva torej nima vpliva na informacijsko vrednost poštene vrednosti. Poštena vrednost predstavlja ustrežnejši podatek kot druge osnove merjenja.

4.2.2 Zanesljivost

Največji pomislek pri uporabi poštene vrednosti je njena zanesljivost. Večinoma se poenostavljeno izvirna vrednost uporablja kot sinonim za zanesljivost, poštena vrednost za ustreznost. Percepcija o zanesljivosti izvirne vrednosti izhaja iz dejstva, da ima v ozadju realizirano transakcijo (Choy, 2006, str. 3). Vrednost transakcije je enostavno dokazljiva in preverljiva. Poštena vrednost pa temelji na hipotetični transakciji. Kako zvesto in zanesljivo predstaviti neko hipotetično transakcijo? Standardi določajo tržno ceno delujočega trga kot najboljšo oceno poštene vrednosti. Če so trgi delujoči, kar predvideva zadostno globino in učinkovitost trga, potem lahko trdimo, da je poštena vrednost zanesljiva. V tem primeru namreč zvesto predstavlja ekonomsko vsebino sredstva, poleg tega je enostavno dokazljiva in preverljiva. Moramo pa se zavedati, da se le redki trgi lahko pohvalijo s tovrstno

učinkovitostjo. Večja težava se pojavi, ko so trgi nedelujoči oz. jih ni in se za določanje poštene vrednosti uporabi modele vrednotenja. Kot že pojasnjeno v poglavju 3.2 Nedorečenost in zahtevnost merjenja po pošteni vrednosti, prav vsi modeli vrednotenja sami po sebi vsebujejo napako modela. Že to bistveno zniža zanesljivost. Zapletenost finančnih sredstev samih in posledično višja zahtevnost določenih modelov vrednotenja letih ter možnost manipulacije vhodnih podatkov pomisleke le še poglobljajo.

Dejstvo pa je, da poštena vrednost ni edina osnova, ki zahteva ocenjevanje v računovodstvu, kakor tudi finančna sredstva niso edine zapletene računovodske postavke. Pomembno je, da zanesljivost gledamo v luči sprejemljivih ocen na drugih področjih računovodenja. Računovodski podatki so polni ocen, s katerimi se skuša zajeti poslovna stvarnost, zanesljivost katerih pa ni pod drobnogledom strokovne javnosti kot poštena vrednost. Npr. ocena udenarljivosti terjatev, možnosti prodaje zalog, ocena življenjske dobe sredstev in ocena potencialnih stroškov sodb. Določene ocene temeljijo na matematičnih modelih in posledično ustvarjajo videz natančnosti (Johnson, 2005, str. 3). Tako lahko do centa natančno izračunamo stroške amortizacije. Drugo vprašanje pa je, ali ti stroški odsevajo dejansko koristnost sredstev oz. ali zvesto predstavljajo ekonomsko stvarnost. Posledično, navkljub natančnosti, te ocene niso **nič bolj ali manj zanesljive** kot poštena vrednost sredstev. Zajeti poslovno stvarnost v številkah je izjemno težko. Mogoče bi težavo najbolje opisali z besedami Sterlinga (1985, str. 28): »Dokler matematične metode, uporabljene v računovodstvu, zajemajo realnost, niso zanesljive; če so zanesljive, ne zajemajo realnosti.« Zaključim lahko, da poštena vrednost kot podlaga merjenja ni manj zanesljiva kot mnoge druge podlage merjenja, vključno z izvedenkami izvirne vrednosti.

4.2.3 Primerljivost, pravočasnost in razumljivost

Če odmislimo subjektivnosti, vključene v modele vrednotenja, je poštena vrednost **primerljiva** podlaga merjenja, saj izenačuje sredstva z enakim ekonomskim ozadjem in razlikuje sredstva, ki po vsebini niso enaka. Na pošteno vrednost ne vplivajo niti značilnosti lastnika sredstva niti obdobje nakupa sredstva. V tem pogledu prekaša izvorno vrednost, pri kateri je vrednost posameznega sredstva odvisna predvsem od časa opravljene transakcije, in vrednost pri uporabi, ki v denarne tokove vključuje specifična pričakovanja lastnika sredstva.

Poštena vrednost kot osnova merjenja odraža **pravočasnost**, saj se spremembe ekonomske stvarnosti nemudoma zrcalijo v vrednosti sredstva. Pri izvorni vrednosti so spremembe ekonomske stvarnosti lahko vidne šele ob prodaji sredstva. Ta značilnost poštene vrednosti se izkorišča za prilagajanje poslovnih rezultatov (več o tem v naslednjem poglavju).

Razumljivost poštene vrednosti je bistvenega pomena, saj lahko samo razumljena informacija vpliva na odločitve uporabnikov in tako zmanjša informacijsko asimetrijo. Razumevanje poštene vrednosti je odvisno od načina njenega določanja. Če je v ozadju tržna cena delujočega trga, je informacija relativno razumljiva. Razumljivost se poslabša,

ko je poštena vrednost določena z modeli vrednotenja. To je velikokrat povezano z nezadostnim razkrivanjem predpostavk modelov in vhodnih podatkov, uporabljenih v modelu vrednotenja. Razkritja predstavljajo pomemben del računovodskih poročil, saj poskušajo ponuditi dodatne informacije, brez katerih bi bile postavke v računovodskih izkazih nerazumljive. Nobena posamezna številka, pa naj bo njena podlaga merjenja še tako idealna, ni zadostna, da uporabnik razume ovrednoteno finančno sredstvo (IASB, 2008, str. 11). Še posebej so razkritja pomembna ob uporabi strokovnih presoj pri pripravi podatkov, med katere spada tudi ocena poštene vrednosti. Uporabniki računovodskih podatkov bodo le z razkritji lahko presodili, ali verjamejo uporabljenim ocenam, in jih morebiti tudi prilagodili.

V praksi so razkritja velikokrat pomanjkljiva. Npr. Bischof, Brueggemann in Daske (2010, str. 58) ugotavljajo, da je le 42 od 124 pregledanih bank oz. 34 % pregledanih bank, ki so v letu 2008 uporabile opcijo prerazvrščanja finančnih instrumentov, slednje tudi ustrezno razkrilo. MSRP 7 Razkritja finančnih instrumentov predpisuje potrebna razkritja, povezana s finančnimi sredstvi. Standard je obsežen in ga pripravljavci le težko v celoti povzamejo v poročilih na način, da poročila ne postanejo »odložišča nepotrebnih podatkov« (angl. *data dumps*) (Domodaran, 2009, str. 26). Kar nas privede do naslednjega pomisleka. Jasno je, da je izrednega pomena, da uporabniki razumejo računovodske izkaze, vendar kje je meja optimalnih razkritij?

4.3 Najpogostejši pomisleki koncepta poštene vrednosti

V nadaljevanju na kratko povzemam nekatere najpogostejše kritike poštene vrednosti in analiziram njihovo upravičenost.

4.3.1 Nestanovitnost (volatilnost) poslovnega izida

Mnenje, da uporaba poštene vrednosti kot podlage merjenja povzroča čezmerno oz. umetno nestanovitnost računovodskih izkazov, je izjemno razširjeno. Še pogostejša je trditev, da poštena vrednost povzroča večjo nestanovitnost kot izvirna vrednost. To videnje izhaja iz dejstva, da se računovodski izkazi spremenijo manjkrat, kadar se kot podlaga uporablja izvirna vrednost. Če želim ugotoviti upravičenost pomislekov, moram analizirati izvore nestanovitnosti pri uporabi poštene vrednosti. Barth (2004, str. 330) ugotavlja naslednje tri vidike nestanovitnosti, povezane z uporabo poštene vrednosti:

- nestanovitnost, povzročena z napako v oceni, ki je posledica nezanesljivosti ocen modelov vrednotenja poštene vrednosti;
- nestanovitnost zaradi uporabe mešanega modela vrednotenja postavk, ki je posledica uporabe različnih podlag merjenja za različne postavke bilance stanja, zaradi česar je ustreznost poslovnega izida kot seštevka vseh sprememb obveznosti in sredstev v določenem obdobju vprašljiva;

- inherentna nestanovitnost, ki izvira iz sredstev samih in se zrcali v prikazanih pošteni vrednostih.

Inherentna nestanovitnost ni posledica računovodenja, temveč je ekonomska stvarnost sredstev. Kot tako je popolnoma upravičeno, oz. celo nujno, da jo računovodski izkazi prikažejo. Kakršnakoli drugačna rešitev (npr. uporaba izvirnih vrednosti) bi povzročila umetno stabilnost, kar pa je enako nesprejemljivo kot umetna nestanovitnost (IASB, 2008, str. 52). Trditev si oglejmo na naslednjem hipotetičnem primeru (primer je povzet in prilagojen po Hague, 2007, str. 38).

Podjetje A ima naložbo v delež podjetja B, ki jo je pred tremi leti kupilo po ceni 100.000 evrov. Podjetje A jo vrednoti po nabavni vrednosti. Domnevajmo, da je poštena vrednost naložbe po prvem letu 120.000 evrov, po drugem 115.000 evrov. V tretjem letu podjetje A naložbo proda po ceni 114.000 evrov. Ker podjetje A naložbo vrednoti po izvirni vrednosti, sprememba poštene vrednosti ne bo prikazana v računovodskih izkazih prvega in drugega leta, kar bo ustvarilo videz umetne stabilnosti. Ob prodaji v tretjem letu bo prikazan dobiček 14.000 evrov.

Gledano z vidika ekonomske stvarnosti, je bil dobiček ustvarjen v predhodnih letih in s tretjim letom nima nobene povezave, razen te, da je bila prodaja opravljena v tretjem letu. Pripoznanje celotne spremembe vrednosti sredstva šele ob prodaji vpeljuje svojevrstno nestanovitnost, značilno za izvorno vrednost. Vrednotenje po izvirni vrednosti omogoča **glajenje poslovnega izida**, saj lahko poslovodstvo s prodajo ali neprodajo odloča, kdaj bo sprememba v pošteni vrednosti vidna v knjigah. Kot že ugotovljeno v poglavju 2.2 Razvoj računovodstva finančnih sredstev, je prav prikrivanje izgub bank prispevalo k uveljaviti merjenja finančnih sredstev po pošteni vrednosti.

Dodatna prednost, ki jo prinaša prikazovanje inherentne nestanovitnosti, je **možnost pravilnega nadzora poslovodstva**. Predpostavimo, da se poslovodstvo podjetja A iz prejšnjega primera zamenja na koncu drugega leta. Pri merjenju po pošteni vrednosti bo novo poslovodstvo na koncu tretjega leta odgovorno za izgubo 1.000 evrov, kar realno odseva odločitev novega poslovodstva v tretjem letu prodati naložbo. Pri merjenju po izvirni vrednosti bi bil novemu poslovodstvu pripisan dobiček v višini 14.000 evrov. Realno gledano, je ta dobiček posledica odločitve prejšnjega poslovodstva zadržati sredstvo v letih rasti. Z merjenjem po izvirni vrednosti in posledično neprikazovanju inherentne nestanovitnosti sredstev se torej ustvarja lažna percepcija uspešnosti poslovodstva.

V nasprotju z inherentno nestanovitnostjo povzročata nestanovitnost zaradi mešanega modela vrednotenja in nestanovitnost kot posledica napake v oceni umetno nestanovitost računovodskih izkazov. **Nestanovitnost zaradi mešanega modela vrednotenja** bi se odpravila le ob prehodu na polni model računovodstva pošteni vrednosti. Vsekakor pa lahko nestanovitnost bistveno zmanjšamo z uporabo poštene vrednosti vsaj pri vseh pripoznanih sredstvih in obveznostih. Kot ugotovljeno v poglavju 3.2 Nedorečenost in

zahtevnost merjenja po pošteni vrednosti, prispeva k zmanjšanju nestanovitnosti zaradi mešanega modela vrednotenja tudi možnost merjenja finančnih sredstev po pošteni vrednosti, ob izpolnjevanju določenih pogojev.

Pomembna je predvsem ugotovitev, da te nesomernosti ne morem pripisati pošteni vrednosti. Česar pa ne morem trditi za **nestanovitnost kot posledico napake v oceni**. To ostaja **realna pomanjkljivost** poštene vrednosti, ki bi jo lahko omilili z ustreznimi razkritji in razvojem zanesljivejših modelov vrednotenja v prihodnosti.

4.3.2 Pripoznavanje nerealiziranih dobičkov

Drugi večji pomislek koncepta poštene vrednosti je **prikazovanje nerealiziranih dobičkov v izkazu poslovnega izida** in s tem povezan vpliv na razdelitev dobička. Odpor do prikazovanja nerealiziranih dobičkov je v veliki meri dediščina srednjeevropske računovodske šole, kot pojasnjeno v poglavju 1.3 Doktrine računovodskih šol. Načelo previdnosti, ki je globoko zasidrano v miselnosti te šole, prepoveduje prikazovanje nerealiziranih dobičkov. Poštena vrednost kot hipotetična prodajna cena zgolj nakazuje priložnost ustvariti dobiček v določenem trenutku (Wilson, 2007, str. 201). V naslednjem trenutku se slika lahko bistveno spremeni in dobički nikoli ne bodo realizirani. S teoretičnega in računovodskega vidika je vprašljivost pripoznavanja nerealiziranih dobičkov enakovredna vprašljivosti pripoznavanja nerealiziranih izgub. Pripoznavanje le-teh pa je sprejemljivo in nesporno ter široko uveljavljeno v vseh računovodskih standardih.

Razlog za nasprotovanje pripoznavanju nerealiziranih dobičkov je njihov neposreden vpliv na razdelitev dobička. Nerealizirani dobički, ki izhajajo iz vrednotenja po pošteni vrednosti, povečujejo pričakovanje in pritisk lastnikov glede delitve dobička (Chisnall, 2000, str. 148). Morebitno deljenje nerealiziranih dobičkov, ki mu ne sledi realnost poslovanja (denarni tokovi), lahko poruši finančno stabilnost podjetja (Rashad, 2008, str. 9).

Vendar moram opozoriti, da je deljenje dobičkov izven dometa računovodskih pravil. Gre za poslovno odločitev lastnikov, ki lahko upoštevajo ali pa ne upoštevajo predlog posloводства. Vsekakor pa je v domeni računovodskih poročil dolžnost pojasniti izvor dobičkov in opozoriti na nerealizirane dobičke. Opisano težavo razdelitve dobička bi bilo možno odpraviti z razkrivanjem nerealiziranih dobičkov (delitvijo dobičkov na realizirane in nerealizirane) ter spremembo politike distribucije dobičkov. Dejstvo pa je, da spremembi računovodskih pravil dostikrat ne sledita miselnost uporabnikov računovodskih poročil in zakonodaja o poslovanju. Poslovni svet je še zmeraj usmerjen zgolj v čisti poslovni izid ter ga podrobnosti realiziranih in nerealiziranih izgub ne zanimajo. Ob uporabi poštenih vrednosti poslovni izid izgubi klasičen pomen realiziranih poslovnih dejanj.

Težavo nerealiziranih dobičkov, katerih realizacija je v bližnji prihodnosti manj verjetna, trenutni računovodski standardi rešujejo s predstavljanjem le-teh v kapitalu oz. drugem vseobsegajočem donosu podjetja. Primer so finančna sredstva, namenjena prodaji. Kot

ugotovljeno v poglavju 3.3 Izzivi nedorečenih in pomanjkljivih določil, so mnogi prav slednje določilo izkoristili za zakrivanje oslabiljenosti sredstev. S čimer smo spet pri težavi razdelitve dobička, ki ga dejansko ni. K previdnosti poziva tudi Slovenski inštitut za revizijo, ki v Pojasnilu 1 k SRS 3 (2008) priporoča, da se delitev bilančnega dobička zmanjša za negativni presežek iz prevrednotenja finančnih sredstev.

4.3.3 Procikličnost v obdobju finančne krize

Eden izmed najpogostejših in verjetno najbolj odmevnih očitkov računovodstvu poštenih vrednosti, ki je zaradi nedavne finančne krize toliko bolj aktualen, je domnevni učinek procikličnosti, torej zmožnost povečanja nihanj v gospodarskih ciklih. Predvsem bančni sektor naj bi bil izpostavljen amplitudnim nihanjem, povzročenim zaradi uporabe poštenih vrednosti. V obdobju gospodarskega vzpona uporaba poštene vrednosti omogoča širjenje posojilne aktivnosti bank, saj se bistveno izboljšajo kazalniki finančnega vzvoda bank. Čezmerna posojilna aktivnost v času gospodarske rasti povzroči finančno nestabilnost in posledično hujše učinke v času finančnih kriz (Laux & Leuz, 2009, str. 829). Poleg posojilne aktivnosti se v obdobju rasti poveča tudi naložbena aktivnost bank. Plantin, Sapra in Song (2009, str. 91) v takem primeru predvidevajo pritiske na cene naložb kot posledico povečanega povpraševanja. Višje cene naložb bodo ponovno povečale finančni vzvod bank in povzročile dodatno širjenje bančne aktive. V času finančne krize bo učinek ravno obraten in lahko povzroči spiralo padanja cen. Banke bodo zaradi kapitalski zahtev krčile aktivnost, čemu bo sledilo prodajanje naložb in ponovni pritisk na cene. Tokrat v obratni smeri.

Plantin et al. (2009, str. 88) učinek primerjajo z usodnim amplitudnim nihanjem, povzročenim s sinhronizirano hojo, ki lahko poruši most. Tudi na finančnih trgih banke sinhrono reagirajo na ekonomske spremembe. Ker poštena vrednost hitro razkriva ekonomsko dogajanje, je tudi reakcija bank hitra in deluje v isto smer. Nihanja so zaradi tega toliko močnejša. Posledica nagle prodaje so nerealne tržne cene, ki pa predstavljajo vhodne poštene vrednosti v računovodskih izkazih ostalih podjetij (bančni in nebančni sektor). Le-ta bodo morala priznati izgube zaradi slabitev, čeprav sredstev niso prodala. Posledica je ponovno krčenje aktivnosti, primorane prodaje sredstev, slabše bonitetne ocene, povečanje stroškov posojil zaradi kršenja finančnih zavez ... Vse naštetu zmanjšuje poslovno aktivnost in pogloblja gospodarsko krizo (Laux & Leuz, 2009, str. 829).

Prociklični učinek finančne krize je vsekakor prisoten, vendar se postavlja vprašanje, ali ga povzroča merjenje finančnih sredstev po poštenu vrednosti. V bančnem sektorju je nagla prodaja v času finančne krize posledica regulatornih kapitalskih zahtev, ki narekujejo krčenje bilančne aktive banke. Regulatorne zahteve sicer res temeljijo na računovodskih podatkih. Kar pa ne pomeni, da lahko pošteno vrednost upravičeno krivimo za posledice regulatornih zahtev. Za zmanjšanje procikličnih učinkov bančnega sektorja se zdi prilagoditev bančnih regulatornih pravil bolj smiselna alternativa (ICAEW, 2008, str. 3). Še posebej glede na ugotovitev v poglavju 2.2 Pregled razvoja računovodstva finančnih sredstev, da se je računovodstvo poštenih vrednosti uveljavilo kot posledica skrivanja

bančnih izgub v obdobju posojilne krize v 80 letih prejšnjega stoletja. Skrivanje je bilo možno zaradi merjenja finančnih instrumentov po izvorni vrednosti. Prikrivanje bančnih izgub v tistem obdobju je po mnenju mnogih bistveno poglobilo učinke krize. Poštena vrednost prispeva k transparentnemu poslovanju bank (Matherat, 2008, str. 60). Prav značilnost poštene vrednosti, da zelo hitro opozori na ekonomsko dogajanje, se lahko izkoristi kot alarmni sistem za zgodnje prepoznavanje finančne nestabilnosti. Pravilno reagiranje v tej zgodnji fazi bi lahko omililo učinke finančne krize (ECB, 2004, str. 9).

Kritiki poštene vrednosti očitajo širjenje krize, saj cene, dosežene na trgu v času krčenja aktivnosti, pomenijo neizbežno tudi poštene vrednosti za druge pravne osebe in povzročajo poslabšanje poslovnih rezultatov. Ob tem velja opozoriti, da tržne cene niso vedno najboljši prikaz poštene vrednosti. Pri prisiljenih transakcijah se poštena vrednost izračuna po modelih vrednotenja. Težava, ki sem jo izpostavila v poglavju 3.2 Nedorečenost in zahtevnost merjenja po poštene vrednosti, je ohlapnost določil, ki govori o nedelujočem trgu in prisiljenih transakcijah. V standardu se čuti zadržanost do uporabe modelov vrednotenja, kadarkoli obstaja tržna cena. Ker so modeli vrednotenja velikokrat deležni subjektivnih prilagoditev, je odpor do omogočanja njihove uporabe razumljiv. V tem primeru gre za tehtanje med zmanjšano relevantnostjo (ker tržne cene ne odsevajo ekonomske stvarnosti) in zanesljivostjo (ker so tržne vrednosti preverljive) (Lauz & Leuz, 2009, str. 831). Vsekakor so potrebna jasnejša pravila za določanje prisiljenih transakcij.

Računovodsko poročanje ni namenjeno samo sebi in verjetno bi bilo naivno trditi, da ne bo imelo vpliva na gospodarstvo. Še posebej, ker je olajšanje poslovnih odločitev osnovni namen računovodenja. Vendar pa računovodske podatke ne moremo upravičeno kriviti za posledice njihove »napačne« uporabe. Računovodski podatki predstavljajo zgolj ekonomsko stvarnost poslovanja. Uporabniki računovodskih podatkov (bančni regulatorji, vlagatelji, kreditodajalci) morajo razumeti, kaj računovodski podatki pomenijo pred sprejemanjem poslovnih odločitev na njihovi podlagi. Pa vendar pravila računovodenja niso neobčutljiva na širša družbena dogajanja, zaradi česar smo sedaj priča spremembam standardov, ki so usmerjene k izboljšavi trenutnih rešitev in olajšanju razumevanja vsebine računovodskih podatkov (Odar, 2009, str. 23).

Za zaključek na kratko predstavljam ugotovitve obsežne raziskave SEC o merjenju po tržnih vrednostih, ki jo je naročil Ameriški kongres v oktobru 2008 zaradi suma, da merjenje po tržnih oz. poštenih vrednostih ogroža javni interes v obdobju finančne krize (US SEC, 2008). Raziskava je zajemala 50 finančnih institucij in 75 % vseh sredstev finančnega sektorja. Med glavnimi cilji raziskave so bili: ugotoviti učinek poštene vrednosti na računovodske izkaze bank, proučiti vlogo merjenja po poštenih vrednostih pri propadu bank v letu 2008 in možnost izboljšav standardov. Glavna ugotovitev raziskave je, da je merjenje po poštene vrednosti treba ohraniti in ne opustiti. Ne glede na navedeno SEC (2008, str. 138), priporoča spremembe napotkov, ki bi izboljšali merjenje po poštene vrednosti v praksi (objava konkretnih primerov vrednotenja, merila za določanje dejavnosti trgov, kdaj se lahko uporabijo modeli vrednotenja namesto tržnih cen, ...) in poziva k

pospešenemu izobraževanju stroke. Raziskava je razkrila, da uporaba poštenih vrednosti kot osnov merjenja ni bila kriva za propad pregledanih bank v letu 2008. Propad bank je bil posledica likvidnostnih težav, povzročenih s tveganim poslovanjem, padca kakovosti sredstev in izgube zaupanja v delovanje bank.

4.4 Izvedljivost računovodstva poštenih vrednosti finančnih sredstev

Če **upravičenost** računovodstva poštenih vrednosti finančnih sredstev vidim v dodani informacijski vrednosti za uporabnike računovodskih podatkov in njegovo **smiselnost** zagovarjam z vidika odprave pomanjkljivosti mešanega modela računovodstva, mi preostane razmisliti o **izvedljivosti** vpeljave modela.

Prednosti merjenja po poštenu vrednosti so očitne. Poštena vrednost se z vidika kakovostnih značilnosti računovodskih podatkov najbolj približa namenu računovodskega poročanja. V tem pogledu daje uporabnikom hitro sliko o pričakovanih bodočih denarnih tokovih na dan poročanja. Za dodatek merjenje po poštenu vrednosti poslovodstvu preprečuje glajenje rezultatov, pravično pripisuje zasluge za učinkovito gospodarjenje s sredstvi in razkriva določena finančna sredstva, ki jih druge podlage merjenja spregledajo¹⁰. Ne smemo pozabiti tudi na omenjeno zmanjšanje zapletenosti določil, ki izhajajo predvsem iz mešanega modela vrednotenja.

Na drugi strani je glavni pomislek uvedbe računovodstva poštenih vrednosti zanesljivost ocen poštenih vrednosti, kadar so le-te določene z modeli vrednotenja. Ob tem velja poudariti, da se večina finančnih sredstev, katerih poštena vrednost se določa z kompleksnimi modeli vrednotenja, že sedaj meri po poštenu vrednosti (npr. izpeljani finančni instrumenti). Z vpeljavo računovodstva poštenih vrednosti bi se merjenje po poštenu vrednosti dodatno razširilo na finančna sredstva, ki so sedaj merjena po odplačni vrednosti. Njihova poštena vrednost pa je lažje določljiva in ne prinaša tveganja večje nezanesljivosti modelov vrednotenja. Dodatno preglavico pri uveljavitvi poštene vrednosti povzročajo pomanjkljiva opredelitev delujočega trga in prisiljenih prodaj, zaradi katerih se tudi v obdobju finančnih kriz daje prednost tržni ceni kot najboljšemu približku poštenu vrednosti. V tem pogledu imajo poštene vrednosti prociklični element.

Poleg navedenih operativnih pomislekov menim, da je največja težava merjenja vseh finančnih sredstev po poštenu vrednosti **okolje, ki še ni pripravljeno na spremembo miselnosti**, ki jo računovodstvo poštenih vrednosti nedvomno prinaša. To okolje vključuje tako pripravljavce kot uporabnike računovodskih poročil. Pripravljavci, računovodje v klasičnem smislu, še nimajo potrebnih znanj za vrednotenje sredstev. Poleg tega se morajo splošno sprejeti modeli vrednotenja sredstev za računovodsko poročanje še razviti (Toppe-Shortridge, Schroeder & Wagoner, 2006). Mnogi so tudi mnenja, da vrednotenje sredstev,

¹⁰ Do vpeljave merjenja po poštenu vrednosti večina izpeljanih finančnih instrumentov v računovodskih izkazih ni bila pripoznana, saj instrumenti niso imeli nabavne vrednosti. Šele realizirane izgube, ki pa so bile v veliko primerih materialne, so razkrile izpostavljenost podjetij in nesorazmernost sprejetih tveganj.

zaradi potrebnih specifičnih znanj, ne more biti v domeni računovodij. To bi pomenilo, da se mora razviti nov strokovni kader, ki bi vključeval specifična znanja cenilcev in računovodij ter bi bil neodvisen od posloводства v podjetju. Podjetja trenutno za zapletenejša sredstva najemajo zunanje strokovnjake ocenjevalce vrednosti, ki imajo velikokrat občutek, da omejitve računovodskih določil onemogočajo kakovostno oceno vrednosti (Domodaran, 2009, str. 13). Poleg tega računovodstvo poštenih vrednosti bistveno poveča zahtevnost revizije računovodskih izkazov, saj uporaba modelov vrednotenja povečuje revizijsko tveganje. Tudi v revizijski stroki se bodo morali razviti revizorji, ki bodo specializirani na modele vrednotenja sredstev. Vse naštetu seveda povzroča višje stroške priprave poročil.

Pomemben vidik vpeljave računovodstva poštenih vrednosti je tudi predhoden razvoj sistema ustreznih razkritij, povezanih z vrednotenjem po poštenu vrednosti. Trenutni sistem razkritij še ni prilagojen modelu poštene vrednosti ter uporabnikom ne ponuja podatkov, potrebnih za ovrednotenje poštenih vrednosti in analizo učinkov merjenja po poštenu vrednosti. Na splošno je trenutno veljavni sistem razkritij postal pravo odlagališče podatkov, v katerem se tudi ustrezno izobraženi uporabniki le težko znajdejo (Philips, 2009, str. 4). MSRP 7 pa je dodal nekaj strani k računovodskim poročilom, katerih uporabna vrednost je vprašljiva. To sicer ni izključno posledica uporabe poštene vrednosti. Pred vpeljavo ustrezne podlage merjenja morajo tudi računovodska razkritja postati ustrezna.

Trenutni sistem računovodenja je velika mešanica različnih podlag merjenja, ki imajo različno informacijsko vsebino. Posledica mešanih pravil igre je zamegljena in popačena slika o poslovanju, ki jo pošiljamo uporabnikom računovodskih izkazov. Zaradi tega ni čudno, da uporabniki ne razumejo, kaj merjenje po poštenu vrednosti želi povedati. To je vidno predvsem v bančni regulatorni zakonodaji, določeni davčni zakonodaji (npr. nepriznavanje slabitev finančnih sredstev, razvrščenih v skupino finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo) in v čezmerni pozornosti, ki jo je deležen čisti poslovni izid kot edino uveljavljeno merilo uspešnosti poslovanja podjetij.

Dokler se okolje ne spremeni, menim, da vpeljava računovodstva poštenih vrednosti ni izvedljiva. Do enakega zaključka je verjetno prišel tudi IASB. Nov standard MSRP 9 Finančni instrumenti, ki ga predstavljam v naslednjem poglavju, ne vpeljuje računovodstva poštenih vrednosti finančnih sredstev, temveč ponovno predstavlja posodobljen mešani model vrednotenja finančnih sredstev.

5 PREGLED NOVOSTI V RAČUNOVODSTVU FINANČNIH SREDSTEV

Trenutno smo priča mnogim spremembam računovodskih standardov, ki posegajo globoko v temelje računovodenja. Zadnji dve leti prav gotovo predstavljata obdobje največje aktivnosti IASB doslej. Velik del te aktivnosti lahko pripišemo nedavni finančni krizi ter posledičnemu pritisku politične in finančne skupnosti. Miselnost v ozadju najboljše opisujejo naslednje besede člana IASB, Johna Smitha (2009, str. 1): »Finančna kriza je

spremenila svet ter iz sna zdramila politike, regulatorje in tvorce računovodskih standardov. Izpostavila je kritične slabosti poslovnih praks in finančne regulative. Posejala je dvom o prepričanjih, ki smo jih upravičeno ali neupravičeno jemali kot dana. Sodili nam bodo glede na to, kako se bomo na krizo odzvali.«

Čeprav lahko z gotovostjo trdim, da računovodstvo finančnih sredstev in poštena vrednost nista povzročila finančne krize, je slednja uspešno izpostavila ključne pomanjkljivosti trenutne ureditve. Smith (2009, str. 2) navaja naslednje zahteve, ki jih mora izpolnjevati kakovostno računovodsko poročanje o finančnih instrumentih v prihodnje in ki so bile ugotovljene z analizo finančne krize:

- globalna povezanost finančnih trgov in mobilnost kapitala zahtevata enotna pravila igre ter posledično enotne računovodske standarde;
- računovodsko poročanje mora v prihodnje jasneje in konkretnije osvetliti tveganja, ki jih sprejmejo finančne institucije, kar bo omogočilo ustrezno reakcijo regulatorjev, investitorjev in ostalih zainteresiranih uporabnikov;
- trenutna računovodska ureditev omogoča preveč izbir, ki zmanjšujejo primerljivost podatkov in povečujejo zahtevnost računovodskih pravil.

Kot odgovor na finančno krizo je IASB konec leta 2008 sprejel načrt ukrepov, ki vključuje izboljšave na treh ključnih področjih: pri vodenju zunajbilančnih postavk (projekt uskupinjevanja in odprave pripoznanja), finančnih instrumentih (zamenjava MRS 39) ter merjenju po pošteni vrednosti (nov standard o določanju poštene vrednosti sredstev in obveznosti). V sklopu načrta ukrepov IASB sta za računovodstvo finančnih sredstev izjemnega pomena predvsem zamenjava MRS 39 in konceptualizacija poštene vrednosti v novem splošnem standardu o merjenju po pošteni vrednosti. Kot rezultat načrta zamenjave MRS 39 je IASB konec 2009 izdal nov standard MSRP 9 Finančni instrumenti. Na področju obravnave poštene vrednosti je IASB maja 2009 izdal predlog novega standarda z naslovom Merjenje po pošteni vrednosti (ED/2009/5). Oba standarda sta v nadaljevanju podrobneje predstavljena. Posebno pozornost sem namenila morebitni odpravi pomanjkljivosti, ugotovljenih v poglavju 3 Izzivi in težave računovodenja finančnih sredstev danes, in novim izzivom, ki jih spremembe prinašajo.

5.1 Kratek pregled predloga standarda o pošteni vrednosti

Mnogi standardi v sklopu MSRP dopuščajo ali zahtevajo merjenje sredstev po pošteni vrednosti. Pravila o pošteni vrednosti so zato razpršena po posameznih standardih, kar je privedlo do nekonsistentne opredelitve pojmov in različnih pravil določanja merjenja (IASB, 2009a, str. 5). IASB je predlog standarda izdal z namenom na enem mestu poenotiti definicijo poštene vrednosti in pravila določanja poštene vrednosti ter zagotoviti konsistentna razkritja za vsa sredstva in obveznosti, merjena po pošteni vrednosti. Pomembno je poudariti, da standard ne določa, katera sredstva in obveznosti naj bi se

merila po pošteni vrednosti. To je naloga konkretnih standardov, ki obravnavajo posamezno sredstvo in obveznost.

Ni skrivnost, da se standard zgleduje po ameriški različici standarda (Topic 820 *Fair Value Measurements*), vendar vključuje tudi izkušnje, pridobljene v finančni krizi. V času pisanja magistrskega dela je osnutek v obravnavi. Namen IASB in FASB je izdati vsebinsko usklajen standard o merjenju po pošteni vrednosti, veljaven v MSRP in US GAAP, v prvem četrtletju 2011. Ker je predlog standarda še v obravnavi in je možna sprememba konkretnih določil, je v nadaljevanju podan zgolj pregled ključnih usmeritev predlaganih rešitev, ki so pomembne za določanje poštene vrednosti finančnih sredstev.

5.1.1 Glavne značilnosti predloga standarda

Standard opredeljuje tri ključna področja koncepta poštene vrednosti: opredelitev poštene vrednosti, določanje poštene vrednosti in razkritja, povezana s pošteno vrednostjo.

Opredelitev poštene vrednosti

Glavna novost, ki jo standard prinaša, je jasna določitev **izhodne cene** kot osnove za določanje poštene vrednosti. Kot že ugotovljeno, je dosedanja definicija govorila zgolj o izmenjavi sredstva, kar je dopuščalo možnost različnih interpretacij. Dodano je tudi določilo, da je to cena, ki bi bila dosežena na dan merjenja. Ostale značilnosti opredelitve poštene vrednosti, pomembne za finančna sredstva¹¹, ostanejo enake kot doslej in kot sem jih opredelila v poglavju 4.1 Opredelitev pojmov.

Določanje poštene vrednosti

Standard vpeljuje hierarhijo določanja poštenih vrednosti, ki je vsebinsko zelo podobna določilom v MRS 39 in je skladna z zahtevanimi razkritji v MSRP 7. Glede na kakovost vhodnih podatkov, uporabljenih pri določanju poštene vrednosti, predlog razlikuje tri ravni (IASB, 2009a, str. 25–27):

- **prva raven** zajema objavljene tržne cene delujočega trga;
- **druga raven** zajema vhodne podatke, ki so objavljeni in se lahko uporabijo pri vrednotenju (npr. cene podobnih finančnih sredstev, cene sredstva na nedelujočem trgu);
- **tretja raven** zajema neobjavljene podatke, ki se uporabijo pri vrednotenju (npr. podatki, ki jih ima podjetje samo).

¹¹ Standard pa bistveno pripomore k razumevanju poštene vrednosti **nefinančnih** sredstev. Natančno predstavlja koncept najboljše uporabe sredstva: bodisi kot samostojnega sredstva bodisi kot del denar ustvarjajoče enote. Poštena vrednost se sicer določi na ravni posameznega sredstva, vendar mora odsevati najboljšo uporabo za skupino sredstev (če je le-ta višja od vrednosti, dosežene s posameznim sredstvom). Standard tudi razjasnjuje, da je treba pri visoko specializiranem sredstvu upoštevati vidik tržnega udeleženca, ki bo sredstvo lahko uporabljal na enak način kot podjetje (kar tudi odraža najboljšo uporabo sredstva) (IASB, 2009b, str. 10–18). Za finančna sredstva pojasnila niso relevantna, saj obstaja zgolj en način njihove uporabe.

Standard zahteva uporabo vhodnih podatkov višje ravni, če so le-ti dostopni. Prvi korak pri določanju poštene vrednosti je določiti, ali obstaja delujoč trg za sredstvo. IASB (2009a, str. 39–40) našteva **pokazatelje, s katerimi se lahko upraviči nedejavnost trga**, med katerimi so tudi: močno znižanje prometa, pomanjkanje števila nedavnih transakcij, bistveno variiranje tržnih cen skozi čas, zelo malo objavljenih informacij o sredstvu, velik razpon med povpraševanjem in ponudbo ... IASB poudarja, da seznam ni izčrpen in je potrebna strokovna presoja relevantnih dejavnikov.

Tudi če je trg delujoč, je v nadaljevanju treba določiti, ali je tržna cena posledica neprisiljenih transakcij. **Znaki prisiljene transakcije** med drugim zajemajo (IASB, 2009a, str. 41): neustrezno časovno izpostavljenost trgu, ki ni običajna za sredstvo; ponudba je bila usmerjena zgolj enemu kupcu; prodajalec je v stečaju ali blizu stečaja ali pa je moral sredstvo prodati na podlagi zakonskih ali pravnih določil; cena bistveno odstopa od cen podobnih sredstev v istem obdobju. IASB navaja, da je ugotavljanje, ali je neki trg delujoč oz. neka transakcija prisiljena, podvrženo **strokovni oceni** pripravljavcev računovodskih izkazov in njihovih revizorjev.

Če se ugotovi, da je tržna cena posledica prisiljenih transakcij, je pri določanju poštene vrednosti ne upoštevamo oz. jo upoštevamo v omejenem obsegu. Če je tržna cena, določena na delujočem trgu, posledica normalne (neprisiljene) transakcije, potem se uporabi kot najboljši približek poštene vrednosti. Pomembno je poudariti, da mora podjetje pri določanju poštenih vrednosti upoštevati tudi tržne cene na nedelujočem trgu, ki niso posledice prisiljenih transakcij.

Če je tržna cena posledica prisiljenih dejanj ali za sredstvo trg ne obstaja, se poštena vrednost oceni z metodo vrednotenja. Standard opredeljuje metode vrednotenja, ki temeljijo na tržnem, dohodkovnem ali stroškovnem pristopu. **Tržni pristop** upošteva cene in druge informacije primerljivih tržnih transakcij pri vrednotenju sredstva, za katerega ni tržnih cen. Poštena vrednost se določi z uporabo prilagoditvenih faktorjev, ki tržno vrednost primerljivih sredstev preslikajo v ocenjeno tržno vrednost obravnavanega sredstva (Praznik, 2004, str. 41). **Dohodkovni pristop** z modeli vrednotenja preslika ocenjene prihodnje donose na današnjo diskontirano vrednost. Najpogosteje se uporabljajo metode diskontiranih denarnih tokov in izpeljanke Black-Scholesovega modela. **Stroškovni pristop** ocenjuje stroške, ki bi bili potrebni za zamenjavo sredstva, ki ga vrednotimo. Ker tržni udeleženec ne bi plačal več za sredstvo, kot bi bili stroški, da pridobi ali zgradi nadomestno sredstvo enakovrednih značilnosti.

Standard z naštetimi metodami ne omejuje v praksi uporabljenih tehnik vrednotenja. Tehnike morajo le izpolnjevati osnovni cilj merjenja; torej določiti najboljši približek cene, ki bi bila dosežena na trgu z vidika tržnega udeleženca. IASB priporoča uporabo tehnik, ki bi jih uporabljal tržni udeleženec za določanje vrednosti specifičnega sredstva.

Razkritja, povezana s pošteno vrednostjo

Zahtevana razkritja v predlogu standarda za finančna sredstva ne predstavljajo novosti. Večji del zahtev je pokrila že posodobitev MSRP 7 v marcu 2009. Z vidika uporabe poštene vrednosti nefinančnih sredstev pa razkritja predstavljajo velik premik k večji transparentnosti učinkov uporabe poštene vrednosti. Standard med drugim zahteva: razkritje vrednosti sredstev glede na hierarhijo določanja poštene vrednosti; podrobnejša razkritja uporabljenih metod vrednotenja in vhodnih podatkov modelov vrednotenja; uskladitev gibanj poštenih vrednosti med posameznimi ravnmi poštenih vrednosti in razlog prerazvrstitve; učinke poštene vrednosti, določene v tretji ravni, na izkaz poslovnega izida in drug vseobsegajoč donos ter analizo občutljivosti ocene poštene vrednosti glede na spremembo vhodnih podatkov.

5.1.2 Splošni zaključki pregleda

Glede na ugotovljene pomanjkljivosti operativnih določil merjenja po poštenu vrednosti, obravnavanih v poglavju 3.2 Nedorečenost in zahtevnost merjenja po poštenu vrednosti, lahko zaključim naslednje:

- Standard je podrobno opredelil termin poštene vrednosti, zaradi česar je pristop izhodnih cen jasnejši. Poleg tega je sedaj definicija poštene vrednosti primerljiva z definicijo v US GAAP, kar pripomore k poenotenju mednarodnih računovodskih standardov.
- Standard še naprej prepoveduje upoštevanje likvidnostnih premij ali diskontov pri prodaji večjega portfelja finančnih sredstev. Vendar pa odpravlja operativno nedorečenost določil MRS 39, ker zahteva izločitev premije, ne glede na raven hierarhije določanja poštene vrednosti. Kot predhodno ugotovljeno, so mnogi razumeli, da se prepoved likvidnostnih premij ali diskontov nanaša zgolj na prilagoditev tržnih cen.
- Predlog standarda poskuša zajeti izkušnje, pridobljene z merjenjem finančnih sredstev v času finančne krize. Posledica tega je poskus vključitve jasnejših navodil določanja nedelujočih trgov in prisiljenih transakcij. Ne glede na navedeno, je presoja o dejavnosti trga in vrsti transakcije še zmeraj podvržena strokovni oceni pripravljavcev in njihovih revizorjev. Vendar sedaj obstajajo vsaj osnovna izhodišča, na katera se lahko opirajo. V predlogu je čutiti odmik od restriktivnosti določil glede uporabe modelov vrednotenja, če je transakcija prisiljena, in sicer ne glede na dejstvo, da je bila le-ta dosežena na delujočem trgu. Menim, da bo to v času finančnih kriz pripomoglo k zmanjšanju očitkov širjenja krize zaradi uporabe poštene vrednosti. Upajmo pa, da standard s tem ni odprl pandorine skrinjice zaradi možnosti zakrivanja dejanskega finančnega položaja podjetja.
- Predlog standarda opredeljuje modele vrednotenja, ki se lahko uporabljajo pri oceni poštene vrednosti. To sicer predstavlja dobro osnovno izhodišče pri vrednotenju, vendar ne rešuje težave nezanesljivosti modelov vrednotenja. Na dolgi rok bosta k temu pripomogla razvoj stroke in pregled primerov dobre prakse. Zavedajoč se tega,

predvideva IASB v sodelovanju s FASB v naslednjem letu izdati gradivo za izobraževanje, ki bo vsebovalo konkretne primere vrednotenj.

Na podlagi kratkega pregleda predloga standarda lahko zaključim, da ta sicer ne prinaša revolucionarnih sprememb na področju merjenja finančnih sredstev po pošteni vrednosti. Vsekakor pa predstavlja rešitve, ki bodo na dolgi rok bistveno prispevale k večji uporabni in informacijski vrednosti poštene vrednosti za vsa sredstva in obveznosti. Glede na namen IASB in FASB razširiti merjenje po pošteni vrednosti na čim več postavk bilance stanja (v končni fazi na vsa sredstva in obveznosti), je standard, ki podrobneje opredeljuje pošteno vrednost, enostavno nujen.

5.2 Kratek pregled MSRP 9 Finančni instrumenti

MSRP 9, ki je bil objavljen novembra 2009, predstavlja prvi korak v projektu zamenjave MRS 39. Glavni namen zamenjave MRS 39 je **izboljšava koristnosti računovodskih poročil** za poslovne odločitve s **poenostavitvijo določil** za razvrščanje in merjenje finančnih instrumentov. Z izdajo MSRP 9 želi IASB uporabnikom olajšati razumevanje, pripravljavcem pa pripravo računovodskih podatkov o finančnih sredstvih. To naj bi dosegli z (IASB, 2009e, str. 6):

- zmanjšanjem števila kategorij finančnih sredstev in jasno določitvijo razloga razvrstitve finančnega sredstva;
- poenotenjem pravil slabitve za finančna sredstva, ki niso merjena po pošteni vrednosti;
- prilagoditvijo podlage merjenja načinu gospodarjenja s finančnim sredstvom in značilnostim denarnega toka finančnega sredstva.

Zaradi časovne stiske in obsežnosti dela je IASB projekt celotne zamenjave razdelil na tri vsebinsko povezane dele (KPMG, 2009b, str. 1):

- **prvi korak** zajema klasifikacijo in merjenje finančnih instrumentov;
- **drugi korak** obravnava slabitev finančnih instrumentov;
- **tretji korak** zajema obravnavo pred tveganjem varovanih postavk (angl. *hedge accounting*).

Trenutno sprejet MSRP 9 Finančni instrumenti, ki ga obravnavam v nadaljevanju, zajema zgolj klasifikacijo in merjenje finančnih sredstev. Osnovni predlog standarda je sicer obravnaval tudi klasifikacijo in merjenje finančnih obveznosti. Zaradi izpostavljenih težav, povezanih z vrednotenjem finančnih obveznosti¹², so bila določila za obveznosti umaknjena iz končnega teksta sprejetega standarda. V času pisanja magistrskega dela sta bili ravno zaključeni javna razprava o osnutku, ki zajema klasifikacijo in merjenje finančnih

¹² Največjo težavo je povzročalo dejstvo, da poslabšanje kreditne sposobnosti podjetja pri vrednotenju njegovih obveznosti po pošteni vrednosti povzroči prihodke (IASB, 2009e, str. 5).

obveznosti (sestavni del prve faze), ter javna razprava o osnutku, ki zajema slabitev finančnih sredstev (druga faza). Predvidoma v tretjem četrtletju 2010 naj bi IASB izdal osnutek za javno razpravo pred tveganjem varovanih postavk, s čimer bi zakorakal v tretjo fazo projekta. IASB predvideva, da bo MSRP 9 v celoti zamenjal MRS 39 nekje do polovice leta 2011.

MSRP 9 bo obvezen za uporabo od 1. januarja 2013, vendar omogoča zgodnjo uporabo že od 1. januarja 2009 naprej. Zelo dolgo obdobje med objavo standarda in njegovo obvezno uporabo naj bi dajalo dovolj časa uporabnikom, da se pripravijo na izzive, ki jih spremembe prinašajo. Na tem mestu velja poudariti, da MSRP 9 še ni sprejet za uporabo v državah članicah EU, zaradi česar njegova uporaba za leto 2009 ni bila možna, uporaba za leto 2010 pa je malo verjetna (Papa, 2010). Pričakovati je, da bo Evropski parlament za regulativni postopek standard obravnaval šele, ko bodo zaključene vse faze zamenjave MRS 39 oz. ko bo MSRP 9 pripravljen v celoti. Šele takrat bodo namreč možne analize učinkov zamenjave MRS 39.

5.2.1 Glavne značilnosti standarda MSRP 9

Osnovna značilnost MSRP 9 je, da ohranja mešani model računovodenja finančnih sredstev, vendar ga poskuša poenostaviti. To je skladno s priporočilom Skupine za svetovanje v času finančne krize (*Financial Crisis Advisory Group*, FCAG¹³) o ohranitvi mešanega modela računovodenja (FCAG, 2009, str. 5) in ugotovitvam o trenutni izvedljivosti modela pošteno vrednosti finančnih sredstev, predstavljenimi v poglavju 4.4 Izvedljivost računovodstva poštenih vrednosti finančnih sredstev.

Kot predhodno ugotovljeno, obravnava MSRP 9 za sedaj zgolj klasifikacijo in merjenje finančnih sredstev. To pomeni, da za finančne obveznosti in postavke varovanja pred tveganjem še zmeraj veljajo določila MRS 39. Za finančna sredstva prav tako veljajo določila MRS 39 za slabitev sredstev. MSRP 9 se tudi ne ukvarja z opredelitvijo področja (angl. *scope*), torej z opredelitvijo, za katera finančna sredstva standard velja. Vsa finančna sredstva, za katere bi veljal MRS 39, se merijo po MSRP 9. V nadaljevanju povzemam glavne značilnosti določil klasifikacije in merjenja po MSRP 9 (IASB, 2009d, str. 5–36).

Klasifikacija

Standard predvideva dve podlagi merjenja: pošteno in odplačno vrednost. Glede na navedeno se finančna sredstva ob začetnem pripoznanju razvrstijo med (MSRP 9, člen 9.4.1):

¹³ FCAG je bil ustanovljen kot svetovalni odbor za IASB in FASB pri vprašanjih posledic finančne krize za računovodske standarde. Njegova naloga je pregled možnih izboljšav računovodskih standardov, ki bi se uporabljale za povečanje zaupanja v finančne trge. Sestavljen je iz 18 članov, strokovnjakov za mednarodne finančne trge. Julija 2009 je objavil obširno poročilo o pregledu računovodskih standardov, v katerem predstavlja ključna priporočila za izboljšavo le-teh.

- finančna sredstva po pošteni vrednosti (v nadaljevanju FSPV),
- finančna sredstva po odplačni vrednosti (v nadaljevanju FSOV).

Začetna razvrstitev je odvisna od poslovnega modela gospodarjenja s finančnimi sredstvi in značilnosti pogodbenih denarnih tokov finančnega sredstva. Finančno sredstvo se sme razporediti v skupino FSOV, če (MSRP 9, člen 9.4.2):

- je namen poslovnega modela imeti finančna sredstva zgolj zaradi zbiranja pogodbenih denarnih tokov;
- finančno sredstvo ustvarja denarne tokove, ki predstavljajo zgolj poplačilo glavnice in obresti.

Velja poudariti, da morata biti za razporeditev v FSOV izpolnjena oba pogoja. V nasprotnem primeru se finančno sredstvo razporedi v FSPV in meri po pošteni vrednosti. Standard še naprej predvideva **opcijo merjenja finančnega sredstva po pošteni vrednosti**, tudi ko to izpolnjuje pogoje za FSOV, če to zniža računovodsko neskladje. Standard uvaja dva nova pojma: poslovni model gospodarjenja s finančnimi sredstvi ter denarni tokovi, ki predstavljajo zgolj poplačilo glavnice in obresti, katerih razumevanje je nujno za pravilno razvrstitev sredstev.

Poslovni model podjetja predstavlja politiko gospodarjenja s finančnimi sredstvi. Če je gospodarjenje usmerjeno k ustvarjanju dobičkov predvsem z nakupom in prodajo finančnih sredstev, ni izpolnjen pogoj za razvrstitev finančnega sredstva v skupino FSOV. Poslovni model ne predstavlja politike na ravni posameznega finančnega sredstva, temveč osnovno usmeritev gospodarjenja, ki jo zastavi vrhovno poslovodstvo na ravni podjetja ali na ravni večjega portfelja finančnih sredstev. Standard dopušča možnost, da ima podjetje več poslovnih modelov gospodarjenja s finančnimi sredstvi. Npr. banka ima določen portfelj danih posojil, ki so namenjena izključno zbiranju pogodbenih denarnih tokov, ter določen portfelj posojil, ki so namenjena ustvarjanju dobičkov z nakupom in prodajo pred njihovo zapadlostjo. Posojila v prvem portfelju bodo izpolnjevala pogoj poslovnega modela za razvrstitev v FSOV.

IASB je mnenja, da poslovni model ne izraža namena poslovodstva glede posameznega finančnega sredstva. Poslovna politika mora biti jasno vidna in dokumentirana ter se mora odražati tudi v načinu notranjega poročanja poslovodstvu (KPMG, 2009b, str. 7). Posamezne prodaje finančnih sredstev v portfelju, ki je namenjen zbiranju izključno pogodbenih denarnih tokov, pred njihovo zapadlostjo še ne pomenijo, da se je poslovni model podjetja spremenil. Take prodaje vključujejo (MSRP 9, člen B4.3): prodaje, ker finančni instrument ne ustreza več kriterijem investiranja podjetja; prodaje, ker podjetje potrebuje denar za investicije in prodaje, zaradi prilagoditev celotnega portfelja novim razmeram. Pri pogostih prodajah pa mora podjetje presoditi, ali so te skladne z opredeljenim poslovnim modelom. Spremenjen standard MRS 1 Predstavljanje računovodskih izkazov (IAS 1 *Presentation of Financial Statements*) zahteva, da podjetja v

izkazu poslovnega izida ločeno prikažejo učinke prodaje finančnih sredstev, ki so bila pred prodajo razvrščena v FSOV.

Denarni tokovi, ki izvirajo iz finančnih sredstev, razvrščenih v FSOV, smejo **odražati zgolj poplačilo za glavnico in obresti na glavnico**. Obresti so opredeljene kot nadomestilo za vrednost denarja skozi čas in za kreditno tveganje, povezano z glavnico v določenem časovnem obdobju (MSRP 9, člen 4.3). Če finančno sredstvo vsebuje finančni vzvod, pogoj ni izpolnjen. Standard opisuje finančni vzvod kot vsako določilo, ki povečuje variabilnost obresti. V kategorijo finančnih sredstev s finančnim vzvodom spadajo terminske pogodbe, zamenjave in samostoječe opcije (MSRP 9, člen B4.9). Našteta finančna sredstva morajo biti razvrščena v FSPV. Pogoj pa bo zadoščen pri posojilu s stalno obrestno mero, spremenljivo obrestno mero, ali kombinacijo obeh, saj obrestna mera odraža zgolj nadomestilo za vrednost denarja skozi čas. Za pomoč pri presoji standard navaja primere, v katerih so značilnosti denarnih tokov ustrezne za razvrstitev v FSOV (Deloitte, 2009, str. 4): obveznica z določeno zapadlostjo in tržno obrestno mero, ki pa je omejena; obveznica z določeno zapadlostjo in možnostjo izbire tržne obrestne mere v obdobju, popolno zavarovano posojilo. In primere, ko pogoj ni zadoščen: obveznica, spremenljiva v delnico, finančno sredstvo, katerega obrestna mera je odvisna od poslovanja dolžnika, posojilo z inverzno določeno obrestno mero (npr. 8 % minus dogovorjena tržna obrestna mera).

Posebna določila veljajo za izdana posojila, ki so zavarovana zgolj z določenim sredstvom posojilojemalca (angl. *non-recourse loans*)¹⁴. V tem primeru mora podjetje preveriti značilnosti sredstev, s katerimi je posojilo zavarovano, z namenom presoditi, ali je denarni tok, ki izhaja iz posojila namenjen zgolj povračilu glavnice in obresti.

Merjenje

Ob začetnem pripoznanju se finančna sredstva izmerijo po pošteni vrednosti oz. pošteni vrednosti, povečani za pripisljive transakcijske stroške, v primeru FSOV. Po začetnem pripoznanju se finančna sredstva po odplačni vrednosti merijo po metodi veljavne obrestne mere. Učinki se sproti pripoznavajo v izkazu poslovnega izida. Kot že rečeno, za slabitve sedaj še veljajo določila MRS 39 o slabitvah dolžniških vrednostnih papirjev. Učinki merjenja finančnih sredstev po pošteni vrednosti, se pripoznajo v izkazu poslovnega izida.

Standard predvideva izjemo od osnovnega pravila. Pri strateških kapitalskih instrumentih dopušča prikazovanje dobičkov in izgub zaradi merjenja po pošteni vrednosti v drugem vseobsegajočem donosu podjetja (MSRP 9, člen 5.4.4). Odločitev za tovrstno prikazovanje dobičkov in izgub mora podjetje izbrati ob začetni pripoznavi finančnega sredstva. Izjema ni dovoljena za sredstva, ki so namenjena trgovanju. Odločitev je nemogoče naknadno spremeniti. Zgolj dividende tovrstnih finančnih sredstev bodo prikazane v izkazu

¹⁴ Posojilo je lahko zavarovano v celoti in ima posojilodajalec pravico do celotne povrnitve posojenega denarja (z zasegom premoženja, z izvršbo na denar in podobno), bodisi je povrnitev denarja zavarovana zgolj z določenim sredstvom, po zasegu katerega posojilodajalec več nima pravice terjati posojilojemalca za morebitni preostanek terjatve.

poslovnega izida. Pomembno je poudariti, da se dobički oz. izguba ne bodo prenesli v izkaz poslovnega izida niti ob odtujitvi finančnega sredstva. S tem se je IASB izognil potrebnim določilom za slabitev teh finančnih sredstev. Dopolnjen MSRP 7 zahteva obširna razkritja o finančnih sredstvih, za katera je bila izkoriščena možnost, in sicer na ravni posameznega sredstva.

Drevo odločanja, ki najbolje prikazuje razvrščanje in merjenje finančnih sredstev po MSRP 9, je prikazano v Prilogi 1 magistrskega dela.

V primerjavi z MRS 39 standard več ne dovoljuje merjenja kapitalskih instrumentov po nabavni vrednosti, če poštene vrednosti ni možno zanesljivo izmeriti. Vsi kapitalski instrumenti morajo biti merjeni po pošteni vrednosti. MSRP 9 (člen B5.5) navaja, da je v določenih primerih **nabavna vrednost primerna ocena poštene vrednosti**. To je možno, če ni dovolj podatkov za določitev poštene vrednosti ali če je razpon poštenih vrednosti velik in nabavna vrednost sovпада v razpon. Vendar pa MSRP 9 (člen B5.6) tudi določa, kdaj nabavna vrednost ne more biti najboljša ocena poštene vrednosti kapitalskega instrumenta: ob pomembni spremembi v uspešnosti poslovanja izdajatelja kapitalskega instrumenta, ob pomembni spremembi trga za njegove proizvode, ob spremembi strategije ali posloводства ... Seznam kazalcev ni izčrpen. Podjetje mora uporabiti vse dostopne informacije po začetni pripoznavi. Če torej obstajajo razlogi, ki dopuščajo možnost, da nabavna vrednost ni ustrezna ocena poštene vrednosti, mora podjetje pošteno vrednost oceniti.

Prerazvrstitve

Naknadno prerazvrščanje finančnih sredstev je na splošno prepovedano. V redkih primerih podjetje spremeni model poslovanja v tolikšni meri, da to **bistveno vpliva na poslovanje** (npr. podjetje se odloči zaprti poslovni obrat). V tem primeru mora podjetje preveriti, ali namen poslovnega model še ustreza namenu, določenemu ob začetni pripoznavi finančnega sredstva (MSRP 9, členi 5.3.1 do 5.3.3). Če ni tako, mora finančna sredstva prerazporediti. Datum prerazvrstitve je prvi dan naslednjega obračunskega obdobja¹⁵ po spremembi poslovnega namena. Pri prehodu iz FSPV v FSOP postane poštena vrednost nova nabavna vrednost. Pri prehodu iz FSOP v FSPV mora podjetje oceniti pošteno vrednost in učinke prikazati v izkaz poslovnega izida. Dopolnjen MSRP 7 zahteva obširna razkritja o učinkih prerazvrstitve in razlogih spremembe poslovnega modela.

Vgrajeni izpeljani finančni instrumenti

V nasprotju z MRS 39 novi standard ne zahteva ločitev vgrajenega finančnega instrumenta od osnovne gostiteljske pogodbe, ki zajema finančno sredstvo. MRS 39 (člen 10) je zahteval ločitev in ločeno merjenje, ko vgrajeni finančni instrument ni bil tesno povezan s finančnim sredstvom. Denarni tokovi, ki izhajajo iz celotne pogodbe (iz finančnega

¹⁵ Čeprav obračunsko obdobje v standardu ni posebej opredeljeno, primer prerazvrščanja, podan v navodilih k standardu (MSRP 9, člen B5.10), jasno nakazuje, da je obračunsko obdobje posamezen obračunski mesec.

sredstva in vgrajenega finančnega instrumenta), se obravnavajo skupaj. Če ne predstavljajo zgolj poplačila za glavnico in obresti, se finančno sredstvo v celoti meri kot FSPV.

Pogodbeno vezani instrumenti

MSRP 9 ponuja posebne napotke za določanje značilnosti denarnih tokov pri pogodbeno vezanih instrumentih (angl. *contractually linked instruments*). Pogodbeno vezani instrumenti se nanašajo predvsem na vrednostne papirje, nastale v postopku listinjenja¹⁶, če so ti izdani v obliki tranš z neenakopravnim položajem¹⁷. Pri naložbi v tranše standard zahteva potrditev naslednjih domnev, preden dovoli uvrstitev v FSOV (MSRP 9, členi B4.20 do B4.26):

- denarni tokovi določil tranše predstavljajo zgolj povračilo za glavnico in obresti;
- finančna sredstva, na podlagi katerih je tranša izdana, povzročajo zgolj denarne tokove, ki pomenijo povračilo za glavnico in obresti;
- kreditno tveganje tranše je enako ali manjše od kreditnega tveganja finančnih sredstev, na podlagi katerih je tranša izdana (to je izpolnjeno predvsem pri nadrejenih tranšah).

Če ni možna potrditev domnev, se naložba v tranšo vodi kot FSPV. Drevo odločanja o razvrstitvi pogodbeno vezanih instrumentov je v Prilogi 2.

5.2.2 Več ali manj poštene vrednosti?

Eno najpogostejših vprašanj glede MSRP 9 je, ali bo standard povzročil več ali manj merjenja po poštenu vrednosti. Mnenja strokovne javnosti so deljena. V javni razpravi so mnogi kritizirali standard, ker širi uporabo poštene vrednosti. Nič manj številni niso bili kritiki, ki so menili, da standard zmanjšuje uporabo poštene vrednosti. IASB (2009f, str. 11) odgovarja, da namen standarda ni bil razširitev ali zmanjšanje merjenja po poštenu vrednosti, temveč izboljšanje računovodskih informacij za sprejemanje poslovnih odločitev

Odgovor na zastavljeno vprašanje je odvisen predvsem od narave in strukture finančnih sredstev posameznega podjetja ter poslovne politike gospodarjenja z njimi. Ne glede na to, lahko povzamem naslednje zaključke (KPMG, 2009b, str. 20):

- mnogo dolžniških finančnih instrumentov, trenutno razvrščenih v skupino finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo, bo možno meriti po odplačni vrednosti (do sedaj so bili razvrščeni v skupino finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo, zaradi kotacije na trgu, te omejitve v MSRP 9 ni);

¹⁶ Listinjenje oz. sekuritizacija v najširšem smislu pomeni zadolževanje z izdajo vrednostnih papirjev (Turk, 2007, str. 817). V ožjem in praktičnem smislu pomeni izdajanje papirjev na podlagi kritnega premoženja, ki se odstranijo iz bilance prvotnega upnika.

¹⁷ V postopku listinjenja so vrednostni papirji izdani v obliki tranš, ki lahko predstavljajo različno stopnjo kreditnega tveganja in posledično donosnosti (Janevska, 2004, str. 43). Npr. nadrejene (angl. *senior*) tranše bodo imele prednostni položaj pri izplačilu v nasprotju s podrejenimi (angl. *junior*) tranšami.

- kapitalski finančni instrumenti, razvrščeni v finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo, bodo zaradi nepredvidljivih denarnih tokov razvrščeni v FSPV;
- finančna sredstva v skupini posojil in terjatev ter finančna sredstva v posesti do zapadlosti bodo najverjetneje izpolnjevala pogoja za razvrstitev v FSOV;
- določila MSRP 9 glede vgrajenih finančnih instrumentov lahko povzročijo, da bo finančno sredstvo v celoti (skupaj z vgrajenim finančnim instrumentom) razvrščeno v FSPV (doslej je MRS 39 zahteval ločitev neizpeljane gostiteljske pogodbe in vgrajenega izpeljanega finančnega instrumenta, posledično je bilo lahko finančno sredstvo, ki izhaja iz gostiteljske pogodbe, vrednoteno po odplačni vrednosti);
- finančna sredstva, ki so bila doslej merjena po nabavni vrednosti, bodo sedaj merjena po pošteni vrednosti¹⁸ (učinki merjenja bodo prikazani bodisi v izkazu poslovnega izida bodisi v drugem vseobsegajočem donosu);
- pri pogodbeno vezanih instrumentih lahko pogoj doseganja enakega ali manjšega kreditnega tveganja tranše za razvrstitev v FSOV povzroči več nadrejenih tranš, ki bodo merjene po odplačni vrednosti, in več podrejenih tranš, merjenih po pošteni vrednosti.

5.2.3 Zaključki pregleda MSRP 9

MSRP 9 je nedvomno zamajal temelje računovodenja finančnih sredstev, kot smo jih poznali doslej. Vendar, ali so sprejete spremembe dovolj, da bodo računovodski podatki o finančnih sredstvih sedaj ustrežnejši, zanesljivejši, razumljivejši in bolj primerljivi? Odgovor predstavljam v treh korakih. Najprej preverim, ali MSRP 9 odpravlja pomanjkljivosti MRS 39, kot sem jih predstavila v poglavju 3.3 Izzivi nedorečenih in pomanjkljivih določil. V drugem koraku osvetlim nove pomisleke, ki se porajajo zaradi MSRP 9, katerih pregled je nujen za razumevanje izzivov računovodenja finančnih sredstev v prihodnje. Zaključim z izsledki raziskave Inštituta CFA (*CFA Institute*)¹⁹, ki je od široke skupine uporabnikov in pripravljavcev računovodskih izkazov pridobil povratno mnenje o rešitvah, predstavljenih v MSRP 9.

5.2.3.1 Pomanjkljivosti MRS 39 v luči MSRP 9

Z operativnega vidika sem MRS 39 očitala pomanjkljivost določil, ki omejujejo možnost prilagajanja rezultatov, ter neustreznost in nedorečenost pravil slabitev sredstev.

Možnost prilagajanja rezultatov izhaja iz možnosti načrtnega prerazvrščanja finančnih sredstev med posameznimi skupinami, predvsem zaradi nedorečenosti varoval. MSRP 9 popolnoma ukinja skupine posojil in terjatev, finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo, in finančnih sredstev v posesti do zapadlosti. V osnovi obstajata dve skupini finančnih sredstev, prerazporeditev med njima pa je omejena z vidno spremembo poslovnega modela,

¹⁸ Ob tem velja spomniti na določilo MSRP 9, da je nabavna vrednost v določenih primerih najboljša ocena poštene vrednosti. V teh primerih MSRP 9 ne bo imel učinka na vrednost naložbe.

¹⁹ CFA Institute oz. Inštitut CFA je mednarodna nepridobitna organizacija, ki predstavlja eno največjih združenj finančnih strokovnjakov.

ki bistveno vpliva na poslovanje podjetja. Prerazporeditev poleg tega zahteva poglobljena razkritja o učinkih in razlogih prerazporeditve. IASB je v prvotnem predlogu predvideval popolno prepoved prerazvrstitev. Ker pa to ni bilo skladno z značilnostjo poslovnega modela, ki se lahko spremeni, je IASB popustil in dovolil prerazporeditve v omejenih pogojih. IASB predvideva, da bodo prerazporeditve izjemno redke. Ne glede na navedeno, so določila o prerazporeditvah v MSRP 9 nedorečena in bodo zahtevala obsežna pojasnila. Več o tem v naslednjem podpoglavju.

Z uvedbo MSRP 9 se je seznam finančnih sredstev, za katere je slabitev obvezna, zmanjšal. Posledično se je tudi število modelov slabitev zmanjšalo na enega, in sicer gre za slabitev finančnih sredstev, merjenih po odplačni vrednosti. Za MRS 39 sem izpostavila pomanjkljivosti načela nastalih škod, upoštevanega pri slabitvah sredstev po odplačnih vrednostih. Za sedaj so ta določila MRS 39 še zmeraj veljavna. Kot že omenjeno, pa načrtuje IASB prenovu modela slabitve sredstev po odplačni vrednosti v drugem koraku projekta zamenjave MRS 39. Objavljen osnutek za javno razpravo z naslovom *Odplačna vrednost in slabitev (Exposure Draft: Amortized Costs and Impairment)* napoveduje vpeljavo načela pričakovanih škod.

Zahteve za slabitev kapitalskih instrumentov, uvrščenih v skupino finančnih sredstev, razpoložljivih za prodajo, so v MSRP 9 odpravljene. Kapitalski instrumenti se bodo merili po pošteni vrednosti z učinki merjenja, predstavljenimi bodisi v izkazu poslovnega izida bodisi v drugem vseobsegajočem donosu. Tudi pri izbiri prikazovanja učinkov merjenja po pošteni vrednosti v drugem vseobsegajočem donosu slabitev ne bo potrebna. Učinki merjenja se namreč ne bodo prestavili v izkaz poslovnega izida niti ob odtujitvi finančnega sredstva. Z uveljavitvijo drugega vseobsegajočega donosa kot sestavnega dela izkaza poslovnega izida upam, da se bodo meje med kapitalom in izkazom poslovnega izida zbrisale ter bo izjema v predstavitvi učinkov merjenja po pošteni vrednosti v prihodnosti nepotrebna.

5.2.3.2 Z dežja pod kap oz. novi izzivi

MSRP 9 je z namenom zmanjšati zapletenost in nedorečenost računovodskih pravil spremenil temelje računovodenja finančnih sredstev. Vpeljal je model dveh osnovnih podlag merjenja (poštena vrednost in odplačna vrednost) ter postavil dvostopenjski preizkus za izbiro prave podlage (poslovni model in značilnosti denarnega toka). Odpravil je zahtevo po ločenem prikazovanju vgrajenih izpeljanih finančnih sredstev in ukinil nedorečena kazenska določila ob prodaji sredstev, ki so bila primarno namenjena zbiranju pogodbenih denarnih tokov. Uspešno je zmanjšal število modelov slabitev, saj bo novem treba slabiti zgolj FSOV. S tem je odpravil kar nekaj nesistematčnosti, ki so se pojavljale v MRS 39.

Logika v ozadju opisanega modela MSRP 9 je približati merjenje finančnih sredstev **načinu njihovega gospodarjenja** in kasneje realiziranim denarnim tokovom iz finančnih

sredstev. Prav slednje pa je, po mnenju mnogih, tudi največja teoretična pomanjkljivost novega standarda. V poglavju 4 Računovodstvo poštenih vrednosti finančnih sredstev sem zaključila, da je poštena vrednost koristnejša informacija za uporabnike kot odplačna vrednost, in ugotovila, da način uporabe sredstva ne sme vplivati na podlago merjenja. MSRP 9 ponovno vzpostavlja sistem, v katerem bo način uporabe sredstev (poslovni model) določal način merjenja.

Čeprav sem predhodno zaključila, da okolje še ni zrelo za računovodstvo poštenih vrednosti in se moramo sprijazniti z mešanim modelom merjenja, mnogi menijo, da ta ne bi smel biti odvisen od uporabe sredstva oz. odločitve poslovodstva, kako uporabiti sredstva. Tega mnenja sta tudi Leisenring in Mconnel, člana IASB, ki sta svoje pomisleke predstavila v prilogi k MSRP 9 (IASB, 2009e, str. 44–50). Menita, da poslovni model v končni fazi ponovno predstavlja način gospodarjenja oz. namen uporabe finančnih sredstev, ki ga določi poslovodstvo. Prav zaradi tega računovodske informacije niso več nevtralne. Navajata, da bo MSRP 9 povzročil neprimerljivost med podjetji in med istimi sredstvi znotraj podjetja, ki bodo merjena drugače zaradi drugačnega poslovnega modela. Oba sta mnenja, da so izboljšave standarda minimalne in ne odtehtajo novih operativnih izzivov uporabe MSRP 9. Predvsem zaradi obstoja preveč možnosti (poslovnega modela, predstavitev poštene vrednosti v drugem vseobsegajočem donosu, poštene vrednosti) sta mnenja, da se koristnost informacij za uporabnike ne bo povečala. Če je mešani model edina trenutno sprejemljiva rešitev, Leisenring predlaga uvedbo modela, po katerem bi se vsa sredstva merila po pošteni vrednosti z učinki v izkazu polovnega izida, razen danih posojil, terjatev in obveznosti.

Analiza MSRP 9 odkriva tudi nekaj operativnih nedorečenosti, ki bodo otežile njegovo dejansko uporabo v praksi. Nedorečenost novih standardov ni nič novega. Po navadi se skozi leta uporabe razvijejo primeri najboljše prakse in razlaganja določil. V nadaljevanju torej zgolj osvetljujem nekatera področja, ki so potrebna dodatnih razlag v prihodnosti.

Nedorečenosti, povezane s poslovnim modelom

Koncept poslovnega namena je v MSRP 9 opredeljen z vidika gospodarjenja s finančnimi sredstvi na ravni podjetja ali na ravni portfelja finančnih sredstev. Kaj pomeni poslovni model, poskuša MSRP 9 prikazati na konkretnih primerih, ki pa še zdaleč ne predstavljajo dejanskega stanja gospodarjenja s finančnimi sredstvi v nekem podjetju in še zmeraj puščajo kar nekaj negotovosti. Standard v nadaljevanju navaja, da prodaje finančnih sredstev znotraj poslovnega modela, namenjenega pridobivanju pogodbenih denarnih tokov, niso nujno znak napačne opredelitve poslovnega modela. To velja, dokler raven prodaj ne preseže raven »več kot občasnih« prodaj. Kaj to pomeni, standard ne določa natančneje. Težavo predstavljam na konkretnem primeru (primer povzet po Ernst & Young, 2010, str. 4).

Podjetje A ima dolžniške instrumente v vrednosti 100.000 evrov, ki so sestavljeni iz obveznic, uvrščenih na borzo, in z zapadlostjo od 3 do 5 let. Podjetje jih je po MRS 39

vodilo kot finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo. Vsako leto podjetje običajno proda obveznice v vrednosti 10.000 evrov. Obveznice v vrednosti 90.000 evrov ima običajno do zapadlosti. Ali ima podjetje po MSRP 9:

- dva poslovna modela: enega za obveznice, ki jih običajno prodaja (10.000 evrov), in drugega za sredstva, ki jih drži do zapadlosti (90.000 evrov), ali
- en poslovni model za vse obveznice, v katerem so občasne prodaje, ki še ne dosežejo ravni »več kot občasni prodaj«.

Primer se dodatno zaplete, če podjetje ne more vnaprej določiti, katere obveznice bo prodalo, torej katere obveznice sestavljajo 10.000 evrov običajnih letnih prodaj. Posledično bo moralo ali vsa sredstva voditi po pošteni vrednosti ali pa po odplačni in trditi, da prodaja 10 % finančnih sredstev ni »več kot običajna« in ne vpliva na poslovanje v obsegu, da zahteva prerazporeditev.

V prihodnosti bo nujno vrednostno opredeliti, kaj pomeni »več kot običajno« in kaj pomeni bistven vpliv na poslovanje, drugače bo razlaga prepuščena pripravljavcem in mnenju posameznih revizorskih hiš, ki pa ni vedno usklajeno.

Nedorečenost prerazvrstitev

Če podjetje določi, da se je poslovni namen gospodarjenja s finančnimi sredstvi spremenil zaradi več kot občasni prodaj, se postavlja vprašanje, kako naj podjetje meri finančna sredstva, ki jih že ima v lasti, v primerjavi z novopridobljenimi sredstvi. Namreč, čeprav je podjetje prodalo »več kot običajno« finančnih sredstev, to le v redkih primerih pomeni spremembo poslovnega modela, ki bistveno vpliva na poslovanje. MSRP 9 prerazvrstitev pogojuje s spremembo poslovnega modela, ki **bistveno** vpliva na poslovanje. Iz napisanega lahko zaključim, da bo podjetje obstoječa finančna sredstva še zmeraj vodilo po odplačni vrednosti (ker ni izpolnjen pogoj za prerazvrstitev), nova finančna sredstva pa bo moralo voditi po pošteni vrednosti (saj poslovni model ob začetni pripoznavi nima značilnosti, potrebnih za razvrstitev v FSOV). Ali to pomeni, da bodo računovodska pravila povzročila pripoznavo novega poslovnega modela, čeprav je dejanski poslovni model zgolj eden? Postavlja se tudi vprašanje primerljivosti istih finančnih sredstev v podjetju, ki se zgolj zaradi časa svojega nakupa (pred spremembo poslovnega modela in po njej) merijo drugače.

Izvedba pristopa »pogleda skozi« (angl. *look through approach*)

Kot predhodno opisano, predpisuje MSRP 9 preizkus v treh korakih za ugotovitev, ali značilnosti denarnega toka pogodbeno vezanega instrumenta zadoščajo kriterijem za razvrstitev v FSOV. V preizkusu standard zahteva pregled denarnih tokov finančnih sredstev, ki so osnova za izdajo vrednostnega papirja, in analizo kreditnega tveganja naložbe v vrednostni papir v primerjavi z ostalimi vrednostnimi papirji, izdanimi na podlagi istih finančnih sredstev (model več tranš).

Presoja sredstev, ki so v ozadju izdanega finančnega sredstva, se v praksi pokaže kot izjemno zahtevna. Mnogi določilo dojemajo kot v praksi neizvedljivo. Zahtevnost še poveča ugotavljanje izpostavljenosti kreditnemu tveganju tranše v primerjavi z ostalimi tranšami. MSRP 9 ne določa posebnih metod za ugotavljanje izpostavljenosti. Celotna analiza je prepuščena strokovni presoji pripravljavcev in revizorjev. Če podjetje ne more pregledati finančnih sredstev v ozadju kupljenega pogodbeno vezanega instrumenta, mora slednjega meriti po pošteni vrednosti. Možno je, da je zahtevnost preizkusa namerna. Ne smemo namreč pozabiti, da so mnogi pogodbeno vezani instrumenti igrali veliko vlogo pri finančni krizi bank. Določene zadolžnice, zavarovane z dolgom (angl. *CDO – collateralized debt obligations*), in vrednotnice, zavarovane s sredstvi (angl. *ABS – asset backed securities*), so primeri finančnih instrumentov, katerih vrednotenje po odplačni vrednosti bo pristop »poglej skozi« omejeval. Mnenje mnogih pa je, da standard primarno sploh ne bi smel puščati možnosti, pa čeprav izredno majhnih, za merjenje tovrstnih finančnih sredstev po odplačni vrednosti. Še posebej, ker se analiza sredstev v ozadju izvede zgolj ob pripoznavi finančnega sredstva. Kasneje pa se struktura finančnih sredstev v ozadju lahko bistveno spremeni.

5.2.3.3 Trenutni odzivi uporabnikov

Inštitut CFA je v novembru 2009 izvedel anketo z namenom pridobiti odzive strokovne javnosti o MSRP 9. Na anketo se je odzvalo 641 članov inštituta, ki predstavljajo širok izbor uporabnikov in pripravljavcev računovodskih poročil. Vprašanja v anketi so bila usmerjena k ugotavljanju, ali bo MSRP 9, po mnenju anketirancev, izboljšal koristnost računovodskih podatkov za sprejemanje poslovnih odločitev in zmanjšal zahtevnost računovodenja finančnih sredstev. Povzetke analize raziskave na kratko predstavljam v nadaljevanju (CFA Institute, 2009, str. 3–8).

Anketiranci na splošno menijo, da standard izboljšuje koristnost računovodskih podatkov za poslovanje (47 % vprašancev je trditev potrdilo, 22 % se s trditvijo ni strinjalo, 37 % je bilo neopredeljenih). Zaključki o zmanjšanju zahtevnosti računovodstva finančnih sredstev niso enoznačni (37 % se s trditvijo strinja, 27 % se s trditvijo ne strinja, 35 % je neopredeljenih). V obeh primerih število tistih, ki se ne strinjajo, in neopredeljenih skupaj presega 60 %.

Druga pomembna ugotovitev raziskave je mnenje anketirancev, da bi bilo treba pri prenovi računovodenja finančnih sredstev poseči globlje. 60 % anketirancev namreč podpira vpeljavo različic računovodstva poštenih vrednosti finančnih sredstev (samo 33 % je podprlo mešani model, 7 % ni podprlo ne enega ne drugega). Od 60 % anketirancev, ki podpirajo pošteno vrednost, jih 40 % podpira merjenje po pošteni vrednosti in razkrivanje odplačne vrednosti v razkritjih ter 20 % merjenje po pošteni vrednosti in prikazovanje ločenih učinkov odplačne in poštene vrednosti v računovodskih izkazih. Na splošno anketa razkriva podporo pošteni vrednosti za vse finančne instrumente in predstavlja odplačno vrednost kot dodatno koristno informacijo v določenih primerih.

5.2.4 Pogled naprej

Kakšna bo prihodnost računovodstva finančnih sredstev, je trenutno nemogoče napovedati. Dejstvo pa je, da smo z izdajo in uveljavitvijo MSRP 9 še naprej vezani na mešani model merjenja finančnih sredstev in se sprememba slednjega v bližnji prihodnosti ne zdi verjetna. Glede na našete nedorečenosti MSRP 9 velja počakati do uporabe in uveljavitve standarda v praksi, pred podajo mnenja o njegovih učinkih. Vendar pa mnogi že sedaj dvomijo, da bo standard bistveno zmanjšal zahtevnost računovodske obravnave finančnih sredstev. Ker MSRP 9 predstavlja zgolj drugače zastavljen mešani model merjenja, kritiki tudi menijo, da se koristnost računovodskih podatkov za uporabnike ne bo povečala.

Nazadnje je treba izpostaviti pomanjkljivost standarda, ki izvira iz njegove neuskkljenosti s FASB-ovim predlogom merjenja finančnih instrumentov, izdanim maja 2010. Primerjava rešitev FASB in IASB za finančna sredstva presega okvire tega magistrskega dela. Na splošno pa lahko povzamem, da FASB-ov predlog rešuje celotno računovodenje finančnih instrumentov sočasno (in ne kot IASB v treh korakih) in bistveno bolj poudarja pošteno vrednost finančnih sredstev (FASB, 2010, str. 185 – 164). Kateri predlog je boljši, je trenutno manj pomembno kot dejstvo, da bi biti morala predloga usklajena. Finančni trg je globalno povezan in denar izredno mobilni. Zaradi zagotovitve globalne finančne stabilnosti bi morala obstajati enotna pravila tudi v računovodski obravnavi finančnih instrumentov (Papa, 2009).

SKLEP

Vloga računovodij v globalno prepredenem gospodarstvu je izjemnega pomena. V svetu, v katerem je poslovanje dostikrat zamegljeno in nepregledno, je optimalna razporeditev prostih sredstev na kapitalskih trgih v veliki meri odvisna tudi od podatkov, pridobljenih iz računovodskih poročil. Podatki v računovodskih poročilih morajo biti ustrezni, zanesljivi, razumljivi in primerljivi, da lahko omogočajo pravilne odločitve tržnih udeležencev in tako omilijo posledice nesomernosti podatkov. Ob tem je pomembno poudariti, da računovodska poročila ponujajo podatke, vendar ne vsiljujejo odločitev. Ali bodo uporabniki računovodskih poročil ponujene podatke pretvorili v informacije za sprejemanje poslovnih odločitev, je prepuščeno uporabnikom samim. Naloga računovodskega poročanja je le, da postopek poslovnih odločanj v največji možni meri olajša.

Za računovodsko poročanje predstavlja kakovosten prikaz finančnih sredstev izjemen izziv in preizkušnja. Zajeti ekonomsko stvarnost tako specifičnih in nestanovitnih sredstev, katerih pojavne oblike se množijo vsak dan, je eden izmed najtrših orehov sodobnega računovodstva. Iskanje najboljšega prikaza finančnih sredstev je računovodsko stroko pripeljalo do poštene vrednosti. Poštena vrednost je edina podlaga merjenja, ki je razkrila izpostavljenost tveganjem finančnih instrumentov in tako osvetlila dejansko stanje

finančnih institucij. Uveljavitev poštene vrednosti kot podlage merjenja je tako sovpadala z razvojem sodobnih finančnih trgov.

Uporaba poštene vrednosti se je skozi leta širila na druga področja računovodenja. Danes je računovodstvo finančnih sredstev le še del širšega gibanja k računovodstvu poštenih vrednosti. Slednje predstavlja velik miselni premik od računovodstva, kot smo ga poznali doslej. V osnovi računovodstvo poštenih vrednosti ruši temelje, na katerih je bilo računovodstvo v tradicionalnem pomenu grajeno: načelo previdnosti, načelo imparitete in načelo pripoznavanja udejanjenih dobičkov. Poštena vrednost predstavlja sedanjo oceno možnih bodočih denarnih tokov, ki izhajajo iz finančnih sredstev. Kot taka v računovodske izkaze uvaja vso negotovost, povezano s prihodnostjo. To pa neizogibno pomeni večjo nestanovitnost računovodskih izkazov in pripoznavanje še neudejanjenih dobičkov.

Tako temeljna sprememba računovodske miselnosti zahteva svoj čas. Še toliko bolj, ker tudi koncept poštene vrednosti ni brez napak. Kritike nezanesljivosti poštene vrednosti so, ob uporabi modelov vrednotenja, v veliki meri upravičene, pa naj bo ta nezanesljivost posledica napake modela ali načrtnega vpliva posloводства. Prav ti pomisleki koncepta poštene vrednosti in načrtna previdnost pri vpeljavi le-tega so privedli do računovodstva mešanih vrednosti, kot ga poznamo danes. Sodobno računovodstvo je pestra mešanica različnih podlag merjenja z drugačnimi informacijskimi vsebinami, predstavljenimi skupaj v enotnih računovodskih izkazih. V takem modelu smo soočeni tako s pomanjkljivostmi poštene vrednosti kot tudi z nepreglednimi pravili standardov, ki poskušajo določiti, kdaj se lahko uporabi posamezna podlaga merjenja, in sočasno preprečiti prilagajanje računovodskih dobičkov z menjavo posameznih podlag. Posledica je, da uporabniki ne morejo več z gotovostjo vedeti, kaj jim računovodski podatki želijo povedati.

Cilj magistrskega dela je bil prikazati današnje in jutrišnje izzive, s katerimi se soočajo tvorcji standardov, pripravljavci računovodskih poročil in uporabniki le-teh, v primeru računovodstva finančnih sredstev. S tem namenom sem podrobno pregledala obstoječa pravila in predloge bodočih sprememb računovodstva finančnih sredstev ter se podrobneje spoznala s konceptom računovodstva poštenih vrednosti. Vse to z namenom ugotoviti, ali bodo računovodski podatki za finančna sredstva v prihodnosti ponujali uporabnikom bolj razumljive, zanesljive, primerljive in ustrezne podatke o finančnih sredstvih. Zaključke povzemam v nadaljevanju.

Obstoječi sistem računovodstva finančnih sredstev je izjemno zahteven tako za pripravljavce pri pripravi računovodskih podatkov kot za uporabnike računovodskih podatkov pri razumevanju le-teh. Na podlagi poglobljenega pregleda sem izpostavila dva vzroka za to stanje: mešani model merjenja sredstev, ki zahteva zapleten sistem pravil določanja podlag merjenja in prikazovanja učinkov merjenja; ter pomanjkljivosti koncepta poštene vrednosti, ki izvirajo iz nedorečenosti pravil merjenja po poštene vrednosti.

Premik od mešanega modela merjenja finančnih sredstev k računovodstvu poštenih vrednosti finančnih sredstev, torej k merjenju vseh finančnih sredstev po poštenu vrednosti, bi uspešno zmanjšal zapletenost določil merjenja finančnih sredstev in tako sočasno odpravil mnoge operativne pomanjkljivosti trenutnih določil. Poleg tega se poštena vrednost, z vidika kakovostnih značilnosti računovodskih podatkov, najbolj približa namenu računovodskega poročanja. V tem pogledu daje uporabnikom hitro sliko o pričakovanih bodočih denarnih tokovih na dan poročanja. Merjenje po poštenu vrednosti poslovanja preprečuje glajenje rezultatov, pravično pripisuje zasluge za učinkovito gospodarjenje s sredstvi in razkriva določena finančna sredstva, ki jih druge podlage merjenja spregledajo (izpeljane finančne instrumente).

Ne glede na smiselnost in upravičenost vpeljave računovodstva poštenih vrednosti, bi bila izvedljivost le-tega v trenutnem okolju težka. Računovodje v tradicionalnem pomenu nimajo potrebnih znanj za določanje poštene vrednosti. Cenilci vrednosti, ki prevzamejo nalogo določanja poštene vrednosti, se počutijo omejene z računovodskimi predpisi. Splošno sprejeti modeli vrednotenja pa se še razvijajo. Vse to povečuje nezanesljivost poštene vrednosti. Obstoječa računovodska razkritja niso prilagojena poročanju o poštenu vrednosti in posledično omejujejo njeno informacijsko vrednost. Ne pripravljavci ne uporabniki še niso pripravljani na miselni premik v računovodstvu. Okolje tako ne more razumeti sporočila poštene vrednosti. Ocenjevanje uspešnosti poslovanja in nagrajevanje poslovanja na podlagi doseženega letnega rezultata, prehitra delitev neudejanjenih dobičkov in neustrezna bančna regulativa so le nekatere od posledic nerazumevanja koncepta poštene vrednosti. Zaključim lahko, da bo pred vpeljavo računovodstva poštenih vrednosti treba ustrezno razviti okolje.

Do podobnega zaključka je verjetno prišel tudi IASB, ki z MSRP 9 ponovno predstavlja posodobljen mešani model računovodenja finančnih sredstev. Model računovodstva finančnih sredstev v MSRP 9 predvideva dve skupini finančnih sredstev: finančna sredstva po poštenu vrednosti in finančna sredstva po odplačni vrednosti. Določitev skupine je odvisna od poslovnega modela gospodarjenja s finančnimi sredstvi in značilnosti denarnega toka finančnih sredstev. MSRP 9 dopušča prikazovanje učinkov merjenja po poštenu vrednosti naložb v kapitalske instrumente v drugem vseobsegajočem donosu, kar mnogi vidijo kot tretjo skupino finančnih sredstev.

MSRP 9 je z zmanjšanjem števila različnih skupin finančnih sredstev bistveno zmanjšal količino potrebnih določil. Na drugi strani standard povečuje zahtevnost računovodenja finančnih sredstev zaradi nedorečenosti določenih pravil. Če navedem samo nekatere operativne težave standarda: kako določiti poslovno politiko podjetja, kdaj in kako prerazvrstiti finančna sredstva, kako meriti pogodbeno vezane instrumente v praksi ... Ne glede na operativne pomisleke pri vpeljavi MSRP 9, je največja kritika novega modela ta, da izbiro podlage merjenja v veliki meri ponovno prepušča odločitvi poslovanja. Poslovna politika gospodarjenja s finančnim sredstvom, pa naj bo ta na ravni posameznega finančnega sredstva ali celotnega portfelja, je namreč v prvi vrsti poslovodska odločitev.

Dodatna težava računovodstvu finančnih sredstev predstavlja neuskklajeno delovanje FASB in IASB, ki se z ločenimi predlogi standardov o finančnih instrumentih oddaljujeta od obljubljenе uskladitve. S tem ogrožata globalno izenačitev računovodskih pravil in vzpostavitev sistema primerljivih računovodskih podatkov. Zaradi zagotovitve svetovne finančne stabilnosti bi morala obstajati enotna pravila tudi v računovodski obravnavi finančnih instrumentov.

Glede na opisano, je trenutno nemogoče z gotovostjo trditi, da bodo računovodski podatki o finančnih sredstvih v bližnji prihodnosti bolj razumljivi, zanesljivi, primerljivi in ustrezni. Težko tudi zaključim, da bo delo pripravljavcev računovodskih podatkov olajšano. Zaradi vsega navedenega velja počakati do uveljavitve standarda v praksi, pred podajo mnenja o njegovih učinkih. Ker pa IASB s predlogom standarda o merjenju po pošteni vrednosti zavestno pripravlja okolje za povečano uporabo poštene vrednosti v prihodnosti, lahko predvidevam, da ostaja dolgoročni cilj IASB uvedba računovodstva poštenih vrednosti (finančnih sredstev), in smo zopet priča začasnemu modelu. Splošno znano pa je, da začasne rešitve trajajo najdlje.

LITERATURA IN VIRI

1. Aleksander, D., (2007). Recent history of fair value. V P. Walton (ur.), *The Routledge Companion to Fair Value and Financial Reporting* (str. 71–90). New York: Routledge.
2. Allen, F., & Carletti, E. (2007). *Mark-to-Market Accounting and Liquidity Pricing*. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=919900
3. Bahgat, A. (2002). IAS 39 Accounting for Financial Instruments: Implementation Issues and Decision-Making Dilemma. *Economic Research Papers*, 70. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/00157674-EN-ERP-70.PDF>
4. Barth, E.M. (2006). Including Estimates of the Future in Today's Financial Statements. *BIS Working Papers*. Najdeno 10. julija 2009 na spletnem naslovu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=947525
5. Barth, E.M. (2004). Fair Values and Financial Statement. V C. Borio, W.C. Hunter, G. Kaufman, K. Tsatsaronis (ur.), *Market Discipline Across Countries* (str. 323–333). Chicago: Federal Reserve Bank of Chicago.
6. Bischof, J., Brueggemann, U., & Daske, H. (2010). *Relaxation of Fair Value Rules in Times of Crisis: An Analysis of Economic Benefits and Costs of the Amendment to IAS 39*. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://recanati.tau.ac.il/Eng/Uploads/dbsAttachedFiles/daske.pdf>
7. Bromwich, M. (2007). Fair values: imaginary prices and mystical markets. V P. Walton (ur.), *The Routledge Companion to Fair Value and Financial Reporting* (str. 47–67). New York: Routledge.
8. Brunnermeier, M.K., & Oehmke, M. (2009). *Complexity in Financial Markets*. Najdeno 2. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.princeton.edu/~markus/research/papers/Complexity.pdf>
9. CFA Institute. (2009). *International Financial Reporting Standards Financial Instrument Accounting Survey*. Najdeno 10. avgusta na spletni strani http://www.cfainstitute.org/Survey/financial_instrument_accounting_report.pdf
10. Chisnall, P. (2000). Fair value accounting – an industry view. *Financial Stability Review*, (9), 146–153.
11. Choy, A.K. (2006). *Fair Value as a Relevant Metric: A Theoretical Investigation*. Najdeno 8. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=878119
12. Curk, M. (2010). *Računovodenje z uporabo poštene vrednosti v luči finančne krize* (magistrsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska Fakulteta.
13. Deloitte. (2009). IFRS 9 Financial Instruments. *IAS Plus Update*. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.iasplus.com/iasplus/0911ifrs9.pdf>
14. Deloitte. (2008). *Discussion Paper Comment Letter: Reducing Complexity in Reporting Financial Instruments*. Najdeno 15. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.iasplus.com/dttletr/0809financialinstruments.pdf>

15. Deloitte. (2005). *Financial instruments: IAS 32 and 39 explained*. London: Walters Kluwer Limited.
16. Domodaran, A. (2009). *Fair Value Accounting: Visionary Thinking or Oxymoron*. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/pdfiles/country/fairvalueaccounting.pdf>
17. Donker, H. (2005). Fair Value Accounting. *CGA Magazine*. Najdeno 1. marca 2009 na spletnem naslovu http://www.cga-canada.org/en-ca/AboutCGACanada/CGAMagazine/2005/Sep-Oct/Pages/ca_2005_09-10_ft2.aspx
18. Ernst & Young. (2010). Implementing Phase 1 of IFRS 9. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Implementing_Phase_one_of_IFRS_9_financial_instruments_GL_IFRS/\\$FILE/Implementing_Phase_one_of_IFRS%209_financial_instruments_GL_IFRS.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Implementing_Phase_one_of_IFRS_9_financial_instruments_GL_IFRS/$FILE/Implementing_Phase_one_of_IFRS%209_financial_instruments_GL_IFRS.pdf)
19. European Central Bank (ECB). 2004. Fair Value Accounting and Financial Stability. *Occasional Paper Series, 13*. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp13.pdf>
20. Financial Accounting Standard Board (FASB). (2010). *Proposed Accounting Standards Update: Accounting for Financial Instruments and Revisions to the Accounting for Derivative Instruments and Hedging Activities*. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs&blobkey=id&blobwhere=1175820761372&blobheader=application/pdf>
21. Financial Accounting Standard Board (FASB). (2008). *The Objective of Financial Reporting and Qualitative Characteristics and Constraints of Decision-Useful Financial Reporting Information*. Najdeno 10. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.fasb.org/pdf/fas159.pdf>
22. Financial Crisis Advisory Group (FCAG). (2009). *Report of the Financial Crisis Advisory Group*. Najdeno 20. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.fasb.org/cs/ContentServer?c=Document_C&pagename=FASB%2FDocument_C%2FDocumentPage&cid=1176156365880
23. Grant, P. (2005, 19. maj 2010). IFRS – IAS 39 focus. *Accountancy Age*. Najdeno 20. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.accountancyage.com/accountancyage/features/2135398/ifrs-taking-steps>
24. Hague, I.P.N. (2007). The case for fair value. V P. Walton (ur.), *The Routledge Companion to Fair Value and Financial Reporting* (str. 32–45). New York: Routledge.
25. Hanselman, O., (2010, 1. september 2010). Full Fair Value Accounting: Its Time Has Come. *Journal of Performance Management*. Najdeno 1. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.allbusiness.com/company-activities-management/company-structures-ownership/14060665-1.html>
26. The Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW). (2009). *Fair value accounting and the financial crisis*. Najdeno 17. maja 2009 na spletnem naslovu http://www.icaew.com/index.cfm/route/163413/icaew_ga/Home/Public_policy/Fair_value_accounting_and_the_financial_crisis/pdf

27. International Accounting Standard Board (IASB). (2009a). *Exposure Draft: Fair Value Measurement*. Najdeno 1. julija 2009 na http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/C4096A25-F830-401D-8E2E-9286B194798E/0/EDFairValueMeasurement_website.pdf
28. International Accounting Standard Board. (2009b). *Basis for Conclusions: Fair Value Measurement*. Najdeno 1. julija 2009 na http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/D55E0BA1-5420-456B-8CCC-EB488BAD5B80/0/EDFairValueMeasurementBC_website.pdf
29. International Accounting Standard Board (IASB). (2009c). *International Financial Reporting Standards*. London: IASC Foundation Publications Department.
30. International Accounting Standard Board (IASB). (2009d). *IFRS 9 Financial Instrument*. London: IASC Foundation Publications Department.
31. International Accounting Standard Board (IASB). (2009e). *Basis for Conclusions: IFRS 9 Financial Instruments*. London: IASC Foundation Publications Department.
32. International Accounting Standard Board (IASB). (2009f). *Project Summary and Feedback Statement: IFRS 9 Financial Instrument*. Najdeno 27. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/6B1E767B-C18E-4373-9356-20CFDBD1B998/0/vbFeedbackStatement2009new.pdf>
33. International Accounting Standard Board (IASB). (2008). *Discussion paper: Reducing Complexity in Reporting Financial Instruments*. Najdeno 1. julija 2009 na spletnem naslovu http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/A2534626-8D62-4B42-BE12-E3D14C15AD29/0/DPReducingComplexity_ReportingFinancialInstruments.pdf
34. International Accounting Standard Board (IASB). (2006). *Discussion paper: The Objective of Financial Reporting and Qualitative Characteristics of Decision-useful Financial Reporting Information*. Najdeno 10. julija 2009 na spletnem naslovu http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/4651ADFC-AB83-4619-A75A-4F29C175006/0/DP_ConceptualFramework.pdf
35. Janevska, L. (2004). Prenos kreditnega tveganja. *Bančni vestnik*, 53(3), 42–47.
36. Johnson, T.J. (2005, 28. februar). Relevance and Reliability. *FASB Report*. Najdeno 1. julija 2009 na spletnem naslovu http://www.fasb.org/articles&reports/relevance_and_reliability_tfr_feb_2005.pdf
37. Jurjevič, V. (2008). *Računovodske informacije za pošten prikaz vrednosti podjetja*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
38. Koletnik, F., & Koželj, S. (2005). *Redni in posebni računovodski izkazi*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
39. KPMG. (2009a). *Insights into IFRS* (6th ed.). B.k: Thomsom Reuters.
40. KPMG. (2009b). *First Impressions: IFRS 9 Financial Instruments*. Najdeno 27. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/first-impressions/Documents/First- Impressions-IFRS-9-Financial-Instruments.pdf>
41. Kropp, M. (2005). International Accounting: Proposed changes to IAS 39 – Measurement Issues: Die Änderungsvorschläge des IASB, *Interdisciplinary Management Research*, (1), 25–46.

42. Laux, C., & Leuz, C. (2009). *The crisis of fair-value accounting: Making sense of the recent debate. Accounting, Organizations and Society*, 34(6–7), 826–834.
43. Ljubljanska borza. (2010). *Podrobni rezultati revizije kriterijev likvidnosti in razvrstitev vrednostnih papirjev v načine trgovanja v skladu z ukrepom iz 2.4. točke Navodil za indekse, kriterije likvidnosti in druge statistike*. Najdeno 2. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=8188>
44. Ljubljanska borza. (2009). *Letno statistično poročilo 2009*. Ljubljana: Ljubljanska borza.
45. Ljubljanska borza. (2008). *Letno statistično poročilo 2008*. Ljubljana: Ljubljanska borza.
46. Ljubljanska borza. (2007). *Letno statistično poročilo 2007*. Ljubljana: Ljubljanska borza
47. Mastnak, S. (2009, 15. Februar). Naložbe podjetij bo treba prevrednotiti. *Delo*, str. 15.
48. Matherat, S. (2008). Fair value accounting and financial stability; Challenges and dynamics. *Financial Stability Review*, (12), 53–65.
49. Mramor, D., Joksimović, D., & Mcgoun, E.G. (2003). How uncertain is firm valuation. V A. Murphy (ur), *Practical financial economics: a new science* (str. 13–32). London: Praeger cop.
50. Odar, M. (2008). Aktualnosti in novi izzivi na področju računovodstva. *Zbornik referatov 12. Letne konference računovodij Slovenskega inštituta za revizijo* (str. 5–24). Portorož: Slovenski inštitut za revizijo.
51. Odar, M. (2003). *Predpostavka previdnosti ter vrednotenje sredstev in dolgov po pošteni vrednosti*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
52. Papa, V. (2010, 10. januar). IFRS 9 – A Perspective on Financial Instrument Accounting. *WebCPA*. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.webcpa.com/news /IFRS-9-Perspective-Financial-Instrument-Accounting-53015-1.html>
53. Philips, D. The Future of Corporate Reporting. *Financial Reporting in a Changing World*. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://pwc.blogs.com /files/european-commission-conference-financial-reporting-in-a-changing-world.pdf>
54. Plantin, G., Sapa, H., & Song, S. H. (2008). Fair value accounting and financial stability. *Financial Stability Review*, (12), 85–95.
55. Pojasnilo 1 k SRS 3 (2008). *Uradni list RS* št. 126/2008.
56. Praznik, B. (2004). *Priročnik za ocenjevanje vrednosti podjetij*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
57. PWC. (2010). *What investment professionals say about financial instrument reporting*. Najdeno 2. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.pwccn.com/home/webmedia/634148756975065021/ifrs_fin_instru_rpt_jun2010.pdf
58. PWC. (2009). *Fair Value Measurement: Exposure Draft Comment Letter*. Najdeno 9. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/1F0BC656-B515-4011-A71DBA518DF4219/0 /c1133.pdf>
59. PWC. (2008). *Global guide to International Financial Reporting Standards*. London: CCH.

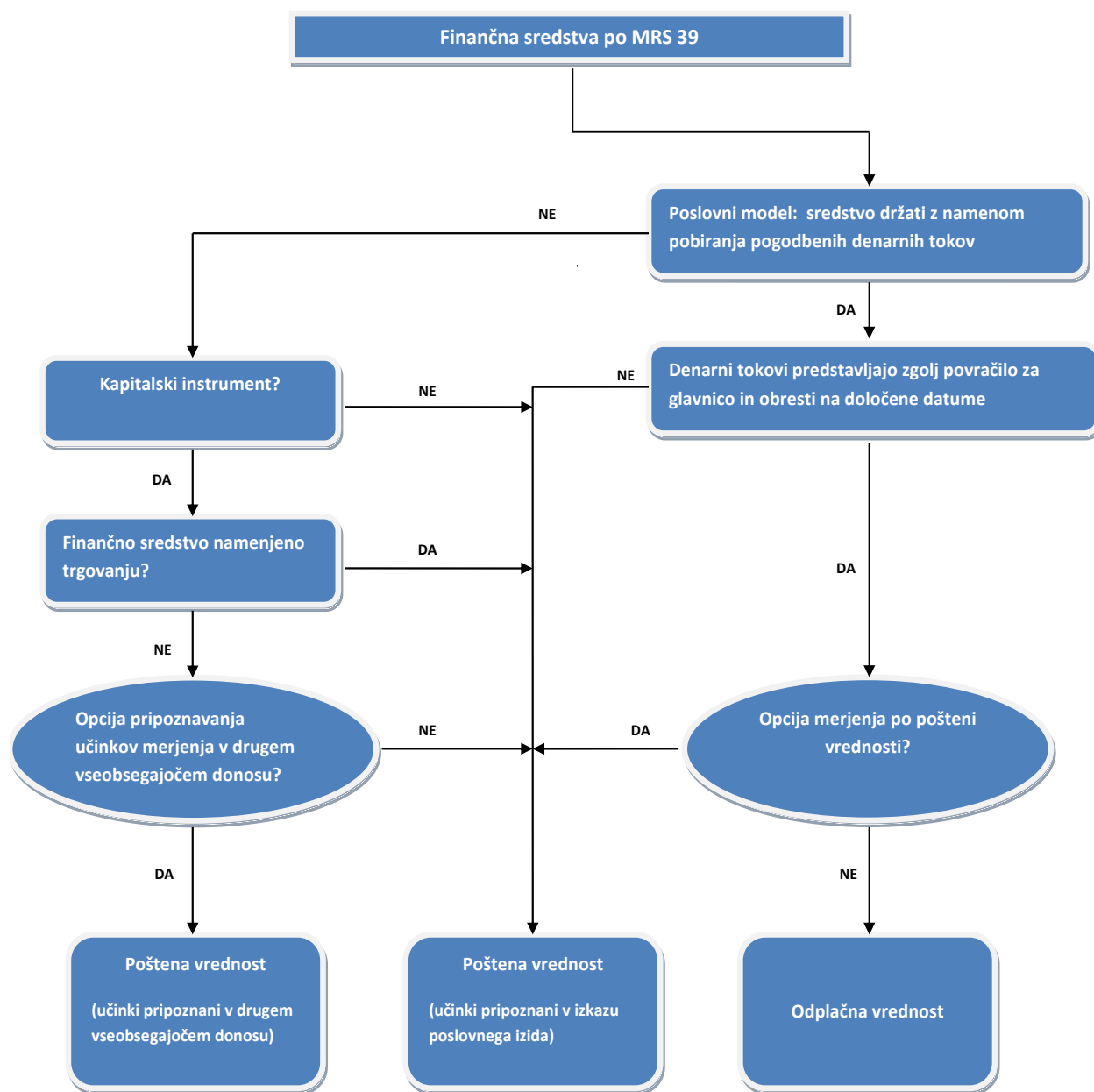
60. PWC. (2004). *Joining the dots – Tackling the Basel II and IFRS debate*. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.pwc.com/en_GX/gx/financialservices/pdf/joining_dots.pdf
61. PWC. (2001). *Understanding IAS* (3th ed.). Kopenhagen: Forlaget Thompson.
62. Rashad, A. (2008). *The Case against Fair Value Accounting*. Najdeno 24. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.sec.gov/comments/4-573/4573-229.pdf>
63. Scott, W.R. (2003). *Financial Accounting Theory* (3rd ed.). Toronto: Prentice Hall.
64. Shleifer, A., & Vishny, R. (2000). *Inefficient Markets: An Introduction to Behavioral Finance*. Oxford: Oxford University Press.
65. Slapničar, S. (2007, 15. julij). Ali bo merjenje poštenih vrednosti izboljšalo računovodstvo. *Finance*. Najdeno 20. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/181764>
66. Slovenski računovodski standardi (SRS 2006). *Uradni list RS* št. 118/2005.
67. Smith, J. (2009, 7. maj). Prepared remarks of John Smith to the European Commission Conference. *Financial Reporting in a Changing World*. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/doc/conference_052009/smith_en.pdf
68. Sterling, R.R. (1985). *An Essay on Recognition*. Sydney: University of Sydney.
69. Svenšek, K. (2009, 26. januar). Padeč finančnih naložb znižal dobičke. *Poslovni dnevnik*. Najdeno 20. maja 2009 na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/poslovni_dnevnik/1042239441
70. Toppe-Shortridge, R., Schroeder, R., & Wagoner, E. (2006, 10. april). Fair Value Accounting: Analyzing the Changing Environment. *The CPA Journal*. Najdeno 1. marca 2009 na spletnem naslovu <http://www.nysscpa.org/cpajournal/2006/406/essentials/p37.htm>
71. Turk, I. (2007). *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
72. Turk, I., Kavčič, S., Kokotec-Novak, M., Koželj, S., Melavc, D., & Odar, M. (2001). *Finančno računovodstvo*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
73. United States Security and Exchange Commission (US SEC). (2008). *Report and Recommendations Pursuant to Section 133 of the Emergency Economic Stabilization Act of 2008: Study on Mark-To-Market Accounting*. Najdeno 1. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.sec.gov/news/studies/2008/marktomarket123008.pdf>
74. Walton, P. (2007). The nature of fair value. V P. Walton (ur.), *The Routledge Companion to Fair Value and Financial Reporting* (str. 3–8). New York: Routledge.
75. Weiss, M. & Sovdat, P. (2009, 16. februar). Direktorji besni na Odarja in revizorje, ker jim režejo dobičke. *Finance*. Najdeno 20. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/238052>
76. Wilson, A. (2007). The relevance and reliability of fair value measurement. V Walton, P (ur.), *The Routledge Companion to Fair Value and Financial Reporting* (str. 71–90). New York: Routledge.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

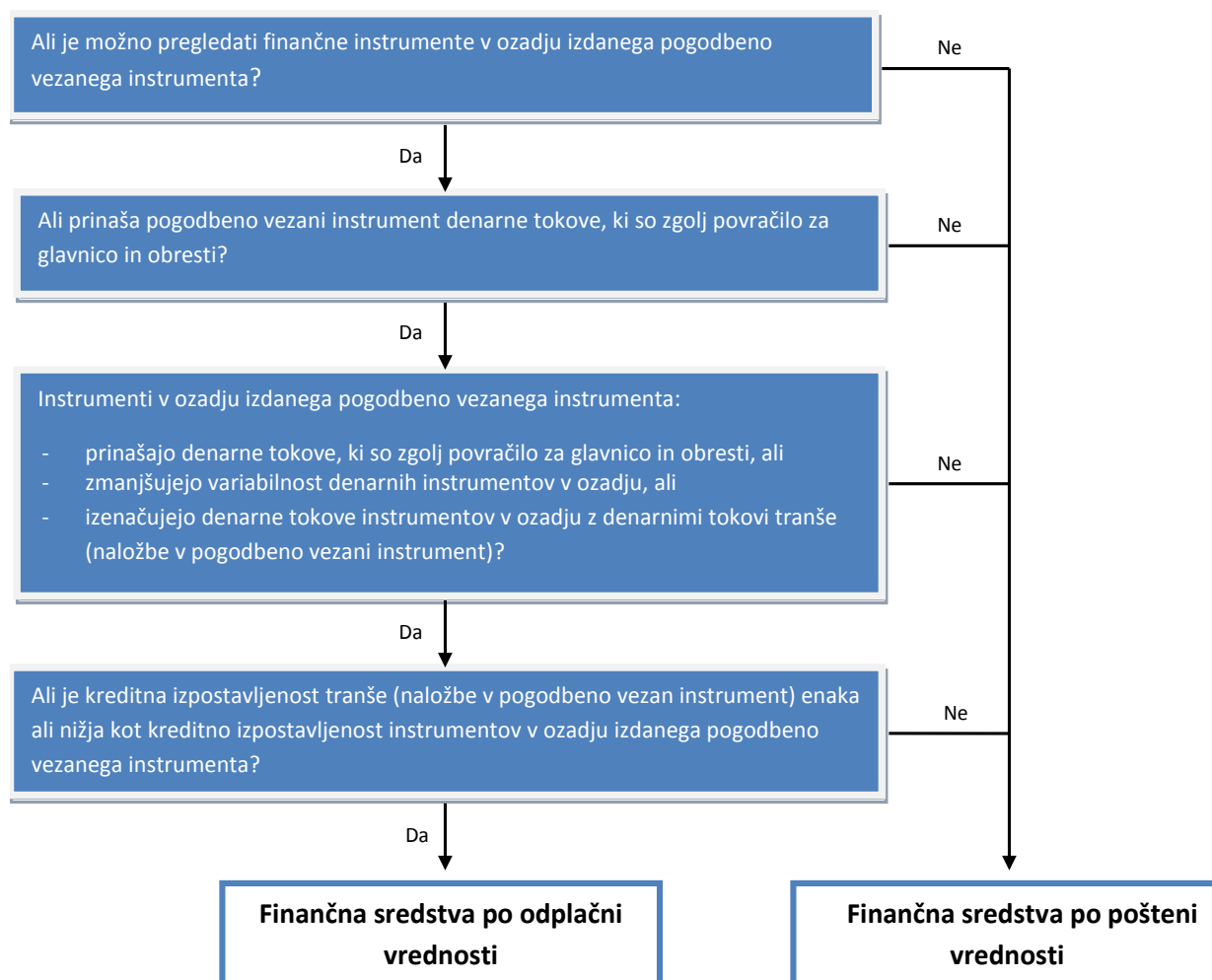
Priloga 1: Drevo odločanja za razvrščanje finančnih sredstev po MSRP 9	1
Priloga 2: Drevo odločanja za razvrščanje pogodbeno vezanih instrumentov	2

Priloga 1: Drevo odločanja za razvrščanje finančnih sredstev po MSRP 9

Vir: KPMG, *First Impressions: IFRS 39 Financial Instruments*, 2009, str. 7.

Priloga 2: Drevo odločanja za razvrščanje pogodbeno vezanih instrumentov

Vir: Ernst & Young, *Implementing Phase 1 of IFRS 9, 2010, str. 13.*